געשיכטע דער יהודים

רעמישע שטאטהאלטער אין עגיפטען, זאנרטע, אויף בע. פעהל דעם קאיזערס אויגוסטוס, אללעם נעטהיגע געטריידע אין דאז יידישע לאנד, אונד דער קעניג ליס עז אונפערציגליך אונטער זיינען אונטערטהאנען, בעזאנדערס אונטער דען יהודים, אויזטהיילען. דיזע גראסמוטה אונד גיטע דעם קעניגס פערוואנ. דעלטע דען האס דעם פאלקס געגען איהן אין צונייגונג, אונד אללעם ליכטע אין איהם דען גיטיגען פאטער דעם פאטערלאנ. דעם · ענדליך פאלגטע דערלאנגען דירדע. ערפרישענדע אונד פרוכטברינגענדע וויטטערונג, אונד דיא יהודים בעגאננען איהרע פעלדער צו בויען, אונד פאנדען, צו איהרער גראסען פריידע, אין דעם גליקליכען לאנדע דיא עהמאהליגע פרוכטבארקייט ווידער · *]

---

*] יאזעפוס דאזעלבסט, קאפיטעל ·9· יוסיפון פרק הנזכר · צמח דוד, חלק ראשון דף י"ח עמוד א'.

ענדע דעם צווייטען טהיילס ·

צווייטע צייט־אַלטער. *]

אום דיזע צייט, אים דרייצעהנטען רעגירונגס־יאַהרע דעס הערָאָדעס, וואורדע יהודה פאָן איינער גראָסען דירורע היימגעזוכט, דיא שווערע הונגערסנאָטה פעראורזאַכטע, אונד זיך מיט איינער וויטהענדען פעסט ענדעטע, וואָראַן טעגליך פילע מענשען, אין מאַנגעל אונד עלענד, שטאַרבען. הערָאָדעס, דער זיינען שאַץ דורך דיא ערבויאונג זאָ פילער שטעדטע אונד פעסטונגען ערשעפפט, אונד זיינע איינקינפטע דורך דען הונגער אונד טאָר זיינער אונטערטהאַנען אין גרעסטער אַבנאַהמע זאַה, שמעלצטע אַלל זיין זילבער־ אונד גאָלדגעשירר איין, אונד זאַנדטע עז נאַך עגיפטען, הינרייכענדע לעבענסמיטטעל הערבייא צו שאַפפען, אונד דאַז לעבען אונד דיא געזונדהייט זיינעס פאָלקעס צו ערהאַלטען. אויך ליס ער איינען הינלענגליכען פאָררראַטה פאָן וואָללע אויז אנדערן לענדערן נאַך יהודה ברינגען, אונד דאַז פאָלק מיט קליידערן פיר דען נאַהען ווינטער פערזעהען, דאַ דער מאַנגעל אַן פיטטער איינע מענגע פיה טעדטעטע, אונד עז דאַ הער אַן וואָללענצייג פעהלטע. פעטראָניאוס, דער דאַמאַליגע רעמישע

דער קעניג בעפעסטיגטע אויך דען טהורם דעס סטראַטאָ צעהר שטאַרק, אונד נאַננטע איהן צעזאַרעאַ, נאַך דעם נאַמען דעס קאַיזערס (צעזאַר) אויגוסטוס. דאַן ער, בויעטע ער איינע פעסטונג אין איינער געגנד, אין וועלכע ער איינע בעזאַצונג פאָן רייטערן לעגטע, דיא פעסטונגען גאַמאַלאַ אין גאַלילעאַ אונד עזעבאַניטיס אין פעראַ, אונד פערגאַהה אין דיזע פעלזע וואָהן איט וואַפפען אונד פאָררעטהען אונזער מרט.

*] יאָזעפוס אַלטערטהומער. יוסיפון פרק תנכר.

געשיכטע דער יהודים

איפריהרישען האנדלונג בליבען אונענטדעקט, ביז דער קעניג אייניגע ווייבער פאלטערן, אונד פאן איהנען דיא נאמען דער עמפערער ערפרעססען ליס, דיא זאממט איהרען פאמיליען הינגעריכטעט ווארדען. דיזע הארטען מאאסרעגעלן פערמעהרטען דען האס דעם פאלקעס זא זעהר, דאס איין אללגעמיינער אויפרוהר צו בעפירכטען וואר; אונד הערודעס איילטע, איינעם טעגליכען אונפאלל פארצובייגען, בעפעסטיגטע ירושלים, ערבויעטע זאמאריא ווידער, אונד פערזאה פערשידנע פעסטונגען אין יהודה מיט הינרייכענדען בעזאצונגען, *] דאס לאנד אים

צוימע

*] דיא סטאדט זאמאריא (שומרון) ווארדע, וויא וויר האבען ערצעהלט, פאן הירקאנוס, דעם ערסטען, פערוויסטעט, אונד פאן גאביניאוס דעם רעמישען שטאטהאלטער אין זיריען, ווידער ערבויעט, אונד נאך זיינעם נאמען גאביניאנא גענאננט. זיא בליב אבער נור איין גראססעס דארף, ביז הערודעס זיא ווידער צו איהרעם עהעמאליגען גלאנץ ערהאב, אונד צו איינעם צופלוכטס־ארט אין דער נאטה בעסטימטע. ער צירטע דיזע סטאדט מיט פרעכטיגען געביידען, בעפעסטיגטע זיא מיט מויערן אונד טהירמען, אונד פערמעהרטע איהרע בעפעלקערונג אונד איהרען רייכטהום. ער גאב איהר, דעם קאיזער אויגוסטוס צו עהרען, דען נאמען זעבאסטע, דער פאן דעם גריכישען ווארטע זעבאסטאס אבשטאמט, וועלכעס דיא בעדייטונג דעם לאטייניסען ווארטעס אויגוסטוס (פערעהרונגסווירדיג, מאיעסטעטיש) האט.

דער

מענשען דער וואטה ווילדער טהירע איוזוועצען. אם מייסטען ערביטטערטען זיא דיא זינגסטייבען, *] מיט וועלכען דער קעניג דיא פראכטפאללען שויפלעצע פערצירטע; דען זיא הילטען זיא אויז אירדהום פיר בילדזיילען, דיא איהנען, פערמעגע דער יידישען רעליגיאן, איין גרייעל ווארען. הערארעס זוכטע פערגעבענס זיינע אונטערטהאנען, דורך זאנפטע רעדען, אויז איהרעם אירטהומע צו ציהען, אונד זאה זיך ענדליך געצעטהיגט, איינינע הייפטער דעס פאלקעס אויף דען פלאץ צו פיהרען, דען זינגבצייכען דיא ריסטונגען אבנעהמען צו לאססען, אונד זיא דאדורך צו איבערצייגען, דאס בלאסע פפעהלע מיטרען ריסטונ־ גען בעקליידעט ווארען. הירדורך ווארדע דיא געהרונג צוואר עטוואז געשטיללט, אבער דיא אונצופרידענהייט דעס פאלקעס דויערטע אוממער פארט. **]

ענדליך גינגען צעהן פערוועגנע מעננער, מיט דאלכען אינטער איהרען קליידערן, אויף דיא שויבהנע, ענטוועדער דען קעניג, וועןער דאזעלבסט ערשינע, אדער איינען אויז זיינעם געפאלגע נידערצושטאסען, אונד צווייפעלטען ניכט, דאס איהר טאר, איינע פאלגע איהרער אונטערנעהמונג, דען קעניג נאך פער־ האסטער מאכען ווערדע, זיא אירדטען אויך ניכט. הערארעס ער־ פוהר, דורך איינען זיינער קונדשאפטער, איהרען גאנצען פלאן, אונד בעשטראפטע זיא מיט דעם מארטערפאללסטען טאד; אבער דאן ערביטטערטע פאלק צעריב דען אנגעבער אין שטיקקען, אונד ווארף זיין פלייש דען הונדען פאר. דיא אורהעבער דיזער אויפ־

*] איין רעאישעס טראפעאום ידער זיגסצייכען וואר דער סטאם איינעס בויאמס, דער, נאך אנגעקען איינעס זיגעס, אויפגעריכטעט אונד מיט איינער פאללשטענדיגען ריסטונג, נעבסט דעם העלם אונד דען וואפען, בעקליידעט ווארדע.

**] זאזעפוס דאזעלבסט, קאפיטעל 8. יוסיפון פרק הנזכר.

געשיכטע דער יהודים

אייזדריקליכען בעפעהל דעם קעניגעס צווידער, אין זיינען שוץ גענאממען האבע· דאז לעצטערע וואורדע וואהר בעפונדען, אונד הערארעס ליס אללע פאן זאלאמע אנגעקלאגטען, נעבסט איהרען אנהענגערן, אומברינגען· *]

אום דיזע צייט ליס הערארעס איינע פרעכטיגע שויביהנע (טהעאטער) אין דער הויפטשטאדט אונד איינע גראסע דאפפעלשויאביהנע (אמפיטהעאטער) אין דען פארשטערטען דערזעלבען בויען, אונד יעדעס פינפטע יאהר, דעם קאיזער אויגוסטוס צו עהרען, עפפענטליכע שפילע האלטען. ער ליס, פילע צושויער נאך ירושלים צו ציהען, דיזע שפילע ניכט נור אין דען בענאכבארטען לאנדשאפטען, זאנדערן אויך אין דען ענטלעגענסטען לענדערן אויזרופען, אונד פערהיס דען זיגערן אין דענזעלבען גראסע פרייזע· עס וואורדע איינע מענגע דער געשיקטעסטען מוזיקער, לייפער, פעכטער אונד דערגלייכען פערזאממעלט, אונד מאן בראכטע דיא ווילדעסטען טהירע הערביי, זיא, אויף דעם שויפלאצע, מיט איינאנדער אדער מיט מענשען קעמפפען צו לאססען· אללעס דיס מיספיל דען פראממען יהודים זעהר, בייא דענען אונגערערלויבט אונד אונמענשליך וואר,
מענשען

געבונג ירושלים'ס אן דען הערודעס סטארק ווידערזעצטען, אונד דיזער פירסט טרוג דאהער, נאך דער ערא בערונג דער הויפטשטאדט, דעם קאסטא בארום אויף, דיזעלבען אויזצוברינגען. אבער קאס טאבארום ערהילט זיא הייליך ביים לעבען, אונד גאב פאר, זיא העטטען זיך דורך דיא פלוכט אין פרייהייט געזעצט·

*] יאזעפוס דאזעלבסט· יוסיפון פרק נ"ה· דברי מלכי בית שני להראב"ד, שם ודף ט"ו עמוד א'·

ערהעבען, אונד זוכטע, צו דיזעם צוועקקע, דען ביישטאנד דער קעניגין קלעאפאטרא. העראדעס ערפוהר דיס אלles, אונד וואללטע איהן אומברינגען לאססען, ליס זיך אבער פאן זאלאמע ערביטטען, אונד פערציה איהם זיין גראסעם פערברעכען. אלליין אין דער פאלגע צערפיל זאלאמע מיט קאסטאבארוס, אונד שיקטע איהם, וויד'ער דיא יידישע רעליגיאן, איינען שיידעבריף צו. *] זיא בעריכטעטע, דיזע אונרעכטמעסיגע האנדלונג צו רעכטפערטיגען, דעם קעניג, זיא האבע איינען פעררעטהערישען פלאן ענטדעקט, דען איהר געמאהל מיט דען פארנעהמען יהודים, ליזימאכוס, דאזיטהעאוס אונד אנטיפאטער, שמידעטע, אונד מעלדעטע צום בעוויז הירפאן, דאס קאסטאבארום היימליך דיא זעהנע דעם באבא, **] דענם אויף

עהרטען, עהע זיא פאן הירקאנוס, דעם ערסטען, געצוואונגען וואורדען, דיא יידישע רעליגיאן אן- צונעהמען.

*] ביא דעם היר ערצעהלטען פאללע פאנד, נאך יידישע געזעצען, איינע דאפפעלטע גילטיגקייט (אונגילטיגקייט) דער עהעשיידונג שטאטט, דא ערשטליך דער מאן, ווען ניכט בעזאנדערס וויכטיגע גרינדע אבוואלטען, ניכט צור עהעשיידונג געצוואונגען ווערדען קאן, אונד צווייטענס איאוער דער מאן דיא עהע אויפלעזען אונד דער פרויא דען שייעבריך צום קעבען אוס, אונד ניא דיא פרויא דעם מאננע דען שידעבריף געבען דארף.

**] דיא זעהנע דעם באבא וואארען פארנעהמע מעננער אויז דער חשמונאישען פאמיליע, היאזיג דער מיבער,

געשיכטע דער יהודים

טוגענדהאַפטען מאַריאַמנע, מוסטע באַלד איהרער שולד־ לאָזען טאָכטער אינס גראַב פֿאָלגען. זיא האָפפטע דען טאָד דעס הערָאָדעס, אַלז ער אין זאַמאַריאַ קראַנק לאַג, אונד וואָללטע דיא בעפֿעהלסהאַבער דער דען טעמפעל בעהערשענדען בורג אַנטאָניאַ אונד דער פֿעסטונג דער שטאַדט ירושלים בעשטעכען, איהר דיזע ביידען הויפט־ פֿעסטונגען *] אונד דיא קינדער דעס הערָאָדעס צו איבערגעבען, אונטער דעם פֿאָרוואַנדע, דאַדורך דאַז רייך דען זעהנען דער מאַריאַמנע צו ערהאַלטען, אים פֿאַלל איהר פֿאַטער שטערבען זאָללטע. אַבער דיזע בעפֿעהלסהאַבער בענאַכריכטיגטען דען קעניג הירפֿאָן, אונד ער ליס אַלע־ קסאַנדראַ אינפֿערציגליך הינריכטען. צונעכסט נאַך אַלע־ קסאַנדראַ וואורדע קאָסטאָבאַרוס, דער אידו־ מעער, **] הינגעריכטעט. דיזען מאַן ערהאָב הערָאָדעס צור שטאַטהאַלטערשאַפֿט פֿאָן אידומעאַ, אונד גאַב איהם זיינע שוועסטער זאַלאָמע צור געמאַהלין, נאַכדעם יוסף, איהר ערסטער געמאַהל, הינגעריכטעט וואָרדען וואַר. קאָס־ טאָבאַרוס צייגטע זיך זעהר אונדאַנקבאַר געגען דען קעניג, וואָללטע זיך צום אונאומשרענקטען העררן דער אידומעער ערהעבען

---

*] דיזע צווייא פֿעסטונגען וואַרען דיא הויפטפעסטען דעס יידישען רייכעס, דאַ דיא איינע דען טעמפעל אונד דיא אַנדרע דיא שטאַדט ירושלים בעשיצטע; אונד עס וואַר דען ערבען דער קראָנע פֿאָן יהודה מייסטענס דאַראַן געלעגען, העררען דיזער וויכטיגען פֿלעצע צו זיין.

**] דיא פֿאָרעלטערן דעס קאָסטאָבאַרוס וואַרען פריסטער דעם געצען כאָזע, דען דיא אידומעער פֿער־ עהרטען

מאַריאַמנענס געלעשט, אונד זיינע ליבע צו דיזער פאַר·
טרעפליכען פירסטין בראַך איהם זא העפטיגער אויז, אונד
ערפיללטע זיין געמיטה מיט נאַגענדען געוויססענסביססען, דיא
איהם דאַז לעבען צור לאַסט מאַכטען. פערגעבליך זוכטע ער
זיינען קוממער דורך לוסטבאַרקייטען צו צערשטרייען; מאַרי·
אַמנענס בילד וויך ניכט אויז זיינער זעעלע, אונד אָפט
רויבטע איהם דיא געוואַלטיגע געמיטהסבעוועגונג דען געברויך
דער פערנונפט, אונד ער ריף לויט נאַך זיינער געליכטען
מאַריאַמנע, אונד בעפאַהל, דאַס זיא צו איהם קאָממען
מעגע. איינע שווערע פעסט, וועלכע קורץ דאַראויף אין
יהודה איינפיל, אונד פילע מענשען אויז אַללען שטענדען
ווענראַפפטע, פערמעהרטע דען יאַממער דעם קעניגס זעהר,
דאַ מאַן דיזע לאַנדפלאַגע אַללגעמיין פיר איין געטטליכעס
שטראַפגעריכט, וועגען דער הינריכטונג דער שולדלאָזען קע·
ניגין אַנזאַה. דער קעניג בעגאַב זיך אין בענאַכבאַרטע וויסטען
אונטער דעם פאָרוואַנדע, צו יאַגען, אין דער טהאַט אַבער,
דען אַנבליק דער מענשען צו פליהען. אַלליין ער וואורדע פאָן
איינעם זעהר שמערצהאַפטען איבעל אים קאָמפע בעפאַללען,
אונד מוסטע נאַך זאַמאַריאַ צוריק קעהרען, ווא דיא ערצטע
פערגעבליך זיינע ליידען צו לינדערן שטרעבטען. ענדליך זיגטע
זיינע שטאַרקע נאַטור איבער דיא קראַנקהייט, אונד ער ער·
הילט אַללמעהליג זיינע געזונדהייט אונד קראַפט ווידער,
קאָננטע אַבער ניא זיינע עהמאַהליגע געמיטהסרוהע ווידער
ערלאַנגען. *]

אַלעקסאַנדראַ, דיא אונווירדיגע מוטטער דער
טוגענד.

שני להראב"ד, דף י"ד עמוד ב'.

*] יאָזעפוס דאָזעלבסט. יוסיפון פרק הנזכר ופרק נ"ח.
דברי מלכי בית שני להראב"ד שם.

געשיכטע דער יהודים

טונג ענטשפראך. איהרע מוטטער, דיא אונרוהיגע אונד פֿערשלאַגענע אַלעקסאַנדראַ, וועלכע פֿירכטעטע, איהר דער אונגליקליכען מאַכטער אין קירצעם נאַכציפֿאָלגען, וואָללטע זיך בייא דעם קעניג איינשמייכלען, אונד מאַכטע איהר דען גאַנצען וועג הינדורך, דאַ זיא צום טאָדע געפֿיהרט וואַרד, ניכט נור דיא ביטטערסטען פֿאָרווירפֿע, ווענען איהרער אונדאַנקבאַרקייט אונד אונטרייע געגען דען בעסטען קעניג אונד געמאהל, זאָנדערן פֿערזוכטע אויך פֿערשידענע מאהלע, זיא צו שלאַגען אונד בייא דען האַארען צו ציהען. מאַרי-אַמנע ערטרוג איהרען געהייפֿעלטען צאָרן מיט בעוואונדערונגס-ווירדיגער געדולד, אונד פֿיהלטע נור איננערע, קרענקענדע שאַאם איבער דען נידערטרעכטיגען קונסטגריף איהרער אונ-נאַטירליכען מוטטער. *] דיא ליבענסווירדיגע אונד טוגענד-האַפֿטע קעניגין ערלישט דען טאָד מיט דער שטאַנדהאַפֿטיג-קייט אונד האָהייט, דיא זיא, וועהרענד איהרעם גאַנצען רוהמפֿאָללען לעבענס צייגטע. **]

דיא וואוטה דעס הערָאָדעס וואַר. נון דורך דאַז בלוט מאַרי:

ראשון דף י"ז עמוד ב'. דיא געשיכטע דער יודען פֿאָן דער צערשטערונג יערוזאַלעמס פֿאָן מו' ז' וו', טהייל ז. זייטע 47:

*] דיס ווירד מיט יאָזעפֿוס (אַם אַנגעפֿיהרטען אָרטע) אונד מיט דברי מלכי בית שני להראב"ד (דף י"ד עמוד ב') ערצעהלט; אַבער נאָך יוסיפון (פרק הנזכר) וויטהעטע אַלעקסאַנדראַ נור געגען זאַלאָמע, דיא שוועסטער דעס הערָאָדעס:

**] יאָזעפֿוס דאָזעלבסט; יוסיפון פרק הנזכר. דברי מלכי בית

שני

גראָסעם פערטרויען זעצטע ; זיך טראָץ ויינעם אויזדריקליכען בעפעהלע, ערקיהנטע, איין זאָ וויכטיגעס געהיימניס צו פער־ ראַטהען, אייפערטע לויט, עז האַבע געווים איין שטראַף־ באַרער אומגאַנג צווישען איהם אונד דער קעניגין שטאַטט געפונדען, אונד ליס איהן אונפערציגליך הינריכטען. דיא קעניגין קלאַגטע דער קעניג זעלבסט פאַר געריכט אַן, אונד זיא ווארדע צום טאָדע פערורטהיילט. *] טאַן ערוואַרטעטע אינדעס מיט רעכט, דער קעניג ווירדע דיא פאָללציהונג דעם טאָדעסאורטהייל ניכט איבעראיילען, זאָנדערן דיא קעניגין איינסטווייללען אין איינע פעסטונג איינ־ שליסען לאַססען, אונד דיא זאַכע רייפליך איבערלעגען: אַבער זאַלאָמע, וועלכע דיא קיינעסוועגעס ערלאָשנע ליבע דעס הערדעס צור מאַריאַמנע אונד דיא ענטדעקונג איהרער פעררעטהעריא פירכטעטע, בעווירקטע דע בעפעהל צור הינריכטונג דער קעניגין אונטער דעם אייט־ לען פאָרוואַנדע, דאַז פאָלק ערגריפפע דיא וואַפפען פיר זיא, ווען זיא דער קעניג לענגער לעבען לאַססע. **]

מאַריאַמנע פערנאַהם דיא נאַכריכט פאָן איהרעם נאַהען טאָדע מיט דער אונערשראָקקענהייט, דיא איהרע ערלויכטע פאַמיליע אויזצייכנעטע אונד איהרער האָהען

טוגענד

---

*] זא ערצעהלט יאזעפוס (אם אנגעפיהרטען ארטע), אונד דיס ווירד אויך אים ספר יוחסין (דף קל"ט עמוד א') בעשטעטיגט; אבער נאך יוסיפון (פרק נ"ד) ווארדע מאריאמנע אהנע ריכטערליכען אויסשפרוך הינגעריכטעט.

**] יאזעפוס דאזעלבסט. יוסיפון פרק נ"ד. צמח דוד, חלק ראשון

געשיכטע דער יהודים

לאַנגע צייט צווישען ליבע אונד עמפפינדליכקייט געשוואַנקט
האַטטע, גינג איינסט אין זיין צימטער, זיך וועהרענד
דער היצצע דעם טאַגעס, אויזצורוהען • ער ליס מאַרי•
אַמנע צו זיך קאָממען, אונד איבערהויפטע זיא מיט ליב•
קאָזונגען • אַבער זיא ערווידערטע זיינע צערטליכקייט מיט
שמעהונגען, אונד וואַרף איהם אַלל דאַז אונרעכט, דאַז
ער איהרעם הויזע טהאַט, אונד בעזאָנדערס דען טאָד
איהרעם גראָספאַטערס אונד איהרעס ברידערס אין דען
ביטטערסטען אויזדריקקען פאָר. דיס ערביטטערטע דען
שטאָלצען מאָנאַרכען זאָ זעהר, דאַס ער איהם בעגריף
וואַר, זיא מיט אייגנער האַנד צו טעדטען. זאַלאָמע
(שלומית) ערגריף נון דיא גינסטיגע געלעגענהייט, אונד
זעצטע איהר העללישעס ריסטציינ געגען דיא אונגליק•
ליכע קעניגין אין בעוועגונג • זיא זאַנדטע דען פאָן איהר
בעשטאָכענען מונדשענק דעם קעניגס, מיט איינעם גיפטבעכער
אין דער איינען אונד איינער זוממע געלדעס אין דער אַנדערן
האַנד, דעמזעלבען אַנצוצייגען, דאַס מאַריאַמנע איהן
ערקויפען וואָללטע, דען קעניג צו פערגיפטען. דער קעניג
בעפאַהל נון אין פאָללער וואוטה, איינען דער פערטרויטעסטען
קאַממערדינער דער קעניגין אויף דיא פאָלטער צו ברינגען•
דער קעניגליכע בעפעהל ווארדע פאָללצאָגען; אַבער דאַז
גאַנצע געשטענדניס, וועלכעס פאָן דעם קאַממערדינער ער•
פרעסט ווערדען קאָננטע, וואַר, דאַס דיא קעניגין פאָן דעם זאָ•
הענומס דיא בעפעהלע, דיא דער קעניג דעמזעלבען ער•
טהיילטע, ערפוהר, אונד דאַדורך, וויא ער גלויבע,
זאָ זעהר געגען איהרען געמאַהל ערביטטערט ווארדע • הע•
ראָדעס וויטהעטע, דאַס זאָהעמוס, אין דען ער זאָ
גראָסעס

נאך עגיפטען, דורך זיריען: הערָאדעס גינג איהם ביז פטאָלעמאַיס ענטגעגען, בעווירטהעטע איהן אונד זיין העער מיט אונגלויבליכער פראַכט, מאַכטע איהם איין געשענק פאָן אַכט הונדערט טאַלענטען, אונד פערזאָרגטע דיא רעמער מיט בראָד, וויין אונד אַללען אַנדערן לעבענסמיטטעלן, אַלז זיא דורך וויסטענייען צאָגען, וואָ זאָנסט מאַנגעל אַן אַללעם וואַר. ער בעגלייטעטע דען אויגוסטוס ביז פעלוזיאום, אונד דער רעמישע הערשער ווארדע פאָן דער העפליכקייט אונד גראָסמוטה דעם יידישען קעניגס זאָ זעהר איינגענאָממען, דאַס ער, זאָ אָפט ער זיינע קריגער מוסטערטע, אָדער איינער עפפענטליכען לוסטבאַרקייט בייוואָהנטע, איהן אימטער נעבען זיך רייטען ליס. הערָאדעס עמפפינג איהן עבען זאָ פרעכטיג, אַלז ער, בייא זיינער ריקקעהר אויז עגיפטען, ווידער דורך זיריען גינג. הינראויף שענקטע איהם אויגוסטוס פיר הונדערט גאַלליער (פראַנצאָזען) פאָן דער לייבוואַכע דער קעניגין קלעאָפאַטראַ, אונד גאַב איהם דיא שטעדטע יעריכאָ, גאַראַראַ, היפפאָס אונד זאַמאַריאַ אונד דיא זעעשטעדטע גאַזאַ, אַנטהעדאָן יאָפפע אונד סטראַטאָנס-טהורם ווידער. *]

הערָאדעס פערפיל, בייא זיינער צוריקקונפט נאך ירושלים, ווידער אין זיינע עהמאַליגע אונצופרידענהייט אונד אייפערזוכט געגען דיא קעניגין, דאַ זיא איהם מיט פעראַכטונג בעגעגנעטע, אונד איהרען אונפערזעהנליכען האַס געגען איהן דייטליך צו ערקעננען גאַב: דער קעניג, דער נון לאַנגע

געשיכטע, טהייל 2. זייטע 116. 117.

*] יאזעפוס דאמאנפסט. איבערזעצונג דער מאנגאייען וועלט.

געשיכטע דער יהודים

געליבטען מאַריאַמנע אונד איהרער ערביטטערטען מוטטער פֿאַנד. דיזע פֿירסטינען זאַהען איהרע איינשפֿעררונג אין אַלעקסאַנדריאָן נור פֿיר איינע אַנשטענדיגערע געפֿאַנגענשאַפֿט אַן, דאַכטען מיט שרעקקען אַן דיא בלוטיגען בעפֿעהלע, דיא דער קעניג שאָן עהעדעם זיינעם אָהיים יוסף איהרעטוועגען גאַב, אונד פֿערמוטהעטען, דאַס ער אויך איהרען נייען אויפֿזעהערן דיאזעלבען בעפֿעהלע ערטהיילטע. זיא שפאַרטען וועדער געשענקע, נאָך שמייכעלייען, ביז זיא פֿאָן דעם זאָהעמוס דאַז פֿירכטערליכע געהיימניס ערפֿוהרען. דער קעניג קאַם נון נאַך אַלעקסאַנדריאָן, ערצעהלטע דער קעניגין זיינע גליקליכען פֿערריכטונגען אין רהאָדוס, וואָללטע זיא מיט זיינער געוועהנליכען צערטליכקייט אומאַרמען, אונד געריטה אין ערשטוינען, דאַ ער אַלל זיינע ליבקאָזונגען מיט זייפֿצערן, טהרענען אונד אַללען צייכען דער טרויריגקייט אונד פֿעראַכטונג ערווידערט זאַה. זיין אונוואַללע שטיג צו איינעם זעהר האָהען גראַדע, אונד פֿעראורזאַכטע דיא ביטטערסטען פֿאָרווירפֿע אונד דיא שרעקליכסטען דראָהונגען געגען מאַריאַמנע, אַבער זיינע גראָסע ליבע צו דער טרעפֿליכען קעניגין ליס דיזע אַנפֿעללע זיינעס צאָרנעס ניכט לאַנגע דויערן, ענדליך פֿאַנדען דיא מוטטער אונד דיא שוועסטער דעם קעניגס, ערמידעט אונד בעענגסטיגט, איהן איממער צווישען צאָרן אונד ליבע שוועבען צו זעהען, איינען וועג, דען אונטערגאַנג דער קעניגין צו בעפֿערדערן, אינדעם זיא דיא נידערטרעכטיגסטען פֿערלייטדונגען אונד בעשולדיגונגען געגען איהרע אונבעפֿלעקטע טוגענד פֿאָרבראַכטען, *]

צו דיזער צייט גינג אויגוסטוס, אויף זיינעם וועגע
נאַך

בית שני להראב"ד, דף י"ד עמוד א'.

*] יאָזעפֿוס דאַזעלבסט, קאַפּיטעל 7. האַמבערגס יודישע געשיכטע

„דורך דיא פֿרייהייט לעסט, דיר, ערהאַבנער העררשער,
„סיינע קינפֿטיגען דינסטע אַנצוביטען: זאָ זאָללסט דוא, ווען
„דוא זיא אַנצונעהמען ווירדיג עראַכטעסט, אין מיר איינען
„עבען זאָ טרייען אונד שטאַנדהאַפֿטען פֿריינד פֿינדען, אַלז
„איהן אַנטאָניאוס אין מיר פֿאַנד. " אויגוסטוס וואור-
דע דורך דיא שענע רעדע אונד דאַז עדלע בענעהמען דעס
העראָדעס זעהר פֿיר איהן איינגענאָממען. אויך האַטטע
ער נאַכריכט פֿאָן דען הילפֿספֿעלקערן, דיא דער יידישע
קעניג קווינטוס דידיאוס, דעם שטאַטטהאַלטער אין זיי-
ריען, געגען דיא אַנהענגער דעס אַנטאָניאוס שיקטע;
אונד איבערדיס ערהייטע זיין איינגער פֿאָרמהיילל, דען
העראָדעס, דער איהם דיא דאַמאַלס פֿאָן איהם בעאַבזיכ-
טיגטע עראָבערונג עגיפּטענס זעהר ערשווערען קאָננטע,
אויף זיינע זייטע צו ציהען. ער פֿערזיכערטע איהן דאַ-
הער, דאַס ער זיינע פֿריינדשאַפֿט ווילליג אַננעהמע, אונד
בעפֿאַהל איהם, צום צייכען זיינער בעשטעטיגונג אים יידישען
קעניגרייכע, זיינע קעניגליכע קראָנע אויפֿצוזעצען, אונד
אין זייגער געגענוואַרט צו טראַגען. העראָדעס מאַכטע היר-
אויף דעם אויגוסטוס אונד דען ליבלינגען דעסזעלבען אַנזעהנ-
ליכע געשענקע, אונד קעהרטע, העכסט ערפֿרייעט איבער
דיא גליקליכע וועגדונג זיינער אַנגעלעגענהייטען, נאַך ירושלים
צוריק. *]

אַבער דיא פֿריידע דעס העראָדעס ווארדע באַלד
דורך דיא שלעכטע אויפֿנאַהמע פֿערגאַללט, דיא ער ביי זיינער
געליבטען

א) כי בית שני להרמב״ר דף י״ג עמוד ב׳, דף י״ד עמוד א׳.

*] יאָזעפוס דאַזעלבסט. יוסיפון פרק הנזכר. דברי מלכי

בית

אונד פאן זאהעמוס, דעם איטורעער, *] בע,
וואכען. ער גאב געראכטען מעננערן געמעסנע בעפעהלע,
דיזע ביידען פירסטיננען הינצוריכטען, וואבאלד דיא נאכריכט
פאן זיינעם אונגליק אם האפע דעם אויגוסטוס איינטרעפע,
אונד זיינעם ברודער מיט אללער מאכט בייצושטעהען. **]

קורץ דארויף שיפפטע הערארעס נאך דער אינזעל
רהאדוס, וואו אויגוסטוס דאמאלס וואר. ער ערהיעלט
ביא דעמזעלבען געהער, ערשין פאר דיזעם פירסטען אין זיי־
נעם גאנצען קעניגליכען שמוקקע, אויז גענאממען דיא קעניג־
ליכע קראנע, אונד שפראך פאר איהם מיט זא פיל דרייס־
טיגקייט, אלז ווען ער זיינער זאכע שאן גאנץ געוויס געוועזען
ווערע. ער געשטאנד אהנע בעדענקען, דאס ער עהעמאלס
דעם אנטאניאוס אנגעהאנגען, איהן מיט הילפסמעלקערן
אונטערשטיצטע, אונד איהם נאגאר, נאך זיינער נידער־
לאגע, דען ראטה גאב, דיא קעניגין קלעאפאטרא
הינריכטען צו לאססען, זיך איהרעס רייכעס אונד איהרער
אונערמעסליכען שעצצע צו בעמעכטיגען, אום דא דורך, וואו
מעגליך, איינען פארטהיילהאפטערן פרידען צו ערהאלטען.
„דיא עהרע, דיא דאנקבארקייט אונד פריינדשאפט" זאגטע
ער צום בעשלוססע זיינער רעדע, „געבאטען מיר, דיעזעל־
„לעס פיר אנטאניאוס צו טהון. דא ער אבער מיינען
„ראטה פערווארף, לעצטען, וואהלגעמיינטען ראטה פערווארף, אונד מיר דא־
דורך

מיט ווער מבען ערלפהאלטען, ומנגע אמר ריאער בעגעבענ,
הייט ענטהויפטעט.

*] נאך יוסיפון (פרק המכר) וואר דיזער זאהעמוס
איין טירער.

**] יאזעפוס דמוזלכמט. יוסיפון פרק חנוכר. דברי
אונכי

פארשלאג וואורדע פערווארפען, אונד פיר טויזענד דערזעלבען ערגאבען זיך פרייוויללינ דען יהודים. אבער פינף טאגע נאכ־ חער טהאטען דיא איבריגען אראבער איינען פערצווייפעלטען אנגריף אויף דיא יהודים, וואביא זיבען טויזענד פאן איהנען אומקאמען. זיא אונטערווארפען זיך נון דען בערינגונגען, דיא איהנען הערארעס פארשריב, ערקלערטען איהן צום אבער־ הערן דעם אראבישען פאלקס, אונד דער קעניג קעהר־ טע היראויף, אים זיגסגעפרענגע, נאך ירושלים צוריק. *]

דאז גליק דעם הערארעס וואורדע באלר דאראויף דורך דען ענטשיידענדען זיג איגטערבראכען, דען אקטאפי־ אוס, אין דער שלאכט בייא אקציאום, איבער דען אנטאניאוס ערהילט. דער יידישע קעניג זאה זיך דא־ דורך זיינעם שטאנדהאפטעסטען אונד מעכטיגסטען פריינדעס בערויבט אונד אין גראסער געפאהר, דער ראכע דעם זיגערס נעאפפערט צו ווערדען. ער ערטהיילטע דעם אנטאניאוס דען ראטה, דיא קעניגין קלעאפאטרא אויז דער וועלט צו שאפפען, אונד זיך איהרעס רייכעס אונד איהרער שעצצע צו בעמעכטיגען, וואדורך ער איינע שטארקע מאכט אויפ־ ברינגען, אונד ענטוועדער איינען נייען פערזוך אויף דאז רע־ מישע רייך וואגען, אדער, ווען עז אם שלימסטען אויז־ פילע, וועניגסטענס איינען פארטהיילהאפטערן פרידען ער־ האלטען קעננע. ער פערשפראך איהם אונטער דיזען בעדינ־ גונגען

בען, אין ירושלים אנזיין נעהן טויזענד מענשען אום.

*] יאזעפוס דאזעלבסט, קאפיטעל 5. פאן דעם יידישען קריגע, בוך 1. קאפיטעל 19. יוסיפון פרק נ"ג.

געשיכטע דער יהודים

טאַגען אוזיאַה'ס (עוזיה'ס), קעניגס פֿאָן יהודה, *]
ניכֿט ערלעבטע. אין דיזעם שרעקליכֿען שטורמע קאַמען גראָסע
פֿיההעררען אונד דרייסיג טויזענד מענשען אום, דיא דער
שוטטהויפֿען איהרער נידערגעשטירצטען הייזער בעגרוב. **]
דיא יידישען קריגער ענטגינגען צוואַר דיזעם אונגליק, דאַ
זיא דאַמאַלס אין פֿרייעם פֿעלדע לאַגען; אַבער דער גראָסע
פֿערלוסט, דען יהודה דורך דיזען אונפֿאַלל ערליטט,
נעטהיגטע דען הערָאָדעס, איינע געזאַנדטשאַפֿט אַן דיא
אַראַבער צו שיקקען, אונד איהנען פֿרידענספֿאָרשלעגע צו
מאַכֿען. דיא אַראַבער, וועלכֿע דיא איבע־טריבענען נאַכֿ-
ריכֿטען פֿאָן דעם עלענד יהודה'ס פֿיר וואַהר הילטען,
אונד דיזעם לאַנד אָהנע פֿערטהיידיגונג צו פֿינדען גלויבטען,
פֿערוואַרפֿען ניכט נור דיא פֿאָרשלעגע דעם הערָאָדעס,
זאָנדערן ערשלוגען איך זיינע געזאַנדטען, אונד ריקטען מיט
אייפֿערסטפֿר איילע אין דאַז יידישע געביט איין. הערָאָ-
דעס האַטטע מיהע, זיינע קריגער פֿאָן דער פֿורכֿט אַבצוהאַל-
טען; נאַכֿדעם ער אַבער ענדליך איהרע פֿורכֿט דורך איינע
שענע, קראַפֿטפֿאָללע רעדע פֿערשייכֿט, אונד דיא געוועהנ-
ליכֿען אָפּפֿער דאַרגעבראַכֿט האַטטע, זעצטע ער איבער דען
יאָרדאַן, אונד צאָג דען פֿיינדען ענטגעגען. ער שלוג זיא
בייא דער שטאַדט פֿילאַדעלפֿיאַ, אונד פֿינף טויזענד דער-
זעלבען פֿערלאָרען אין דער שלאַכֿט אונד אויף איהרער פֿלוכֿט
דאַז לעבען. היראויף שלאָס ער איהר לאַגער ענג איין, אונד
דער גראָסע מאַנגעל אַן וואַססער צוואַנג זיא, איהם פֿיר
איהרע פֿרייהייט איינע אַנזעהנליכֿע זוממע אַנצובֿיטען. איהר
פֿאָרשלאַג

---

*] געשיכטע, טהייל 2. זייטע 110.

*] עמוס א' א', זכריה י"ד ה'.

**] נאָך יוסיפון (פרק נ"ג) קאַמען, אין דיזעם ערדבע-
בען

אונד דער יידישע קעניג וואַר שאָן אים בעגריף, איינען נייען זיג איבער דיא אַראַבער צו ערפעכטען, אַלז אַטהע-ניאָן, דער דיא גאַנצע צייט דעם קאַמפּפּ הינדורך מיסיג שטאַנד, פלעצליך דיא יידישען קריגער אַנפיל, זיא, אונ-געאַכטעט דער שנעללען הילפע אונד טאַפּפערקייט דעם הע-ראָדעס, גרעססטענטהיילס נידערהיב, אונד איהר לאַגער פלינדערטע. העראָדעס זעלבסט ענטקאַם, מיט גראָססער מיהע, נעבסט איינער קליינען אַנצאַהל זיינער טאַפּפערן. דער קעניג היטעטע זיך נון, איינע ענטשיידענדע שלאַכט מיט דען אַראַבערן צו וואַגען, אונד בעגניגטע זיך מיט דהייפיגען שטרייפעריין אין איהר געביט. ער לאַגערטע זיך איממער, אין פעסטען שטעללונגען, אַן דען בערגען, אונד ערהילט דאַדורך דען דאָפּפעלטען פאָרטהייל, דאַס ער דען פיינד, אים קליינען קריגע, אַבמאַטטעטע, אונד דיא יידישען קריגער צו דען בעשווערליכען קריגסדינסטען איבטע אונד אַבהערטעטע. *]

קורץ דאַראויף, אים זיבענטען רעגירונגסיאַהרע דעם הערָאדעס, ווארדע יהודה פאָן איינעם שטאַרקען ערד-בעבען ערשיטטערט, דערגלייכען מאַן דאַזועלבסט, זייט דען טאַגען

יענזייטס דעם געבירגעס ליבאַנוס (ליבאַנאָן), אָדער קאַנאַטה (קאַנאַטהאַ, זיהע יאָזעפוס פאָן דעם יידישען קריגע, בוך 1. קאַפּיטעל 19.) יענזייטס דעם יאָרדאַנס, אין דער נעהע דער שטאַדט באָסראַ אין אַראַביען.

*] יאָזעפוס יידישע אַלטערטהימער, בוך 15. קאַפּיטעל 4. אונד 5. יוסיפון פרק נ״ב. האַלבערגס יידישע גע-

געסיכטע

געשיכטע דער יהודים

שענקטע דיזער פירסטין איינע מענגע לאנדשאפטען אין זיי־ריען, פעניציען אונד אראביען. אבער מאלכוס, קעניג דער אראבער, פערוויגערטע דער עגיפטישען קעניגין דיא צאהלונג דער געהעריגען שטייער. הערודעס, דער דאמאלס איין פאללשטענדיגעס העער האטטע, אונד דאמיט זיינעם פריינד אנטאניאוס געגען דען אקטאַ־פיאוס בייצושטעהען וואללטע, ערהילט פאן דעמזעלבען בע־פעהל, זיינע וואפפען געגען דיא אראבער צו ווענדען. דיס וואר דער אנשלאג קלעאפאטרא'ס, דיא ביי־א צו־זאממענהעצצונג דער קעניגע פאן יהודה אונד אראביען דיא אבזיכט האטטע, דאז געביט דעם בעזיגטען אן זיך צו ריי־סען, דער זיג מעכטע נון דען יהודים אדער דען אראבערן צו טהייל ווערדען. דא אבער איהר דהאס געגען דען הע־רודעס זעהר שטארק וואר, זא שיקטע זיא איהרען פעלדר־העררן אטהעניאן, *] דער איהן עבען זא וועהר האסטע, אן דער שפיצע איינעס העערעס, אונטער דעם פארוואנד, איהם בייצושטעהען, אין דער טהאט אבער, איהן צו פער־ראטהען אונד צו גרונדע צו ריכטען. הערודעס האטטע אינדעס דיא אראבער בייא דער אראבישען שטאדט דיאספאליס בעזיגט, אונד זיא בעצוואנגען, איין נייעס העער צו זאממעלן, וועלכעס קעניג מאלכוס נאך צעלע־זיריען פיהרטע. אין דיזעם לאנדע ווארדע נון איינע צווייטע שלאכט בייא דער שטאדט קאנא **] געליפערט,
אונד

---

*] אים יוסיפון (פרק נ"ב) ווירד דיזער פעלדהערר
אנטיאוס גענאננט.

**] דיזע שטאדט וואר פערמוטהליך קאנא אין זיריען,
יענזייטס

שאַפֿפֿען. אַבער זיינע פֿריינדע פֿירכטעטען דיא פֿאָלגען איינער זאָ געוואַלטזאַמען טהאַט, אונד ריטהען איהם ניכט נור דאַפֿאָן אַב, זאָנדערן בעוואָגען איהן אויך, וועניגסטענס קלעאָפּאַט־ ראַ'ס גייץ מיט קאָסטבאַרען געשענקען צו זעטטיגען. ער בע־ שענקטע דאַהער דיא עגיפּטישע הערשערין מיט וואַהרהאַפֿט קעניגליכער פֿרייגעביגקייט. דאַ ער אינדעם איהרער וואָללוסט ניכט געניגע לייסטעטע, זאָ פֿירכטעטע ער אימער איהרע גע־ הײמע פֿיינדשאַפֿט, דיא, פֿאָן דער אונצופֿרידענהייט זיינער אונטערטהאַנען אונטערשטיצט, איהם זעהר געפֿעהרליך ווערדען קאָננטע. ער טראַף דאַרום, נאַכדעם ער דיא קעניגין, אויף איהרער רייזע נאַך עגיפּטען, ביז פּעלוזיאום בעגליי־ טעט האַטטע, דיא נעטהיגען אַנשטאַלטען, בעפֿעסטיגטע דאַז שלאָס מאַסאַדאַ, אונד פֿערזאַה עז מיט וואַפֿפֿען אונד פֿאָר־ ראַטה פֿיר צעהן טויזענד מאַן, דאַמיט ער אים נאָטהפֿאַלל איינען צופֿלוכטסאָרט האַבע. אויך איבערמאַכטע ער דער קלעאָפּאַטראַ דיא איינקינפֿטע דער יידישען לאַנדשאַפֿטען, דיא איהר אַנטאָניאום גאַב, אימער אין דער גרעסטען אָרדנונג, דאַס הירין קיין פֿאָרוואַנד צו אירגענד איינער צוויס־ טיגקייט בלייבע. *]

אַבער דיא אַללעס קאָננטע דען צאָרן קלעאָפּאַט־ ראַ'ס געגען דען הערודעס ניכט שטיללען, אונד זיא ענטוואַרף זאָ גוט בערעכנעטע פּלענע געגען איהן, דאַס עז איהר, אונגעאַכטעט זיינער מאַכט אונד טאַפּפֿערקייט, ביי־ נאַהע געלאַנג, איהן פֿעלליג צו שטירצען. אַנטאָניאום שענקטע

---

*] יאזעפוס אַלטערטהימער, בוך 14. קאַפּיטעל 4. אונד בוך 15. קאַפּיטעל 4. יוסיפון פרק נ"ח ופרק נ"ב.

זיינען צאָרן געזיגט· אַבער פֿורכטבאַר וויטהעטע ער געגען
יוסף אונד אַלעקסאַנדראַ. ערסטערן ליס ער אונפֿער־
ציגליך הינריכטען, אָהנע איהן מעהר צו זעהען, אָרער עט־
וואַז פֿאָן זיינער פֿערטהיידיגונג צו הערען; אונד לעצטערע
ליס ער, אַלז דיא אורהעבערין אַלל דעס אונגליקס, דאַז זיין
הויז טראַף, אין פֿעססעלן שלאַגען אונד אינס געפֿענגניס
ווערפֿען. *]

קורץ דאַרויף קאַם קלעאָפּאַטראַ, קעניגין פֿאָן
עגיפּטען, אויף איהרער ריקרייזע פֿאָם איי פֿראַט (פרת),
וואָהין זיא דען מאַרקוס אַנטאָניאוס בעגלייטעטע, נאַך
יהודה· דיזע פֿירסטין, דערען נייד זאָ אונערזעטטליך, אַלז
איהרע וואָללוסט וואַר, בעליידיגטע דען הערָאָדעס, דורך
דיזע ליידענשאַפֿטען, זעהר עמפּפֿינדליך· זיא ליס זיך פֿאָן
איהרעם מעכטיגען ליבהאַבער דיא פֿרוכטבאַרען, אַנמוטהיגען
לאַנדשאַפֿטען אום יעריכאָ (יריחו) שענקען, וועלכע
פֿאַסט דיא רייכסטען אין גאַנץ יהודה וואַרען, זעהר קאָסט־
באַרען באַלזאַם אונד פֿיל שענע פּאַלמבײמע הערפֿאָרבראַכטען,
אונד זאָ דעם יידישען קעניגע גראָסע זוממען טרוגען· אויך
לוד זיא, וועהרענד איהרעם אויפֿענטהאַלטעס אין ירושלים,
וואָ זיא מיט אייפֿערסטער פּראַכט בעווירטהעט וואורדע, דען
הערָאָדעס איממער צום גענוססע פֿערבאָטענער ליבע איין·
דער קעניג פֿאַסטע דאַהער גראָסען אַבשייא פֿאָר דיזער לאַוטער־
האַפֿטען קעניגין, אונד בעראַטהשלאַגטע זיך איבער דיא נע־
הערינגען מיטטעל, זיא, צור בעשטראַפֿונג איהרער איבעל־
טהאַטען אונד צום וואָהל דער מענשהייט, אויז דער וועלט צו
שאַפֿפֿען

---

*] יאָזעפֿוס פֿלאַוויוס איבערזעטצונג דער אַלטערטהימער פֿאָן
וואַלטהיסטאָריע מו׳ ו׳ וו׳, טהייל. 9 .171 .§.

געשיכטע דער יהודים ע

דיזע וואָ זעהר, דאַס זיא דער קעניגין דיא שרעקליכסטע ראַכע שוואור. זיא ערגריף נון דיא גינסטיגע געלעגענהייט, שאָנטע זעלבסט י ו ס ף, איהרען אָהיים אונד געמאַהל ניכט, אונד קלאַגטע מ אַ ר י אַ מ נ ע אַן, - זיא האַבע פערבאָטנען אומגאַנג מיט דעמזעלבען געפפלאָגען. *]

מ אַ ר י אַ מ נ ע ווארדע עז לייכט, ביי איהרער ערס־טען אונטעררעדונג מיט דעם קעניג איהרע אונשולד צו רעטטען; דאַ ער איהר אַבער זיינע איננינגע ליבע בעטהייערטע, וואַריקטע זיא איהם דען בעפעהל פאָר, דען ער זיינעם אָהיים הינטער־ליס, אונד בעמערקטע, דאַס דיזער בעפעהל קיינעסוועגעס פיר איין מערקמאַהל דער ליבע געלטען קעננע. דיזער פאָר־וואורף, דער דעם אייפערזיכטיגען מאָנאַרכען דורך דאַז הערץ גינג, בראַכטע איהן אויף דען שלום, דאַס נור איין שטראָפ־באַרער אומגאַנג מיט מ אַ ר י אַ מ נ ע זיינען אָהיים בעוועגען קאָננטע, איהר דים פערדערבליכע געהיימניס צו ענטדעקקען. ער ווירדע זיא, אים אויזברוכע דער וואוטה, מיט אייגנער פויסט נידערגעהויען האַבען, העטטע ניכט זיינע ליבע איבער

זיינען

דיא ר ע מ ע ר האטטען צו דיזער צייט איינע לעגיאן, אונטער דעם בעפעהלע דעס פעלדהעררן י ו ל י א ו ס, אין דער נעהע ירושלים'ס שטעהען, אונד צו דען פאהנען דערזעלבען וואללטע אַ ל ע ק ס אַ נ ד ר אַ איהרע צופלוכט נעהמען, דאַ זיא דיא נאַכריכט פאָן דעם טאָדע איהרעס קעניגליכען שוויגערזאָהנעס ערהילט.

*] יאָזעפוס דאַזעלבסט. האַלבערגס יודישע געשיכטע, טהייל 8. זייטע 107 או' פ'.

געשיכטע דער יהודים

אין דיא גרעסטע בעשטירצונג· אַלעקסאַנדראַ וואַר פאָן דער בלוטיגען פערארדנונג דעס קעניגס בענאַכריכטיגט, אונד זוכטע, צור פערהיטונג איהרער פאָללציהונג, דען יוסף צו איבעררעדען, ירושלים צו פערלאַססען, אונד זיך מיט דעם גאַנצען/האָבע אונטער דען שוץ דער רעמישען אַדלער צו בעגעבען, דיא אין דער נעהע דער הויפטשטאַדט אויפגע־פפלאַנצט וואַרען. *] אַבער אונפערמוטהעט קאַם איין בריף דעם הערארעס, דער קונד מאַכטע, ער האַבע ניכט נור אַללעס געוואָננען, זאָנדערן אַנטאָניאוס איבערהייפע איהן אויך טעגליך מיט נייען גונסטבעצייגונגען, אונד ער ווערדע אין קורצעם, מעהר אַלז יע אין זיינער רעגירונג בעפעסטיגט, נאַך ירשלים צוריק קעהרען· דיזע נאַכריכט בעוואָג אַלעקסאַנדראַ, איהן פלאַן בייא זייטע צו זעצצען· אַלליין זאַלאָמע (שלומית), דיא שוועסטער דעם קעניגס, ערהילט קעננטנים הירפאָן, אונד ערמאַנגעלטע ניכט, איהרען קעניגליכען ברודער פאָן אַללעם צו בענאַכריכטיגען· אייניגע שימפפליכע אַנציגליכקייטן, דיא מאַריאַמנע איבער דיא נידריגע געבורט זאַלאָמע'ס אַנבראַכטע, ערביטטערטען

דיזע

טע דעססען שוועסטער זאַלאָמע (שלומית) נור געמאַהלין.

*] דיא אַדלער וואַרען דיא פאָרנעהמסטען פאַהנען דער רעמישען לעגיאָנען. זיא וואורדען אַן מיינעם ער־ העהעטען אָרטע דעם לאַגערס אויפגעשטעללט, דיא עה־ רענבעצייגונגען דעם הערעס זו עמפפאַנגען, אונד דיא יעניגען זו בעשיצצען, דיא איהרע זיכערהייט אונטער דע־ זעלבען זוכטען.

דיא

הערָאדעס וואוסטע, בייא זיינער אַבריייזע נאַך
זירי ען, ניכט, וויא עז איהם ערגעהען ווירדע, אונד
ערטהיילטע דאַהער זיינעם אָהיים אונד שוואַגער יוסף, *]
דען ער, אַלז שטאַטטהאַלטער, צוריק ליס, פֿויזדריקליכֿען
בעפֿעהל, זיינע געליבטע מאַריאַמנע הינריכֿטען צו לאַססען,
אים פֿאַלל איהם מאַרקוס אַנטאָניאוס דאַז לעבען נעהמען
זאָללטע. זיינע העפֿטיגע ליבע געגען דיזע טרעפֿפֿליכֿע פֿירסטין
צוואַנג איהם דיזען אונמעשליכֿען בעפֿאַהל אַב. דער געדאַנקע,
דאַס דער רעמישע פֿירסט, דען איהרע בעוואונדערנסווירדיגע
שענהייט לענגסט איינגאַהם, זיא נאַך זיינעם אַבלעבען בעזיצ•
צען זאָללטע, וואַר איהם פֿירכטערליכֿער, אַלז דער מאַרטער•
פֿאָללסטע טאָד, אונד זיין אָהיים טוסטע דאַז איהם בערוהיגענדע
פֿערשפרעכֿען געבען, איהם זיינע געמאַהלין אינס גראַב פֿאָל•
גען צו לאַססען. יוסף בעזוכֿטע, אין אַבוועזענהייט דעס
הערָאדעס, מאַריאַמנע זעהר אָפֿט, טהיילס רעגירונגס•
געשעפֿטע צו בעזאָרגען, טהייל איהר, אַלז קעניגין, זיינע עהר•
ערביטונג צו בעצייגען, ערהאָב אימער די גראָסע ליבע דעס
קעניגס געגען זיא, אונד וואַר ענדליך אונבעזאָננען גענוג, איהר, צום
אונווידערשפרעכֿליכֿען בעווייזע זיינער בעהויפטונג, דען בעפֿעהל
צו ערעפֿפֿנען, דען איהם הערָאדעס הינטערליס. דיס האַטטע
איינע זעהר טרויריגע ווירקונג. דיא קעניגין זאַה דען גרויזאַמען בע•
פֿעהל דעס קעניגס פֿיר איינען בעוויז זיינער אייפֿערזוכט אונד
אונמענשליכֿקייט אַן, אונד פֿאַסטע איינען אונאיבערווינדליכֿען
האַס געגען איהן. צו עבען דיזער צייט פֿערברייטעטען דיא
פֿיינדע דעס הערָאדעס דאַז גערוכֿט, אַנטאָניאוס האַבע
איהן הינריכֿטען לאַססען, אונד זעצטען דאַדורך דען גאַנצען
האָף, בעזאָנדערס אַלעקסאַנדראַ אונד מאַריאַמנע,
אין

*] יוסף, דער פֿאַטערברודער דעס הערָאדעס, האַט

געשיכטע דער יהודים

הערודעס, אונגעאכטעט זיינער פערשטעללונג, בייא דעם גאנצען פאלקע אונד בעזאנדערס בייא זיינער פאמיליע זעהר פערהאסט. אלעקסאנדרא גערייטה, בייא דער ערסטען נאכריכט פאן דעם טאדע איהרעס זאהנעס, פאסט אין פערצווייפלונג; אבער בייא קעלטערם בלוטע טהאט זיא זיך צוואנג אן, אונד פערבארג דעם קעניג איהרען פערדרוס, זיינען אונטערגאנג דעסטא לייכטער צו בעפערדערן. זיא שריב אן דיא קעניגין קלעאפאטרא, אונד באט זיא אום איהרען ביישטאנד. דיזע פירסטין, מעהר פאן געלד אונד עהרגייץ, אלז פאן מיטלייד אדער אבשייא פאר דעם גראסען פערברעכען געטריבען, ערווכטע דען מארקוס אנטאניוס ערנסטליך אום דיא בעשטראפונג דעס הערודעס, וועגען דעם אן דעם אריסטאבולוס בעגאנגענען מארדעס, אונד האפפטע, נאך דעם טאדע דעס יידישען קעניגס דאז קעניגרייך יהודה צו ערהאלטען. אנטאניוס ערפיללטע ענדליך דען וויללען קלעאפאטרא'ס, אונד שיקטע דעם הערודעס בעפעהל צו, אין לאאדיקעא פאר איהם צו ערשיינען, אונד זיך, וועגען דער געגען איהן אנגעבראכטע בעשולדיגונג, צו פערטהיידיגען. הערודעס געהארכטע, אבגלייך זעהר אונגערן, דעם אנטאניוס, בעשטאך אבער זיינען ריכטער מיט זא אנזעהנליכען געשענקען, דאס ער איהן לאושפראך, אונד דען גייץ דער עגיפטישען קעניגין מיט דער פראווינץ צעלעזיריען בעפרידיגטע. *]

הערא·

שני להראב"ר שם. דיא געשיכטע דער יודען פאן דער צערשטערונג ירושלאים מן מו' ד' וו' טהייל I. זייטע 47.

*] יאזעפוס דאזעלבסט. איבערזעצונג דער אלגעמיינען וועלטהיסטאריע פאן ד' וו', טהייל 9. § 169.

זיינעז מערדערישען אַנשלאַג אין מעגליכסטער איילע צו פֿאָללפֿיהרען. ער רייזטע דאַהער, זאָבאַלד דאַז פֿעסט פֿאָראיבער וואַר, מיט דעם האָהענפריסטער נאַך יעריכאָ, וואָהין זיא אַלעקסאַנדראַ צו איינעם פרעכטיגען מאַהלע איינלוד. דאַז וועטטער וואַר זעהר הייס, אונד מאַן נעטהיגטע דען אַריסטאָבולוס, זיך אין דער נעהע אין איינעם פֿישטייכע צו באַדען. היר שוואַממען איינינע פֿאָן דעם קעניג געדונגענע מערדער, דיא איהן אין דער אַבענדדעממערונג מיט דעם קאָפף אינס וואַססער שטירצטען, אונד זאָ לאַנגע אונטערטויכטען, ביז ער ערשטיקטע. *] זאָ שטאַרב דער יונגע אַריסטאָבולוס, צום אונבעשרייבליכען שמערצע דער הויפטשטאַדט אונד דעם גאַנצען רייכעס, אים אַכטצעהנטען יאַהרע זיינעס לעבענס. ער גענאָם קוים איין יאַהר דיא האָהעפריסטערליכע ווירדע, אונד זיא קאַם, נאַך זיינעם טאָדע, ווידער אויף דען אַנאַנעל (חננאל). דער קעניג גאַב זיך אַללע מיהע, דיא געדאַכטע מאָרדטהאַט פֿיר איינען אונגליקליכען צופֿאַלל צו ערקלערען, ערשין, וועגען דעם פֿערשטאָרבענען פרינצען, אין טיפֿער טרויער, פֿעראַנשטאַלטעטע איהם איין פראַכטפֿאָללעס לייכענבעגענגניס, אונד ליס איהם איין הערליכעס דענקמאַהל ערריכטען. **]

דיא ערמאָרדונג דעס אַריסטאָבולוס מאַכטע דען העראָדעס

יוסיפון פרק נ"א. דברי מלכי בית שני להראב"ד שם.

*] נאך דברי מלכי בית שני להראב"ד (דף י"ג עמוד ב') וואורדע אריסטאבולום אים יארדאן ערזייפט.

**] יאזעפוס דאזועלבסט. יוסיפון פרק נ"א. דברי מלכי בית שני

געשיכטע דער יהודים

דראַ'ס, רענען דיא אויזפיהרונג דיזעס פאָרהאַבענס אויפגע-
טראַגען וואַר, פאָן דיזער זאַכע גאַנץ אָפפענהערציג מיט זיי-
נעם פריינדע זאַבביאָן, דאַ ער גלויבטע, ער וויססע דאַז
געהיימניס שאָן. זאַבביאָן, דען הערָאָדעס פיר טהייל-
האַבער אַן דער פערגיפטונג זיינעס פאַטערס הילט, אונד
דאַרום זעהר האַסטע, ערגריף דיא גוטע געלעגענהייט, זיך דיא
גינסט דעם קעניגס צו ערווערבען, אונד ענטדעקטע איהם דען
גאַנצען פלאַן. הערָאָדעס וואַרטעטע, ביז אַלעקסאַנדראַ
אונד אַריסטאָבולוס אין איהרען זערגען איין שטיק וועגס
פאָרטגעטראַגען וואַרען, אונד ליס זיא דאַן אַנהאַלטען אונד
צוריק ברינגען. אינרעם הילט איהן דיא פורכט פאָר דער אונ-
גנאַרע דער קעניגין קלעאָפאַטראַאַב, זיינען צאָרן געגען
זיא בליקקען צו לאַססען. ער היללטע זיך דאַהער אין דיא
לאַרפע דער גנאַדע, פערזעהנטע זיך איימערליך מיט איהנען,
בעשלאָס אַבער פאָן דעם אויגענבליק אַן, דען אַריסטאָ-
בולום אויז דער וועלט צו שאַפפען. *]

קורץ דאַרויף פיל דאַז לויבהיטטענפעסט איין, וועלכעס
געוועהנליך סיט גראָסער פראַכט בעגאַנגען וואורדע, אונד דער
נייע האָהעפריסטער ערשין אין זיינעם האָהענפריסטערליכען
שמוקקע פאָר דעם אַלטאַרע, אונד פערריכטעטע דען הייליגען
דינסט מיט זאָ גראָסער אַנמוטה אונד מאַיעסטעט, דאַס דאַ
פאָלק אַללען גלאַנץ זיינער ערהאַבנען פאָרפאַהרען אין איהם
ערבליקטע. דער טעמפעל אונד דיא שטאַדט ערשאָללל פאָן
פריידענגעשרייא אונד לאָבעסערהעבונגען דעם עדלען אונד
ליבענסווירדיגען האָהענפריסטערס. דיס עררעגטע דיא איי-
פערזוכט דעס הערָאָדעס זאָ זעהר, דאַס ער בעשלאָס,
זיינען

*] יאָזעפוס יודישע אַלטערטהימער, בוך .15. קאַפיטעל .3.

יאָסיפון

דיזע נאַכגיביקייט דעם הערָאָדעס, דיא מיט איינער זאָ שיינבאַרען ענטשולדיגונג זיינעם פריהערן פערפאַהרענם פער-בונדען וואַר, בראַכטע איינע פערזעהנונג צווישען איהם אונד אַלעקסאַנדראָ צו שטאַנדע. אַבער דיזע פערזעהנונג וואַרביידערזייטס ניכטס וועניגער, אַלז אויפריכטיג, אונד בעזאָנ-דערס פירכטעטע הערָאָדעס דיא רענקע זיינער שוויגער-מוטטער אונד דיא פאָרציגע זיינעס יונגען שוואַגערס, דער מיט איינער האָהען געבורט איינע זעהר אַנמוטהיגע געשטאַלט אונד ליבענסווירדיגע טוגענדען פערבאַנד, אונד זאָ אַללע הערצען אַן זיך צאָג. דער קעניג פערבאָט ענדליך דער אַלע-קסאַנדראַ, זיך אין אירגענד איינע עפּפענטליכע אַנגעלעגענ-הייט צו מישען, אונד ליס זיא אין איהרעם פּאַלאַסטע איינשליסען אונד שטרענג בעוואַכען. צו עבען דיזער צייט שיקטע קעניגין קלעאָפּאַטראַ איהר אונד איהרעם זאָהנע איינע איינלאַדונג צו, צו איהר צו קאָממען, אונד זיא נאַהם דיזע איינלאַדונג אום זאָ ליעבער אַן, דאַ זיא זיך נון פיר דיא געפאַנגנע דעס הערָאָדעס אַנזאַה, פאָן דעססען ארגוואָהן זיא אַללעס פירכטעטע. זיא ליס דאַהער אים נעכס-טען האַפען אין שיף בערייט האַלטען, אונד טראַף אַללע אַנשטאַלטען, דאַס מאַן זיא אונד דען אַריסטאָבולוס אין צוויא זערגען ווענטראָגען זאָללטע. אַבער צום אונגליק שפּראַך עזאָפּוס, איינער דער טרייען דינער אַלעקסאַנ-דראַ'ס.

טהייל · 9 · 166 · § · האָמבורגס יודישע געשיכטע, טהייל

2 · זייטע · 105 · 101 · 2. דברי מלכי בית שני להראב"ד, דף י"ג עמוד א'.

מיט יאָזעפוס (יודישע אַלטערטהיאמער בוך 15. קאַפּיטעל 2.) אונד מיט יוסיפון (פרק נ"א) ווירד דיזע בעגע-בענהייט מיט אייניגען פערענדערונגען ערצעהלט.

געשיכטע דער יהודים

קסאַנדער יאַננעאוס (ינאי) אַבשטאַמטע, צוקאַם. זיא מאַכטע דיעם קעניג הירקאַנער פאָרווירפע, אונד דראַנג דאַרויף, דאַס ער דען אַריסטאָבולוס צום האָהענפריסטער איינזעצצע. אַבער הערָאדעס פירכטעטע דיא ערהעהונג דעס אַריסטאָבולוס זעהר, דאַ איהם זיין געוויססען זאַגטע, דאַס דיזער יונגע פרינץ גלייכעס רעכט צור האָהענפריסטער־ליכען אונד צור קעניגליכען ווירדע האַבע. אַלעקסאַנדראַ שריב נעמליך אַן קלעאָפאַטראַ, קעניגין פאָן עגיפטען, דיא דען מאַרקוס אַנטאָניאוס גאַנץ בעהערשטע, אונד באַט זיא, זיא מעכטע זיך בייא דעמזעלבען דאַהין פערווענדען, דאַס ער דעם אַריסטאָבולוס דאַז האָהעפריסטערטהום פערלייהע. הערָאדעס ווארדע פאָן דיעם בריפוועכסעל, זאָ היימליך ער בעטריבען ווארדע, אין קעננטניס געזעצט; אונד דאַ ער פאָן דען בידען ליסטיגען פירסטיננען דאַז שלימסטע בעפירכטעטע, זאָ בעפאַנד ער פיר גוט, דיסמאַל דען ווילען אַלעקסאַנדראַ׳ס צו ערפיללען. ער זעצטע דאַהער דען אַנאַנעל (חננאל) אַב, אונד פערליה דעם אַריסטאָבולוס דאַז האָהעפריסטערטהום, אונטער דעם פאָרוואַנדע, ער האַבע דיזעס האָהע אַמט דעם ערסטערן נור זאָ לאַנגע געגעבען, ביז דער לעצטערע דאַז דאַצו ערפאָרדערליכע אַלטער ערְרייכט האַבע. *]

דיזע

---

*] פרינץ אייגענטליך: יאָנאַטהאַן (יונתן), אונד ווארדע פאָן זיינער מוטטער אַריסטאָבולוס גענאננט, אום זיינע פערוואנדטשאַפט מיט דען חשמונאים קעניגען, אַריסטאָבולוס, דעם ערסטען אונד דעם צווייטען, צו ערינערן.

*] איבערזעצונג דער אַללגעמיינען וועלטהיסטאריע ת׳ ז׳ וו׳, טהייל

אונוויללען נעגען דען קעניג· זיא ווירד צום טאָדע פֿעראורטהיילט· דאַז בעטראַגען אַלעקסאַנ־דראַ'ס, דער מוטטער מאַריאַמנענס, דאַ זיע צום טאָדע געפֿיהרט ווירד. דיא קראַנקהייט דעם הערראָדעס· זיינע גענעזונג· ער לעסט אַלע־קסאַנדראַ אונד אַנדרע פערזאָנען הינריכטען· אונ־צופֿרידענהייט דעם פֿאָלקס מיט מערהרערן אַושטאַל־טען דעם קעניגס· פֿערשווערינג געגען זיין לעבען· זיינע פֿורכטבאַרע ראַכע· גראָסע דירדע אין יהודה· דיא גראָסמוטה דעם קעניגס·

הערראָדעס איבערגאַב דיא האָהעפריסטערליכע ווירדע איינעם אונבעקאַננטען יידישען פריסטער אויז באַבי־לאָן, נאַמענס אַנאַנעל (חננאל), *] דער, אָהנע פֿריינד אונד אַנהאַנג אין יהודה, זיך דער קעניגליכען געוואַלט ניכט ווידערזעצען קאָננטע. אַלעקסאַנדראַ, טאָכטער דעם הירקאַנוס אונד מוטטער דעם אַריסטאָבולוס **] אונד דער מאַריאַמנע, איינע פֿרויא פֿאָן האָהעם גייסטע, קאָננטע ניכט ערטראַגען, דאַס איין געמיינער פריסטער אויז באַבי־לאָן דאַז אַמט דעם האָהענפריסטערטהומס בעקליידע, וועל־כעס, דאַ דער אַלטע הירקאַנוס דורך דען פֿערלוסט זיינער אָהרען אונטויגליך דאַצו וואַר, נור איהרעם זאָהנע, דער פֿאָן פֿעטערליכער אונד מיטטערליכער זייטע פֿאָן דעם קעניג אַלע־קסאַנדער,

*] אין דברי מלכי בית שני להראב"ד (דף י"ג עמוד א') ווירד דיזער פריסטער אַניעל (חניאל) גענאַננט.

**] נאַך עגעזיפפוס (בוך י ז קאַפיטעל 37) היס דיזער פרינץ

געשיכטע דער יהודים
צוואַנציגסטעס קאַפּיטעל.

הערָאָדעס זעצט, אויף פֿערלאַנגען זיינער
שוויגערמוטטער אַלעקסאַנדראַ, איהרען זאָהן
אַריסטאָבולוס צום האָהענפּריסטער איין. אַלע-
קסאַנדראַ אונד איהר זאָהן וואָללען צור עגיפּ-
טישען קעניגין קלעאָפּאַטראַ פֿליהען, אונד
ווערדען אָנגעהאַלטען. הערָאָדעס לעסט דען
יונגען אַריסטאָבולוס ערזייפֿען. ער ווירד
דעסוועגען פֿאָר דען מאַרקוס אַנטאָניאוס גע-
פֿאָדערט, אונד לאָז געשפּראָכען. דער בעפֿעהל
דעם הערָאָדעס וועגען דער קעניגין מאַריאַמנע
(מרימי). מאַריאַמנע ווירד פֿאַלש בעשולדיגט.
יוסף, דער פֿעטטער דעם הערָאָדעס, ווירד
הינגעריכטעט, אונד אַלעקסאַנדראַ אינס גע-
פֿעננניס געוואָרפֿען. קלעאָפּאַטראַ, קעניגין
פֿאָן עגיפּטען, קאָממט אין ירושלים אַן. זיא
ענטווירפֿט איינען פּלאַן צום פֿערדערבען דעס
הערָאָדעס. שטאַרקעס ערדבעבען אין יהודה.
הערָאָדעס איבערווינדעט דיא אַראַבער. מאַר-
קוס אַנטאָניאוס ווירד פֿאָן דעם אָקטאַפֿי-
אוס איבערוואונדען. הערָאָדעס לעסט דען היר-
קאַנוס ענטהויפּטען. ער ערטהיילט געוויזע בע-
פֿעהלע, אונד רייזט צו דעם קאַיזער אויגוסטוס.
ער העלט איינע רעדע אַן דען אויגוסטוס, אונד
ווירד פֿאָן דעמזעלבען, אַלז קעניג פֿאָן יהודה,
אַנערקאַננט. זיינע אייפֿערזוכט אונד זיין אונוויללע
געגען מאַריאַמנע. ער בעווירטהעט דען קאַיזער
אויגוסטוס אונד זיין העער. מאַריאַמנע צייגט
אונווילען

ווערנישען הערָאדעס איבערגעבע, דער זיינען טרהראָן ניכט זיכער גלויבע, זאָ לאַנגע איין האַסמאָנעאישער פרינץ אַם לעבען וויא. אַבער הערָאדעס פֿאַנד מיטטעל, דאַז פֿערטרויען, וועלכעס הירקאַנוס צו איהם העגטע, צו פֿערמעהרען אונד צו בעפֿעסטיגען. ער שיקטע איהם איינע העפֿליכע איינלאַדונג צו, צו איהם צו קאָממען, אונד דיא פֿריכטע זיינער דאַנקבאַרקייט געגען איהן צו גענינסען. צור אונ־טערשטיצונג דיזער איינלאַדונג זאַנדטע ער אַן פֿראַאַטעס, אונד באַט איהן, דעם יידישען האָהענפריסטער צו ער־לויבען, נאַך יהודה צוריק צו קעהרען. זאַראַמאַללאַס, *] דעם דיזע געזאַנדשאַפֿט אויפֿגעטראַגען וואַר, איבערריכטע דעם פּאַרטהישען קעניג אונד זיינעם האָפֿע אַנזעהנליכע גע־שענקע, אונד וואַר זאָ גליקליך אין זיינען פֿערריכטונגען, דאַס הירקאַנוס, געגען דען וואָהלגעמיינטען ראַטה זיינער פֿריינדע, זיינע זיכערע פֿריישטעטטע מיט ירושלים פֿער־ווקסעלטע, וואָ איהן הערָאדעס מיט אַללען אייסערן פֿריינד־שאַפֿטס - אונד עהרענבעציגונגען עמפֿפֿינג, אונד הייםליך פֿער־רעטהערישע פלענע געגען זיין לעבען שמידעטע. **]

הערָאדעס

פרק נ"ון. איבערזעטצונג דער אונגענאננטען ווערקט, היסטאָריע מו' ג' ו', טהייל 9. 163. §.

*] וויר ערוועהנטען דיזעס פֿערגעהען זירערס טאָן אָבען, אין דער געשיכטע דעם פֿהזמען.

**] יאָזעפֿוס דאָזעלבסט קאַפיטעל 2. יוסיפון פרק הנזכר, דברי מלכי בית שני להראב"ד, דף י"ב עמוד א' וב'. צמח דוד, חלק ראשון דף י"ז עמוד ב'.

געשיכטע דער יהודים

עלענד דעס לאנדעס שטיג אויף איינען זעהר האָהען גראַד. *)

הערָאָדעס האטטע נאָך איינען פיינד איבריג, דער אָבער גלייך וויט פאָן איהם ענטפערנט וואַר, אונד אין פאַרטהיען גלייכזאם אין געפענגניס געהאַלטען ווארדע, זיין געמיטה קיינער פעללינען רוהע גענייסען ליס, ביז ער זיך דעסזעלבען בעמעכטיגטע· דיס וואַר הירקאַנוס, דער אַבגעזעצטע פירסט אונד האָהעפריסטער, דען פאַקאָרוס אין פעססעלן מיט זיך וועגפיהרטע· פראַאַטעס, קעניג דער פאַרטהער, הערטע פאָן דער האָהייט זיינער געבורט אונד זיינער ווירדע, נאַהם איהם גראָסמיטהיג זיינע פעססעלן אָב, אונד ערלויבטע איהם, אין באַבילאָן (בבל) צו לעבען. ער העטטע זיך היר גליקליך שעצען קעננען, דאַ ער ניכט נור פאָן דען פילען יהודים, דיא אין דיזער שטאָדט וואָהנטען, זאָנדערן אויך פאָן אַלל דענען, דיא יענזייטס דעס אייפראַטהס (פרת) לעבטען, אַלז יידישער פירסט פערעהרט ווארדע. אבער זיינע ליבע צו זיינעם היילינען פאַטערלאַנדע אונד זיין אונגליקליכעס פערטרויען צו דעם נייען יידישען מאָנאַרכען וואַרען זאָ גראָס, דאַס ער בעשלאָס, דען רעסט זיינער טאַגע אין ירושלים צו פערלעבען. זיינע פריינדע, אונטער וועלכען קעניג פראַאַטעס זעלבסט וואַר, ריטהען איהם הירפאָן אָב, אונד שטעללטען איהם פאַר, וויא גליקליך ער אין באַבילאָן לעבע, אונד אין וועלכע געפאַהר ער זיך שטירצע, ווען ער זיך דער געוואַלט דעס אַרגוועהנישען

פרק הנזכר · דברי מלכי בית שני להראב"ד שם ודף י"ב עמוד א'.

*) יאזעפוס דאזעלבסט, בוך 15. קאפיטעל 2. יוסיפון

פרק

געשאַה, איין געקרענטעס הויפט מיט איינער זאָ שטעהליכען טאָרעסשטראַפֿע בעלעגטע. *]

הערָאָדעס, דער גראָסע, דער, אַלז העלד אונד העררשער, דיזעס נאַמענס ניכט אונווירדיג וואַר, בעגאַן זיינע רעגירונג איבער דיא יידישע נאַציאָן 3724. ער מוסטע נון זיין אויגענמערק אויף צווייא זעהר וויכטיגע אַנגעלעגענהייטען ריכטען. דיא איינע וואַר דיא ווידערהערשטעללונג זיינער קאַסע, וועלכע דורך דיא גראָסען זוממען, וואָמיט ער דיא פֿריינדשאַפֿט דער רעמער ערקויפֿטע אונד דיא טאַפּפֿערקייט אונד טרייע זיינער קריגער בעלאָהנטע, זאָ זעהר ערשעפּפֿט וואַר; אונד דיא אַנדרע וואַר דיא אונטערדריקקונג דער שטאַרקען געגענפּאַרטייא אונטער דען יהודים, דיא אונגעאַכטעט דעם שמעהליכען טאָדעס דעס אַנטיגאָנוס, נאָך אימער איינע אונאיבערווינדליכע אַנהענגליכקייט אַן דאַז הויז דער האַסמאָנעער אונד איינען אונפֿערזעהנליכען האַס געגען דאַז זייניגע צייגטע. דיס פֿעראַנלאַסטע איהן, געגען זיינע נאַטירליכע גראָסמוטה, צו געוואַלטזאַמען אונד האַרטען מאַאַסרעגעלן. ער ליס אַללעס גאָלד אונד זילבער אונד אַללע קאָסטבאַרקייטען, דיא מאַן אין ירושלים פֿאַנד, אין זיינען פּאַללאַסט ברינגען, צאָג דיא גיטער דער אַנטיגאָניאַנער איין, אונד ליס פֿינף אונד פֿירציג דער רייכסטען אונד פֿאָרנעהמסטען פֿאָן איהנען הינריכטען. דיא לייכענבעגענגניססע ווארדען פֿאַן וואַכען בעגלייטעט, דיא בעאָבאַכטעטען, אָב ניכט עטוואַ רייכטהימער מיט דען לייכען וועגגעשאַפֿט ווערדען. יהודה האַטטע אין דעם לעצטען קריגע פֿיל געליטטען, הירצו פֿיל נאָך איין פֿייעריאַהר (שמטה) איין, דאַ דאַז פֿעלד ניכט געבויעט ווערדען דורפֿטע, אונד דאַז עלענד

*] יאָזעפוס רמיעלבסט, בוך 15. קאַפּיטעל 10. יוסיפון

פרק

געשיכטע דער יהודים

(חשמונאים), דיא הונדערט אונד דרייא יאהרע דויערטע. *] זאויאוס ליס אנטיגאנוס, דען לעצטען קעניג אויז דעם בעריהמטען האסמאנעאישען הויזע, אין קעטטען ווער-פען, שענקטע איינע גאלדנע קראנע אין דען טעמפעל, פערליס ירושלים, פיהרטע דען אונגליקליכען פירסטען מיט זיך, אונד איבערליפערטע איהן דעם מארקוס אנטאני-אוס. דיזער וואללטע דען אנטיגאנוס צו ראם אים טריאומפע אויפפיהרען; אבער הערארדעס פירכטעטע, זיין געגנער מעכטע זיינע זאכע פאר דעם רעמישען ראטהע פער-טהיידיגען, אונד בעוואג דען בענאננטען העערפיהרער דורך ערנסטליכעס אנזוכען אונד דורך גראסע געשענקע, דאס ער רענועלבען אין אנטיאכיען הינריכטען ליס. דער בע-דויערנסווערטהע קעניג, וואורדע, איהן אונד זיין ערלויכטעס הויז ביא דען יהודים פערעכטליך צו מאכען, וויא איין געמיי-נער פערברעכער געגייסעלט אונד ענטהויפטעט; אונד פילע געשיכטשרייבער **] טאדעלן דען אנטאניאוס מיט רעכט, דאס ער, וואס בייא דען רעמערן ביז דאהין ניא געשאה.

פו' ו' ז', טהייל 2 זייטע 46. 47. יוסיפון פרק הנזכר. דברי מלכי בית שני להראב"ד, דף ו'א עמוד ב'.

*] סדר עולם רבא פרק ל"ט.

**] זיהע אונטער אנדערן פלוטארך אים לעבען דעם אנ-טאניאוס, דיא קאססיאוס בוך 49, סטראבא בייא יאזעפוס אין דען יידישען אלטערטהימערן, בוך 15 קאפיטעל 1.

דרייסיג טויזענד מאַן גוזאַממעלט, אונד אָבגעראַכטייר זאָזי, אום צאָג דורך פעניציען, אונד שטיס מיט פילען רעמי שען אונד זירישען קריגערן צו איהם, זאָ דאַס דיא גע זאַממטע מאַכט דעסועלבען אויף איילף לייגיאָנען פוספאָלק אונד זעכס טויזענד רייטער אַנוואוכס. מיט דיזעם צאַהלרייכען הערע וואורדע ירושלים ענג איינגעשלאָססען. דיא בעלאַגערטען וואַרען, איהרער זייטס, ניכט ווענינער צאַהלרייך, אונד צו איינער שטאַנדהאַפטען געגענוועהר בערייט. דיא שטאַדט וואַר מיט פילען יהודים אַנגעפילט, דיא אויז אַללען געגענדען דעם יודישען רייכעס דאַהין צאָגען; אַבער זיא וואַרען מייסטענס אָהנע קריגסערפאַהרונג, אונד פער טרויטען נור אויף איהרע מענגע אונד טאַפפערקייט. זיא פילען דען בעלאַגערערן דורך פילע קליינע אויזפעללע זעהר בעשווערליך, דאַ זיא איממער איינע מענגע אידהרער פאָרדערטהע וועגפיהרטען. אַבער אַן דעם פירציגסטען טאַגע דער בעלאַגערונג ערשטיגען דיא רעמער, דער טאַפפערן פערטהיידיגונג פאָן איננען אונגעאַכטעט, דיא איישערסטע מויער, אונד אַן דעם פינף אונד פונפציגסטען טאַגע דראַנגען זיא איננערהאַלב דער צווייטען מויער איין, דאַ איינינע בע דעקטע געננגע דעם טעמפעלס אין בראַנד געשטעקט וואורדען. דיא אונטערע שטאַדט וואַר נון עראָבערט, אונד דיא בע לאַגערטען צאָגען זיך אין דיא אָבערע אונד אין דען טעמ

פעל

אונד צווייא טעכטער, אונד פאָן זיינער ערסטען געמאַהלין, דיא איינע אידומעערין וואַר, אונד דאָריס היס, האַטטע ער איינען זאָהן, נאַמענס אַנטיפאַטער.
יאזעפוס יודישע אַלטערטהימער, בוך 14. קאַפיטעל 12, פאָן דעם יודישען קריגע, בוך 1. קאַפיטעל 12.

געשיכטע דער יהודים

דיס ווערע איהם אויך לייכט געוואָרדען, דאַ דער דאַמאַלס געדעמיטהיגטע אַנטיגאָנוס אים בעגריפֿפֿע וואַר, ירושלים צו פֿערלאַססען. אַבער דיא קריגער קאָננטען אין דעם דאַמאַליגען, האַרטען ווינטער דיא בעשווערליכ־קייטען איינער בעלאַגערונג ניכט אויזהאַלטען; אונד הע־ראָדעס פֿיהרטע זיא דאַהער אין דיא ווינטערקוואַרטירע, אונד טראַף אַללע אַנשטאַלטען, אים פֿאָלגענדען פֿריהלינג דען פֿעלדצוג ווידער צו ערעפֿפֿנען. *]

אים אַנפֿאַנגע דעם פֿריהלינגס בעגאַן הערָאדעס דיא בעלאַגערונג ירושלים'ס, רייזטע וועהרענד דערזעלבען נאַך זאַמאַריען, אונד פֿייערטע דאַזעלבסט זיינע פֿערמעה„לונג מיט דער פֿירסטין מאַריאַמנע (מרימי), דיא איהם שאָן לאַנגע פֿאָרהער פֿערלאָבט וואַר. **] ער האַטטע נון

דרייסיג

וועלכעם דיא היר ערוועהנטע שלאַכט געליפֿערט וואורדע, אין בעגלייטונג צווייער קנאַבען אין איין באַרהויז. וועה„רענד זיינעס באַדענס שפּראַנגען מעהרערע פֿיינדליכע קריגער, דיא אין איינעם פֿערבאָרגענען ווינקעל פֿער„שטעקט וואַרען, מיט בלאָסען שווערטערן הערפֿאָר, אונד ליפֿען דאַפֿאָן, אָהנע דעם אונבעוואַפֿנעטען אונד אונגעשיצטען פֿירסטען דאַס מינדעסטע לייד צוצופֿיגען.

*] יאָזעפֿוס דאָזעלבסט. יוסיפון פרק הנזכר. האַלבערגס יידישע געשיכטע, טהייל. 2. זייטע. 87.

**] מאַריאַמנע געבאַר דעם הערָאדעס דריי זעהנע אונד

פֿריינרען איין גאַסטמאַהל, אונד דאַז הויז שטירצטע צוואַ״
מען, נאַכדעם עז דיא געסטע אַללע, אונמיטטעלבאַר פֿאָר״
העד, פֿערלאַססען האַטטען; אונד אַם פֿאָלגענדען טאַגע ווארדע
זיינע לייבוואַכע פֿאָן זעכס טויזענד אַנטיגאָניאַנערן זאָ
הערפֿטיג אַנגעגריפֿפֿען, דאַס ער איין גראָסע געפֿאַהר גע״
ריטה, אונד איינע וואונדע אַן דער זייטע ערהילט. *]

דאַז העער דעס הערדאָעס וואוכס אימטער מעהר
אַן, דאַ אינדעם מאַכעראַס דעם אַנטיגאָנוס טאַפּפֿערן
ווידערשטאַנד לייסטעטע; אונד ענדליך ערפֿאָלגטע איינע
ענטשיידענדע שלאַכט, אין וועלכער הערדאָעס איינען
פֿאָללשטענדיגען זיג ערהילט, אונד איין שרעקליכעס בלוט״
באַד אונטער זיינען פֿיינדען אַנריכטעטע. ער ליס דעם פֿעלד״
הערדן פּאַפּפּוס, דער אונטער דען טאָדטען געפֿונדען וואַר״
דע, דען קאָפּף אַבהויען, אונד שיקטע דענזעלבען זיינעם
ברודער פֿערָאָראַס. **] ער פֿערפֿאָלגטע, אין דער
הערפֿטיגען בעגירדע, דען טאָד זיינעס ברודערס צו רעכען,
דען פֿליהענדען פֿיינד זעהר היציג אונד שנעלל, אונד וואָלל״
טע גראַדע פֿאָר ירושלים דיקקען, אונד דורך ער״
אָבערונג דיזער הויפּטשטאַדט דען גאַנצען קריג בעענדיגען.
דים

*] יאָזעפוס דייטש. יוסיפון פרק הנזכר · דברי מלכי בית שני להראב"ד שם·

**] אויך נאך דיזעם זיגע ווארדע הערמאָדעס, דורך דען שוץ דער געטטליכען פֿארזעהונג, פֿאָם טאָדע גערעט״ טעט. ער גינג אין דעם דאָרפֿע איזאַנאַס, ביים

וועלכעם

טהייל 2.

געשיכטע דער יהודים

אויף איינלאַדונג דעם הערָאָדעס, נאַך יהודה צוריק·

הערָאָדעס פֿאַנד, אַלז ער ווידער אין יהודה אַנקאַם, דען צושטאַנד זיינער זאַכען זעהר פֿערשלימערט. זיין ברודער יוסף פֿערנאַם זיינען בעפֿעהל, אונד גריף מיט זיינען קריגערן אונד פֿינף פֿאָן דעם מאַכעראַס ערהאַלטענען קאָהאָרטען *] יעריכאָ אַן· דאַ אַבער דיא רעמי־שען פֿפֿערדע צו דעם פֿעלזיכטען באָדען יענער געגענד ניכט טויגטען, אונד דיא קריגער מייסטענס נייגעוואָרבנע, אונער־פֿאַהרנע לייטע וואַרען: זאָ ווארדע יוסף׳ס העער, נאַך איינער טאַפּפֿערן געגענוועהר, געשלאַגען, אונד ער זעלבסט פֿאָן דעם אַנטיגאָנישען פֿעלדהערן פּאַפּפּוס אומגע־בראַכט· אַנטיגאָנוס ליס זיינען קאָפּף אַבשלאַגען, אונד פֿיהרטע איהן אים טריאומפֿע מיט זיך פֿאָרט; אַבער זיין ברודער פֿעראָראַס ערקויפֿטע דענזעלבען באַלד דאַראויף פֿיר פֿונפֿציג טאַלענטע. דיזע נידערלאַגע דער הערָאָדיאַנישען טרופּפּען פֿעראַנלאַסטע דיא גענצליכע עמפּערונג פֿאָן גאַלי־לעאַ, וואָ דיא גרויזאַמען אויפֿריהרער דיא רייכסטען אונד אַנזעהנליכסטען אַנהענגער דעם הערָאָדעס אין דען זעע טיבעריאַס שטירצטען· אידומעאַ וואַר אויך שאָן אים בעגריפֿע, זיך צו עמפּערען, אַלז הערָאָדעס אַן דער שפּיצע איינעס נייען העערעס ערשין, אונד אין קורצער צייט זיך ביידע פּראָפֿינצען ווידער אונטערוואַרף· ער ענטגינג דאַ־מאַלס צווייטמאַהל דער לעבענסגעפֿאַהר, אונד מאַן ערקאַנטע דאַראויז, דאַס איהן דער עוויגע בעזאָנדערס שיצטע, אונד צו גראָסען דינגען בעשטיממטע. ער גאַב אין יעריכאָ זיינען פֿריינדען

---

*] מיינע קאָהאָרטע וואַר בייא דען רעמערן פֿינף ביז זעכס הונדערט מאַן·

בייגעשטאַנדען, אונד דען רייבערישען הייפען געשלאַגען העטטע. בייא זיינער אַנקונפט פאָר זאַמאָזאַטאַ, איינער פעסטונג אַם איפראַטה (פרת), דיא אַנטאָניאוס דאַמאַלס בעלאַגערטע, וואורדע ער פאָן דעם רעמישען פירסטען מיט אַללען צייכען האָהער אַכטונג אונד פריינדשאַפט עמפפאַנגען. ער לייסטעטע דען רעמערן, בייא דיזער בעלאַגערונג, וויכטיגע דינסטע, אונד צור ערווידערונג דער־זעלבען ליס אַנטאָניאוס, נאַך עראָבערונג דער גענאַננטען שטאַדט, דען זאָזיאוס, אַלז שטאַטטהאַלטער פאָן זי־ריען אונד בעפעהלסהאַבער דער רעמישען קריגער דאַ־זעלבסט, מיט דעם בעפעהלע צוריק, דעם הערֹאָדעס, וויא ער עז פערלאַנגע, הילפע צו לייסטען. *]

ניינצעהנטעס קאַפיטעל.

יוסף, דער ברודער דעם הערֹאָדעס, בלייבט אין איינער שלאַכט. הערֹאָדעס ברינגט גאַלי־לעאַ ווידער צום געהאָרזאַם. ער ערהעלט איינען פאָללשטענדיגען זיג איבער דען אַנטיגאָנוס. ער פערמעהלט זיך מיט מאַריאַמנע (מרימי), אונד בעלאַגערט ירושלים. עראָבערונג ירושלם׳ס, וואוטה אונד רויבזוכט דער רעמער. הינריכטונג דעס אַנטיגאָנוס. דיא רעגירונג דעס הערֹאָדעס. רוהיגער צושטאַנד דעס הירקאַנוס אין באַבילאָן (בבל). הירקאַנוס געהט, איף

*] יאָזעפוס יידישע אַלטערטהימער, בוך 14. קאַפיטעל 15. יוסיפון פרק הנזכר. דברי מלכי בית שני להראב״ר דף י״א עמוד ב׳.

געשיכטע דער יהודים

אונד טויזענד רייטערן אַב, דעם הערָאדעס, אין זיינעם קריגע געגען דען אַנטיגאָנוס, בייצושטעהען. מאַכעראַס, דעם אַנטיגאָנוס איינע גראָסע זוממע געלד פערשפּראַך, געהאָרכטע זיך דען מויערן ירושלים׳ס אונטער דעם פֿאָרוואַנדע, דיא שטערקע דיזער פעסטונג צו אונטערזוכען, אין דער טהאַט אַבער, מיט לעצטערם איינע אונטערדונג צו האַלטען. הערָאדעס צאָג דען רעמישען פעלדהעררן אין פערדאַכט דער פֿערדעטהעריי, שוויג אַבער פֿיר דיסמאַל שטיללע. אַנטיגאָנוס אַבער האַנדעלטע ניכט זאָ פֿאָרזיכטיג. ער געריטה, אַלז ער דיא רעמער דיכט אַן דיא מויערן ירושלים׳ס רוקקען זאַה, אין אַרגוואָהן געגען דיזעלבען, אונד ליס זיא מיט געוואַלט צוריק טרייבען. דיס ערביטטערטע דען מאַכעראַס זאָ זעהר, דאַס ער נאַך עממאַאוס צוריק קעהרטע, אונד אַללע יהודים, דיא איהם אין דען וועג קאַמען, אָהנע ריקזיכט אויף פֿיינד אָדער פֿריינד, נידערהיב. אין דיזעם געמעצעל פערלאָרען פילע פֿריינדע דעם הערָאדעס איהר לעבען, אונד ער רייזטע אַב, זיך צו מאַרקוס אַנטאָניאוס צו פֿערפֿיגען, אונד דראָהטע, זיך ביי דעמזעלבען היריבער צו בעקלאַגען. אַבער מאַכעראַס איילטע איהם נאַך, זעהנטע זיך מיט איהם אויז, אונד ער ליס זיינען ברודער יוסף מיט איינער אַנצאַהל קריגער ביי דעמזעלבען, אונד ערטהיילטע איהנען געמעסענען בעפֿעהל, ביז צו זיינער ריקקונפֿט ניכטס געפֿעהרליכעס צו אונטערנעהמען. אויף זיינעם צוגע נאַך דעם לאַגער דעס אַנטאָניאוס מוסטע ער זיך, מיט דעם דעגען אין דער פֿויסט, דען וועג דורך איינע האָרדע ווילדער אַראַבער באַהנען, דיא זיינען נאַכטראַב אַנפֿילען, אונד איהן גאַנץ נידערגעהויען האַבען ווירדע, ווען ער דעמזעלבען ניכט ביינ״

זעכס טויזענד אַ״ן.

ער צום שטאטטהאלטער אין דיזער פראפינץ מאכטע, אן דיא שפיצע איינעס העערעס, דאז ער פיר הינדייכענר צום שוצע דעס לאנדעס היעלט, אונד צאג נאך זאמאריען, ענטוועדער דיא בעלאגערונג ירושלים'ס פארצונעהמען, אדער דען אנטיגאנוס צו איינער שלאכט צו ברינגען. אבער זאבאלד ער אבגעצאגען וואר, אונטערנאהמען דיא רייבער, דיא ער קורץ פארהער איבער דען יארדאן יאגטע, איהרע שטרייפעריען ווידער, ערשלוגען דען פטא־לעמעאוס, אונד פלינדערטען אונד פערוויסטעטען דאז לאנד. הערדעס קעהרטע דאהער מיט זיינען קריי־גערן צוריק, מעצעלטע דיא בעוואפנעטע נידער, צער־שטערטע איהרע הוהלען, בעלעגטע דיא שטעדטע, דיא איהנען הילפע לייסטעטען, מיט הארטען שטראפען, אונד רייניגטע זא גאלילעא פאן דיזעם פערדערבליכען אונקרויט. *]

אום דיזע צייט ווארדען דיא פארטהער פאן דען רעמערן אויפס הויפט געשלאגען, אונד דער אפט גע־נאננטע פארטהישע פירסט פאקארוס פערלאר אין דער שלאכט דאז לעבען. הירויף שיקטע פענטי־דיאוס, אויף בעפעהל דעס מארקוס אנטאניאוס, דען מאכעראס מיט צווייא לעגיאנען **] פאלקפאלק

אונד

געשיכטע, טהייל 2. זייטע 85. 86.

*] יאזעפוס דאזעלבסט אונד פאן דעם יודישען קריגע, בוך 1. קאפיטעל 16. איבערזעצונג דער אללגעמיינען וועלטהיסטאריע א׳ ד׳ וו׳, טהייל 9, 156 §.

**] אייגע לעגיאן וואר בייא דען רעמערן אונגעפעהר

זעבס

געשיכטע דער יהודים

אייזערנער קאַסטען פערפערטיגען, אונד זיא מיט קריגערן אנפיללען, דיא זיך אן אייזערנען קעטטען הינאַבליסען, אונד פילע פאן דען רייבערן נידערהיבען. דיא נאָט צוואַנג זיא, זיך צוריק צו בעגעבען, אונד הערדעס ליס אַללגעמיינע פערציהונג פיר אַללע רייבער, דיא זיך איהם ערגעבען ווירדען, אויזרופען. דא זיך אבער נור וועניגע דערזעלבען ערגאַבען, זא לעגטען דיא קריגער, אם פאָלגענדען מאָרגען, אַללערלייא ברעננבאַרע דינגע פאר דיא איינגענגע דער העהלען, שטעקטען אַללעס אין בראַנד, אונד אַללע, דיא זיך אין דען העהלען בעפאַנדען, ערשטיקטען אונד פערבראַננטען. פילע דיזער האַרטנעקקיגען מענשען שטאַרבען ליבער, אַלז דאַס זיא פערציהונג אַננאַהמען. זא בעטרוג זיך איין אַלטער מאַן, דער מיט זיינער פרויא אונד זיינען זיבען זעהנען אין איינער דיזער העהלען איינגעשלאָססען וואַר. דיזע באַטען איהן אום ערלויבניס, זיך דעם זיגער צו ערגעבען. ער שטעללטע זיך אַבער אַן דען איינגאַנג דער העהלע, ערמאָרדעטע איינען נאך דעם אַנדערן, וויא זיא הערויז צו געהען פערזוכטען, אונד וואַרף איהרע לייכנאַמע דיא העהע הינאונטער. ער שטיס פילע לעסטערונגען געגען הערדעס אויז, דער איהם אַללע צייכען דער פערציהונג אונד גנאַדע גאַב, אונד שטירצטע זיך ענדליך זעלבסט דען פעלזען הינאַב. *]

הערדעס גלויבטע נון דיא רייבערבאַנדען גאַנץ בעצוואונגען צו האַבען, שטעללטע פטאָלעמעאוס, דען

ער

רייבערבאַנדען אין דער נאכבארשאפט פאן ירושלים

הויף.

*] יאזעפוס דאזעלבסט. יוסיפון פרק הנזכר. האמבערגס יידישע

געשיכטע

אונד זיינע פאמיליע אין זאטאריען אין זיכערהייט בראכטע·
פאן דא גינג ער ווייטער, נאהם דעם אנטיגאנוס איינינע
פעסטונגען אין גאלליעא אב, בעזעצטע אויך דיא פעסטונג
זעפארים (ציפורי), דיא פאן איהרער בעזאצצונג
פערלאססען ווארדע, אונד פאנד דאזעלבסט איינען גראסען
פארראטה אן לעבענסמיטטעלן. ער שיקטע טרופפען אין דאז
געביט פאן ארבעלא, וואז רייבערבאנדען דאז לאנד אונ:
זיכער מאכטען. *] דיא רייבער פערליסען איהרע לויער·
העהלען ניכט, אונד ער צאג מיט זיינעם גאנצען העערע
געגען זיא אויז, אונד זאה זיא עבען זא קיהן געגען זיך אנ·
ריקקען. עז ערפאלגטע איינע הארטנעקקיגע שלאכט, אונד
זיין לינקער פליגעל בעגאן צו וויכען; ער קאם אבער דעמ·
זעלבען צייטיג צו הילפע, ערפאכט איינען פאללשטענדיגען
זיג, אונד ווארדע העער דער גאנצען פראפינץ גאליליא,
וואהין דיא רייבער פלאהען. ער בעלאהנטע זיינע קריגער מיט
איינעם אנזעהנליכען גנאדענגעשענק אן געלד, פיהרטע זיא
אין דיא ווינטערקווארטירע, אונד ליס דורך זיינען ברודער
פעראראס דיא צערשטערטע פעסטונג אלעקסאנדריאן
ווידער ערבויען· קורץ דאראויף פערליס איהן זילא, אונד
פאלגטע דעם פענטידיאוס נאך פארטהיען; אונד
הערארעס, דער זיך נאך פאר דעם פריהלינג אין בעוועגונג
זעצען וואללטע, בעשלאס, דאז לאנד, זא באלד אלז
מעגליך, פאן דען נאך איבריגען רייבערבאנדען צו רייניגען·
דיא רייבערהעהלען וואַרען פאסט אונצוגענגליך; אבער
הערארעס גערית'ה אויף איינען גוטען איינפאלל, אין דיא·
זעלבען איינצודרינגען. ער ליס איינע הינרייכענדע אנצאהל
איי

ווועלטהיסטאריע תו׳ ז׳ וו׳, טהייל 9. § 154.

*] נאך יוסיפון (פרק הנזכר) היעלטען זיך דיזע
רייבער

געשיכטע דער יהודים:

דאַס אַנטיגאָנוס איינינגע הויפען פפיילע אייף דיא בעלאַגערער אַבשיסען ליס, אונד זיא צוואַנג, זיך צוריק צו ציהען. נון ערהאָב זיך איינע נייע עמפערונג, דיא, וויא מאַן גלויבט, היימליך פאָן זילאָ ערדעגט וואירדע, אונד דיא קריגער דעסועלבען בעקלאַגטען זיך עפפענטליך איבער מאַנגעל אַן געלד, אונטערהאַלט אונד גוטען ווינטערקוואַרטירען. אַבער הערָאָדעס שאַפפטע איינען זאָ גראָסען איבערפלוס אַן אַללען לעבענסמיטטעלן הערבייא, דאַס ניכט דער מינדעסטע פאָרוואַנד צום אויפרוהר מעהר איבריג בליב. אינדעס וואורדע דיא שענע שטאַדט יעריכאָ אַין אָפפער דער רויבזוכט. דיא רעמישען קריגער בערויבטען זיא אַלל איהרער רייכטהימער, דיא זיך אויף איינען אינערמעסליכען ווערטה בעליפען, אונד הערָאָדעס זאַה זיך גענעטהיגט, זיא אין דיא ווינטערקוואַרטירע אין זאַמאַריאַ, אידומעאַ אונד גאַלילעאַ צו פערלעגען. אַנטיגאָנוס זוכטע אינדעססען דיא גונסט דעס אַנטאָניאוס צו געווינגען, אונד זאַנדטע, אים געהיימען איינפערשטענדניס מיט זילאָ, איינען טהייל דעס רעמישען העערעס נאַך לידדאַ אונד אַנדרע שטעדטע, דיא זיינער פאַרטייא נאָך אַנהינגען. *]

דיא יאַהרסצייט וואַר נון שאָן צו רויה צור בעלאַגערונג ירושלים'ס, אונד הערָאָדעס זאַנדטע, נאַכדעם ער זיינע רעמישען הילפספעלקער וואָהל מיט לעבענסמיטטעלן אונד גוטען קוואַרטירען פערזעהען האַטטע, זיינען ברודער יוסף מיט צווייא טויזענד מאַן פוספאָלק אונד פיר הונדערט רייטערן נאַך אידומעאַ, דאַ ער זעלבסט אינדעס אויזצאָג, אונד

---

*] יאָזעפוס דאָזעלבסט. איבערזעצונג דער מאַנגעאייענן וועלט.

דאָז העער דעם העראָדעס וואוכס ניכט נור דורך דיא בעזאַצצונג פֿאָן מאַססאַדאַ , זאָנדערן אויך דורך מעהרערע פֿערשטערקונגען , דיא איהז אַנדערן געגענדען צו איהם שטיסען , זעהר הערן , אונד זעצטע איהן אין דען שטאַנד , דיא בעלאַגערונג ירושלים'ס צו אונטערנעהמען. ער צאָג דאַהין , אונד עראָבערטע אונטער וועגס דיא אידומעאישע פֿעסטונג רעססאַ. ער קאַם פֿאַר ירושלים אַן , אונד ליס אַללגעמיינע פֿערציידונג פֿיר אַללע אַנ־הענגער דעם אַנטיגאָנוס אויזרופֿען , דיא ביז צו איינער בעשטיממטען צייט צו איהם צוריק קעהרען ווירדען. היראויף אַנטוואָרטעטע אַנטיגאָנוס , אינדעם ער זיך אַן זילאָ אונד דיא איבריגען רעמישען קריגער וואַנדטע , דיא דעם הערָאדעס אין דער בעלאַגערונג ביישטאַנדען : ,, עז איזט
,, שענדליכע אונגערעכטיגקייט דעם רעמישען ראַטהעס ,
,, דאַס ער , דען יידישען געזעצען אונד דעם געבורטס־
,, רעכטע צווידער , איינען מאַן , דער ניכט פֿאָן קעניג־
,, ליכעם געבליטע ענטשפּראָס , איינען אידומעער אויף
,, דען טהראָן יהודה'ס זעצטע. ווען דיא רעמער מיר
,, עז איבעל נעהמען , דאַס איך דיא קראָנע פֿאָן דען פּאַר־
,, טהערן אַננאַהם : זאָ זינד נאָך מעננער גענוג פֿאָן דעם
,, קעניגליכען אונד האָהענפּריסטערליכען געשלעכטע איבריג ,
,, וועלכע זאָ גוט , אַלז הערָאדעס דיא פֿריינדשאַפֿט דער
,, רעמישען נאַציאָן פֿערדינען , אונד דענען דיא קעניגליכע
,, ווירדע מיט פֿאָללעם רעכטע צוקעממט. " הירדורך ווארדע דער וואָרטוועכסעל צווישען ביידען נעבענבוהלערן זאָ העפֿטיג ,

דאַס

הנזכר, הָלבערגס יידישע געשיכטע, טהייל 2. זייטע 85 . 84.

אויף יעדען שריטט, אונד בראַכטע, אין קורצער צייט, ביינאַה
דיא גאַנצע פראָפינץ גאַלילעאַ אויף זיינע זייטע. צו דיזער
צייט וואַנדטע איך זיין פריינד מאַרקוס אַנטאָניאוס, דורך
דען רעלליאוס, דעם פענטידיאוס בעפעהל צו, איהם
מיט זיינער גאַנצען מאַכט בייצושטהען, אונד ער זאַה זיך נון
שטאַרק גענוג, געגען דען אַנטיגאָנוס פאָרצוריקקען, אונד
מאַססאַדאַ צו ענטזעצצען. ער הילט זיך אינדעם נאָך עט־
וואַז מיט דער בעלאַגערונג פאָן יאָפפע אויף, דאַ ער דיזע
וויכטיגע פעסטונג ניכט הינטער זיך, אין דען הענדען דער
פיינדע, לאַססען קאָננטע. דער אָבען ערוועהנטע זילאָ
בעדינטע זיך דיזער געלעגענהייט, זיינע טרופפען פאָן דעם
אַנטיגאָנוס אַבצוציהען, אונד העטטע ביינאַהע זיינע פלוכט
טהייער בעצאַהלט; דען אַנטיגאָנוס איבערפיל איהן,
אונד העטטע איהן אונפעהלבאַר געשלאַגען, ווערע איהם
הערָאָדעס ניכט צו הילפע געקאָממען. לעצטערער בע־
מעכטיגטע זיך קורץ דאַרויף דער פעסטונג יאָפפע, אונד צאָג
געראַדען וועגעס הין, זיינע בעלאַגערטע פאַמיליע צו בעפרייען.
אַנטיגאָנוס לעגטע הינדערניססע אין דען וועג, אונד דער
פעררעטהערישע זילאָ, דער פאָן בידען פאַרטייען געלדער
ערפרעסטע, זוכטע זיינע פאָרטשריטטע צו העממען. אַבער
אַללעם דעססען אונגעאַכטעט ערְרייכטע ער מאַססאַדאַ.
ער גריף דיא בעלאַגערער העפטיג אַן, דאַ אינדעם זיין
ברודער יוסף איינען געשיקטען אויזפאַלל געגען זיא טהאַט,
צוואַנג דען פיינד, דיא בעלאַגערונג אויפצוהעבען, אונד
ווארדע פאָן דען זייניגען מיט לויטעם יובעל עמפפאַנגען. *]

דאז

פאָן דעם יידישען קריגע, בוך 1. קאַפיטעל 15.
יוסיפון פרק הנזכר.

*] יאָזעפוס דזשודישע קאַפיטעל 15. יוסיפון פרק
הנזכר

קייט געגען הערָאדעס בערייטעט, אום פערשטערקונג ביטטען. אַבער צום גליק פיר איהן פיל אין דער נאַכט איין זאָ שטאַרקער רעגען, דאַס אַללע וואַססערקאַסטען איבער= ליפען. דיא בעלאַגערטע האַטטען נון איבערפלוס אַן וואַססער, ליטטען אַן ניכטס מאַנגעל, פאַכטען פרישען מוטה, טראַטען מעהרערע קיהנע אויזפעללע, אונד היבען פילע פאָן דען בע= לאַגערערן נידער. אינדעם פערטריב פענטידיאוס, דער רעמישע פעלדהערר אין זיריען, דיא פאַרטהער אויז דיזער פראָפינץ, צאָג אין דיא געגענד פאַן ירושלים, אונד לאַגערטע זיך דאַזעלבסט, דעם פאָרוואַנדע נאַך, טאַססאַ= דאַ צו ענטזעצצען, אין דער טהאַט אַבער, פאַן דעם אַנטי= גאָנוס געלד צו ערפרעססען. לעצטערער בעפרידיגטע דיא געלדבעגירדע דעס גייציגען רעמערס מיט איינער אַנזעהנ= ליכע זוממע, אונד דיזער צאָג אַב, אונד ליס צום שיינע דען פעלדהעררן זילאָ מיט איינעם טהיילע דער רעמישען קריגער צוריק. אויך דיזען געוואַן אַנטיגאָנוס דורך בע= שטעכונג, אונד ערוואַרטעטע פערשטערקונג פאָן דען פאַר= טהערן, דערען בייאשטאַנד ער נאָך איממער האָפפטע. *]

הערָאדעס וואַר, זיינער זייטס, ניכט מיסיג, אונד אַלל זיינע ענטווירפע גינגען דאַהין, זיינע אונגליקליכע פאַ= מיליע, בעזאָנדערס זיינע געליבטע מאַריאַמנע (מרימי) דיזע אין יעדער הינזיכט ליבענסווירדיגע פרינצעססין, צו ער= לעזען. ער זאַממעלטע דאַהער, זאָבאַלד ער אין פטאָ= לעמאַיס אַנגעלאַנגט וואַר, איין העער פאָן יהודים אונד פרעמדען, פערמעהרטע עז, דורך זיינע פרייגעביגקייט, פאַסט

אויף

דער לעטטערונג יערוזאלעמס פאן מו' 4' וו',

טהייל 1. זייטע 46. יוסיפון פרק הנזכר,

*] יאזעפוס יודישע אלטערטהימער, בוך 14. קאפיטעל 14,

פאן

געשיכטע דער יהודים

קאַפּיטאַל געפֿיהרט. דהיר וואורדע, נאַך דען געוועהנליכען אָפּפֿערן, דיא ערוועהנטע פֿעראָרדנונג, אין דעם אורקונדענבעהעלטניס נידער-געלעגט, אונד דאַן גאַב אַנטאָניאוס דעם נייען קעניג איין הערר-ליכעס מאָהל. זאָ וואַרד הערָאָדעס דורך דיא פֿריינדשאַפֿט אונד הילפֿע דעם אַנטאָניאוס אונד דעם אָקטאַפֿיאוס, אונ-טער דעם קאָנזולאַטע דעם קאַיוס דאָמיציאוס קאַל-פֿינוס אונד דעם קאַיוס אַזיניאוס פּאָלליאָ, קעניג פֿאָן יהודה. דער איבלע צושטאַנד, אין וועלכעם ער דאַן יידישע רייך אונד זיין הויז פֿערלים, געשטאַטטעטע איהם, נאַך זיינער איינזעצונג אין דיא קעניגליכע ווירדע, נור איינען זיבענטעגיגען אויפֿענטהאַלט אין ראָם. ער אײלטע ווידער נאַך ברונדוזיאום, זעגעלטע פֿאָן דאַ נאַך פּטאָ-לעמאַיס, וואָ ער געגען ענדע דעם זאָמטערס לאַנדעטע. *]

ווהערענד דער אַבוועזענהייט דעם הערָאָדעס הילט אַנטיגאָנוס דיא פֿעסטונג מאַסאַדאַ זאָ ענג בעלאַגערט, דאַס דיא בעלאַגערטען, אָב זיא גלייך מיט אַללען לעבענס-מיטטעלן וואָהל פֿערזעהען וואַרען, דורך מאַנגעל אַן וואַססער אין גראָסע בעדרענגניס קאַמען. יוסף, דער ברודער דעס הערָאָדעס, דער בעפֿעהלסהאַבער דיזער פֿעסטונג וואַר, וואָללטע איינען פֿערצווייפֿעלטען אויזפֿאַלל טהון, זיך דורך דאַן בעלאַגערונגסהעער שלאַגען, נאַך אַראַביען פֿליהען, אונד דען אָבגעדראָבטען קעניג מאַלבוס, דער זיינע אונדאַנקבאַר-קייט

אסמאָנעאישען פֿאמיליע דען יידישען טהראָן צו ענט-ציהען, אונד איהן איינער אַנדערן הערשערפֿאַמ-איליע צו איבערגעבען. יאָזעפֿוס דאַזעלבסט קאַפּיטעל 14. יוסיפון פרק מ"ט.

*] יאָזעפֿוס דאַזעלבסט. דיא געשיכטע דער יודען פֿאָן

דער

צווידער וואר, דיא זאַנסט אימער אַכטונג פֿיר רעכטמעסיגע קעניגסהייער האַטטען, אונד ניכט גערן פֿרעמדע צור קעניגליכען ווירדע ערהאָבען. *]

דער רעמישע ראַטה פֿערזאַממעלטע זיך, אונד הערהאָרדעס וואורדע פֿאָן מעססאַלאַ אונד אַטראַטינוס, צווייא פֿאָרנעהמען ראַטהסהערדען, אין דענזעלבען איינגעפֿיהרט. גענאַננטע ראַטהסהערדען שילדערטען דיא דינסטע, דיא דאַז הויז דעם אַנטיפּאַטער דער רעמישען נאַציאָן לייסטעטע, מיט דען לעבהאַפֿטעסטען פֿאַרבען, אונד שטעללטען. אַנטיגאָנוס, אַלז איינען אונרוהיגען, אויפֿריהרישען מענשען אונד אַלז איינען בעקאַננטען פֿיינד דער רעמער פֿאָר, דער קיין בעדענקען טרוג, דיא יידישע קראָנע אויז דען הענדען דער פּאַרטהער אַנצונעהמען. אַנטאָניאוס פֿיגטע נאָך הינצו, וויא פֿאָרטהיילהאַפֿט עז איהם ביא זיינער אונטערנעהמונג געגען דיא פּאַרטהערווערע, אין דעם קעניגע פֿאָן יהודה איינען זאָ טרייען אונד שטאַנדהאַפֿטען פֿריינד, וויא הערהאָרדעס, צו האַבען. דיזע טריפֿטיגען גרינדע זיגטען; דער איינמיטהיגע ראַטהשפּראַך דעם הערהאָרדעס דיא קראָנע צו, אונד ערקלערטע דען אַנטיגאָנוס צום פֿיינדע דער רעמער. זאָבאַלד דער שלוס צור גילטיגקייט געדיהען וואַר, פֿאַסטע מאַן איינע פֿעראָרדנונג הירא איבער אַב, אונד הירא אויף וואורדע הערהאָרדעס מיט גראָסער פֿייערליכקייט, וואָבייא אַנטאָניאוס אונד אָקטאַפֿיאוס איהם, אין בעגלייטונג דער קאָנזולן אונד דעם גאַנצען ראַטהעס, צו ביידען זייטען גינגען, אויף דאַז

קאַפּיטאָל

---

*] דיא פֿערבינדונג דעם אַנטיגאָנוס איט דען פּאַרטהערן גאַב דען שטערקסטען פֿאָרוואַנד, דער האַס, אמנעאיטען

לאַנדען, וואָ ער פריינדע אונד אונטערשטיצונג פאַנד. פאַן דאַ גינג ער נאַך ברונדוזיאום, אונד קאַם ענדליך אין ראָם אַן. היר וועגדעטע ער זיך אַן מאַרקוס אַנטאָני-אוס אונד אָקטאַפיוס, בעריכטעטע איהנען אַללעס, וואַס זיך אין יהודה צוטרוג, אונד פלעהטע זיא אום הילפע אַן. ער ערא‍יננערטע זיא אַן דיא פריינדשאַפט זיינעס פאַטערס געגען זיא אונד יוליאוס צעזאַר, פערשפּראַך איהנען איינע גראָסע זוממע געלדעס, אונד בעוואָג זיא, איהם מיט איהרער גאַנצען מאַכט בייצושטעהען. יאַ, אַנטאָניאוס טהאַט, אין ערוועגונג דער פילען דינסטע, דיא איהם אַנטיפאַטער לייסטעטע, נאָך מעהר, אַלז העראָדעס פאַן איהם ער-וואַרטעטע, אָדער נור פערלאַנגען קאָננטע. דיא העכסטע אַבזיכט דעם העראָדעס וואַר, אַריסטאָבולוס, *] דען ברודער זיינער געליבטען מאַריאַמנע (מרימי), אויף דעם טהראָנע יהודה'ס צו זעהען, אונד אונטער איהם, וויא זיין פאַטער אונטער הירקאַנוס, אַן דער שפּיצע דעם יידישען פאָלקעס צו שטעהען. אַבער דיא רעמישען מאַכטהאַבער בעשלאָסען, איהם זעלבסט דיא קראָנע צו געבען, אָב היס גלייך דער אַרט ורער רעמער צו.

דברי מלכי בית שני להראב"ד, דף י"א עמוד א' וב'.

*] דיזער פיינד האַטטע אין דער טהאַט דאַז גרעסטע רעכט צור יודישען קראָנע, דאַ ער איין זאָהן אַלעקסאַנדראַ'ס, דער טאָכטער דעם הירקאַנוס, פאָן אַלעקסאַנדער, דעם זאָהנע דעם אַריסטאָבולוס, וואַר, אונד זאָ דאַז קעניגליכע רעכט דיזער ביידען ברי-דער אין זיך פעראייניגטע.

געשיכטע דער יהודים נג

ראדעם פערפיגט זיך אין דאז לאגער דעם מאר-
קוס אנטאניאוס ·

אלז הערארעס נאך טהרעססא, איינער קליינען
שטאדט אין אידומעא, קאם, שטים זיין ברודער יוסף
מיט איינעם אנזעהנליכען העערע צו איהם · זיא גינגען נון
נאך מאססאדא, פאנרען אבער דען ארט צו קליין פיר
דיא גראסע מענגע איהרער קריגער, אונד מוסטען ניין טוי-
זענד דערזעלבען ענטלאססען · אין דיזער פאסט אונאיבער-
ווינדליכען פעסטונג ליס הערארעס זיינע שעצצע אונד
זיינע פאמיליע, אונטער דער אויפזיכט זיינעס ברודערס
יוסף אונד איינער בעזאצצונג פאן אכט הונדערט מאן · ער
פערזאהה דיא ווייניגען מיט אללען נעטהיגען לעבענסמיטטעלן,
אונד גינג נאך פעטרא, דער הויפטשטאדט אראביענס,
וואו אינדעס מאלכוס *] זיינעם פאטער אנטיפאטער, דער
מיט אנטיפאטער אונד זיינעם הויזע אין פריינדשאפטליכען
פערהעלטניססען שטאנד, אין דער רעגירונג געפאלגט וואר,
ער וואללטע, דיא פרייהייט זיינעס ברודערס פאזאעל צו
ערקויפען, פאן דעם אראבישען קעניגע געלד ענטלעהנען,
אינר בראכטע, צו דיזעם צוועקקע, דען זיבעניעהריגען זאהן
פאזאעלם מיט, איהן דעמזעלבען, אלז אונטערפאנד, צו
איבערגעבען · אבער דיזער אונדאנקבארע פירסט גאב פאר,
דער פארטהישע קעניג האבע איהם דיא אויפנאהמע דעם
הערארעס פערבאטען, אונד שיקטע דעמזעלבען דען אויז-
דריקליכען בעפעהל צו, זיך אויז דעם אראבישען געביטע
צו

*] מיט יוסיפון (פרק מ"ט) ווירד דיזער קעניג דער אראי-
בער מאלוק (מלוק) גענאננט ·

פיינד איממער צוריק. צום אנדענקען איינעס גראסען זיגעס, דען ער, אן איינעם זיבען מיילען פאן ירושלים געלעגע=נען ארטע, איבער דיא פיינדליכען קריגער ערפאכט, ערבויעטע ער דאזעלבסט, אין דער פאלגע, איינען פרעכטיגען פאל=לאסט, אונד נאננטע איהן: הערודיאן. *]

אכטצעהנטעס קאפיטעל.

הערודעס געהט נאך אראביען אונד פאן דא נאך עגיפטען. פלינדערונגען דער פאר=טהער. דאז שיקזאל דעס הירקאנוס. דער טאד דעס פאזאעל. אנטיגאנוס בעמעכטיגט זיך דעס יידישען טהראנעס. דיא גליקליכען פערריכטונגען דעס הערודעס אין ראם. ער ווירד דאזעלבסט פאן דעם מארקוס אנטא=ניאוס אונד דעם אקטאפיאוס צום קעניג פאן יהודה איינגעזעצט. אנטיגאנוס בעלאגערט דיא פעסטונג מאססאדא. הערודעס ענטזעצט דיזע פעסטונג נאך דער עראבערונג יאפפע'ס (יפו'ס). ער ריקט מיט איינעם מעכטיגען העערע געגען ירושלים, צערשטרייעט איינינע רויי=בערבאנדען, אונד לעסט זיינע קריגער דיא ווינ=טערקווארטירע בעציהען. ער צערשטערט דיא רויי=בערבאנדען פעלליג. דאז פעררעכטיגע בעטראגען דעס רעמישען פעלדהעררן מאכעראס. הע=

ראדעס

*] יאזעפוס דאזעלבסט. יוסיפון פרק הנזכר. דיא געשיכטע דער יודען פאן דער צערשטערונג יערוזאלעמס אן או״ג ו׳ וו׳, לייפציג 1819, טהייל I. זייטע 46.

הין, אונד בעפאהל, דען הירקאנוס אונד דען פאזאעל אינס געפענגניס צו ווערפען. *]

אבער פאקארוס פערפעהלטע זיינען צוועק: הערארעס ערפוהר צייטיג דיא פעררעטהערייא דער פארטהער, ענטפלאה נאכטס מיט זיינער מוטטער, שוועסטער, ברויט, שוויגערמוטטער אונד זיינעם ברודער יוסף, נעבסט אללען זיינען בעדינטען, פריינדען, קאסטבארקייטען אונד איינער צאהלרייכען בעדעקקונג פאן זיינען קריגערן אויז ירושלים, אונד אילטע נאך אידומעא (אדום). ער פאנד פילע הינדערניססע אויף זיינעם צוגע, **] אונד מוסטע זיך אפט, מיט דעם דעגען אין דער פויסט, דען וועג דורך דיא איהן פערפאלגענדען פארטהער אונד אנטיגאניאנער באהנען; אבער זיינע אונד זיינער לייבוואכע טאפפערקייט טריב דען פיינד

*] יאזעפוס דאזעלבסט אונד פאן דעם יידישען קריגע, בוך I. קאפיטעל 13. יוסיפון פרק הנזכר.

**] נאך יאזעפוס (אם אנגעפיהרטען ארטע) ווארדע אויך דיזער פלוכט דער וואגען, אין וועלכעם דיא מוט, טער דעס הערארעס פוהר, אומגעווארפען, אונד זיא ווארדע זא געפעהרליך בעשעדיגט, דאס דער אונ, גליקליכע פירסט פאסט אין פערצווייפלונג געריטה; נאך יוסיפון (פרק הנזכר) אבער וואלטען דיא וויבער דעס הערארעס נאך ירושלים צוריק קעהרען, אונד ער פערצווייפעלטע בייאהע אויז פורכט, זיינע געליבטע פאמיליע אעבטע אין דיא הענד דער גראויזאמען פיינדע פאללען.

צוריק. בארצאפארנעס בעוויללקאמטטע זיינע האהען געסטע ועהר העפליך, אונד וויז איהנען איהרע וואהנינג אין דעם שלאססע עקריפפאן *] אן. היר ערהילט פאזאעל, דורך אייניגע פריינדע, נאכריכט פאן דעם פערטראגע דעם פארטהישען קעניגס אונד דעס אנטיגאנוס, אונד זאה נון דיא גראסע געפאהר, דיא איהם דראהטע. אפעליאוס אונד זאראמאללא, צווייא פארנעהמע זירער׳ ריטהען איהם צור שנעללען פלוכט, אונד באטען איהם הירצו שיפפע אן. אבער ער וואללטע דעם הירקאנוס אונד זיינעם ברודער ביישטעהען; דען מאן בעריכטעטע איהם, דאס פאקארוס נאך ירושלים צוריק געזאנדט ווארדע, דאזעלבסט דען הערארעס צו איבערפאללען. ער גינג דאהער צו בארצאפארנעס, ריקטע איהם זיינען באס׳ האפטען אנשלאג פאר, אונד זאגטע איהם צוגלייך דאס ער איהם מעהר געלד געבען וואללע, אלז איהם אנטיגאנוס פערשפראך, וועןער דעססען בענעטהיגט ווערע. דער פערעטהערישע פארטהער לייגנעטע זיין שענדליכעס פאר, האבען איידליך, אונד פערזיכערטע דען יידישען פירסטען, דאס זיינע פערמוטהונג גרונדפאלש וייא; זאבאלד ער אבער גלויבטע, פאקארוס האבע זיך בערייטס דער פערזאן דעם הערארעס בעמעכטיגט, צאג ער געגען ירושלים היין

ראשון דף י"ז עמוד ב׳.

*] דיזעס שלאס לאג נאהע אן דער זעעקיסטע, אונווייט דער סטאדט פטאלעמאיס. נאך יוסיפון (פרק הנזכר), דער דיזע בעגעבענהייט מיט אייניגען פערענדערונגען ערצעהלט, טראפען הירקאנוס אונד פאזאעל דען בארצאפארנעס אין דאמאסקוס, דער הויפט׳ שטאדט פאן זירין.

דיא שטאדט אונד אין דען טעמפעל צוריק. *]

ענדליך וואַרען ביידע פאַרטייען דעם פילען בלוטפערגיסענס מידע, אונד וואורדען איינינ, דאַס פאַקאָרוס, דער אויספערהאַלב דער הויפטשטאַדט זיין לאַגער האַטטע, אין דיאזעלבע איינגעלאַססען ווערדען זאָללטע, פרידען צווישען איהנען צו שטיפטען. פאַזאַעל גענעהמיגטע דיזען ענטוואורף, אָב ער גלייך פאָן אַנטיגאָנוס, דעם בונדעסגענאָססען דער פאַרטהער, הערדיהרטע, צאָג דעם פאַרטהישען העערפיהרער ענטגעגען, אונד וויז איהם, אויף איינע העפליכע וויזע, איינע וואָהנונג אין דעם קעניגליכען פאַללאַסטע אַן. פאַקאָרוס בעניצטע דאַז צוטרויען זיינעס פירסטליכען הויזווירטהעס, ריטה איהם, צו באַרצאַפאַרנעס, דעם דאַמאַליגען פאַרטהישען שטאַטטהאַלטער אין זיריען, צו ריזען, אונד פערזיכערטע, דאַס דיזעס דאַז איינציגע מיטטעל זייא, איינען פאָרטהיילהאַפטען פערגלייך צו ערהאַלטען. הערָאָדעס, דער דיא טרייללאָזינקייט דער פאַרטהער קאַננטע, צייגטע איינינען אַבשייא געגען דיזען פאָרשלאַג; פאַזאַעל אַבער וואַר לייכטגלייביגער, אַלז זיין ברודער, אונד וויללינגטע דאַריין. ער רייזטע מיט דעם הירקאַנוס, אונטער איינער בעדעקקונג פאָן צווייא הונדערט פאַרטהישען רייטערן, אַב, אונד ווארדע פאָן דעם פאַקאָרוס, דען גאַנצען וועג הינדורך, בעגלייטעט. בייא איהרער אַנקונפט אין גאַליל‍עאַ בעגעגנעטען איהנען מעהרערע קריגער, דיא זיא צום באַרצאַפאַרנעס בעגלייטעטען, אונד פאַקאָרוס קעהרטע ווידער נאַך ירושלים

צוריק

*] יאָזעפוס דהאַזעלבסט. יוסיפון פרק מ"ח. דברי מלכי ב"ת שני להראב"ר דף י"א עמוד א'. צמח דוד, חלק ראשון

געשיכטע דער יהודים

הילטען, אנצוגרייפען. אבער דיא אנטיגאנישען קריגער וואורדען פאן דעןביידען פירפירסטען זא געוואלטיג צוריק געשלאגען, דאס זיא אין דען טעמפעל פליכטען מוסטען. העראדעס בעזעצטע, דען טעמפעל צו בעוואכען, דיא דאראן שטאסענדען הייזער מיט זיינען טרופפען; אבער דאז פאלק שטעקטע דיא הייזער אין בראנד, אונד דיא דארין בעפינדליכען קריגער קאמען אין דען פלאממען אום, עהע מאן איהנען דיא מינדעסטע הילפע לייסטען קאנטע. דער פירפירסט רעכטע זיך באלד אן זיינען פיינדען, אונד ריכטעטע איין גראסעס בלוטבאד אונטער איהנען אן. אונטער דיזען בלוטיגען געפעכטען נאהטע דאז וואכענפעסט (שבועות), וועלכעס אנטיגאנוס מיט אונגעדולד ערווארטעטע, דא ער אין דער מענגע יהודים, דיא זיך איממער, צור פייער דעס פעסטעס, אין ירושלים פערזאממעלטע, נייע פערפעכטער זיינעס טהראנעס זאה. ער אירדטע אויך ניכט, אונד עז שטיסען פילע פאן דעם אויז דען פראפינצען געקאממענען פאלקע צו איהם. דא אבער דיא מייסטען דערזעלבען אונבעוואפנעט אונד דעס קריגעס אונקונדיג וואַרען, זא טהאט העראדעס, דער מיט זיינעם ברודער פאזאעל דען קעניגליכען פאללאסט פערטהיידיגטע, איינען העפטיגען אויספאלל אויף דיא פיינדע, דיא זיך אין דען פארשטעדטען בעפאנדען, אונד טריב מעהרערע טויזענדע דערזעלבען אין

דיא

דבריס ל"ג כ"ג), וועלכעס דען זידען בעצייכנעט, געננאנט וואורדע. אנדרע פערשטעהען אונטער דעם לאנדע דרימא דיא געגענד אום דען בערג קארמעל (כרמל), דיא דען גריכישען נאמען דרימאס, דער אייכען וואלד בעדייטעט, פיהרטע.

הערָאדעס האטטע דיזען שטורם קוים איבער-
שטאנדען, אלז איין אנדרער פאן אנטיגאנוס, דעם
זאהנע דעם אריסטאבולוס, געגען איהן עררעגט ווארדע-
ליזאניאס פאלגטע זיינעם פאטער פטאלעמעאוס אין
דער רעגירונג פאן כאלציס, אונד בעוואג פאקארוס,
דען זאהן דעם פארטהישען קעניגס, אונד זיינען פעלד-
הערן בארצאפארנעס, דיא זידאן אונד פטאלע-
מאיס עראבערט האטטען, אין יהודה איינצופאללען,
דען הירקאנוס אבצוזעצצען, אונד דען אנטיגאנוס אויף
דען יידישען טהראן צו ערהעבען. לעצטערער פערשפראך דען
פארטהערן, צור בעלאהנונג איהרער דינסטע, טויזענד טאלענטע
אונד אכט הונדערט טשענע וויבער. פאקארוס זאנדטע, צופאלגע
דיזעם פערטראגס, זיינען מונדשענק, דער אויך פאקארוס היס,
מיט איינעם טהיילע זיינער רייטעריא אב; אונד אנטי-
גאנוס זאממעלטע איינע מענגע מיספערגניגטער יהודים,
דיא פאן דעם בערגע קארמעל (כרמל) הער צו איהם
שטיסען, בעמעכטיגטע זיך דער לאנדשאפט דרימא, *]
וואָ זיך פערנער פילע יהודים מיט איהם פעראייניגטען, אונד
ריקטע, אין בעגלייטונג דעם פארטהישען העערפיהרערס
געגען ירושלים הערן, דען פאזאעל אונד דען הערא-
דעס, דיא ראזעלבסט דען קעניגליכען פאללאסט בעזעצט
הילטען

---

*] דיא לאנדשאפט דרימא וואר נאך איינִיגען דער מיטטע-
גיגע טהייל דעס שטאממעס יהודה, דער זיך פאן
מארגען געגען אבענד, פאן בערזעבא (באר שבע)
ביז אן דען זאלצזעע (ים המלח) ערשטרעקטע, אונד דא-
ראמא פאן דעם העברעאישען דאראם (דרום,
דברים

געשיכטע דער יהודים.

אונד שריב צו איהרעם פארטהייל איינע בריף אן דאז סנהדרין. פונפצעהן דער הערפטיגסטען איהרער ווידער־זאכער ווארדען אינס געפענגניס געווארפען, אונד ווערען היני־געריכטעט װארדען, ווען ניכט הערארעס פיר זיא געבעטען העטטע. אללײן דיס אללעס ערביטטערטע נור דיזע פארטייא נאך מעהר, אונד פעראנלאסטע איינע דריטטע געזאנדטשאפט, דיא אויז טויזענד פארנעהמען יהודים בעשטאנד, וועלכע זיך נאך טירוס, צו דעם אנטאניאוס, פערפיגטען. דער רעמישע פירסט, דען נייע, גראסע געשענקע נאך מעהר פיר דען הערארעס שטיממטען, בעפאהל דעם שטאטטהאלטער פאן טירוס, דיזע אויפריהרער, וויא ער זיא נאנגטע, צו בעשטראפען. הערארעס בעגאב זיך דאהער אן דאז אופער דעם מעערעס, ווא זיך דיא יידישען געזאנדטען אויפהילטען, אונד ריטה איהנען וואהלמיינענד, דיא זאכע ניכט וויטער צו טרייבען. אויך הירקאנוס ווארנטע זיא פעטערליך פאר דער גראסען געפאהר, דער זיא זא אונ־בעזאננען ענטגעגען איילטען. אבער זיא ליסען פאן איהרעם טהעריכטען אונטערנעהמען ניכט אב, אונד דיא רעמישען קריגער צאגען אויז דער שטאדט, פערוואונדעטען אונד ער־שלוגען איינע גראסע אנצאהל דערזעלבען, נאהמען פילע פאן איהנען געפאנגען, אונד יאגטען דיא איבריגען אין דיא פלוכט. דעססען אונגעאכטעט אפפענבארטע דיא געגענפארטייא דעס הערארעס איהרען האס געגען דענזעלבען זא זעהר, דאס אנטאניאוס, אין דער היצע דעס צארנעס, אללע יידישען געפאנגענען הינריכטען ליס. *].

בעהערסטער דעס פירטען טהיילס מיינעס זמנדעס.

*] יאזעפוס דאזעלבסט קאפיטעל 13. יוסיפון פרק הנזכר.

אונד אראַר פאָלגטע, דער זיא אַנהילט, אַללע געפאַנגענע יהודים אויף פרייען פוס צו שטעללען, אונד ווידער אין איהרע גיטער איינצוזעצען, אונד אַללע לענדער, דיא זיא, אונטער דער רעגירונג דעם קאַססיאוס, דעם יידישען פירסטען אַבגענהמען, דעמזעלבען צוריק צו געבען. *]

אַבער אַללע גונסטבעציינונגען דעם אַנטאָניאוס געגען דיא יהודים, וועלכע הויפטזעכליך זיינער פריינדשאַפט פיר דיא זעהנע דעם אַנטיפאַטער צוצושרייבען וואַרען, קאָננטען דיאזעלבען ניכט בייא דעם יידישען פאָלקע בעליבט מאַכען. אַלז דער רעמישע פירסט אין דאַפנע **] אַנלאַנגטע, קאַם איהם שאָן איינע נייע געזאַנדטשאַפט אויז ירושלים ענטגעגען, וועלכע דיא אַלטען קלאַגען געגען פאַזאַעל אונד הערעדעס ווידערהאָלטע. אַבער דער רעדנער מעססאַלאַ פערטהיידיגטע דיא אַנגעקלאַגטען, אונד ווארדע פאָן דעם הירקאַנוס, דער זיך דאַמאַלס אויך אין דאַפנע בעפאַנד, קרעפטיג אונטערשטיצט. נאַך פאָללענדעטעם פערהערע פראַגטע אַנטאָניאוס דען הירקאַנוס, וועלכע דער שטרייטענדען פאַרטייען דאַז פאָלק אַם בעסטען בעהערשע; אונד דאַ דיא אַנטוואָרט דעם האָהענפריסטערס פאָרטהיילהאַפט פיר הערעדעס אונד דיא זייניגען אויזפיל, זאָ ערקלערטע זיך דער רעמישע פירסט עבענפאַללס פיר דיאזעלבען, מאַכטע, צום ציכען זיינער פריינדשאַפט, בײדע ברידער צו טעטראַרכען (פירפירסטען, ***] איבערגאַב יהודה איהרער אויפזיכט, אונד

*] יאָזעפוס דאַזעלבסט. יוסיפון פרק מ"ו. האַמבערגער יידישע געשיכטע, טהייל 2. זייטע 80.

**] דיזע שטאַדט לאַג נאַהע בייא אַנטיאָכיאַ, דער הויפט שטאַדט פאָן זירינען.

***] פירפירסט אָדער פירטעלפירסט וואַר דער

געשיכטע דער יהודים

אום דיזע צייט ווארדען דיא העערפיהרער ברוטוס
אונד קאססיאוס פאן דעם מארקוס אנטאניאוס אונד
אקטאפיאוס, אין דער גראסען שלאכט בייא פיליפפי,
אויפס הויפט געשלאגען. נאך דיזעם גלענצענדען אונד פאל-
געגרייכען זיגע, דער דען זיגערן דען וועלטבעהערשענדען
רעמישען שטאאט אונטערווארף, רייזטע אקטאפיאוס
נאך איטאליען צוריק, אונד מארקוס אנטאניאוס
גינג נאך זיריען, דאזעלבסט קריגסשטייער איינצוטרייבען,
אונד זיינע מאכט צו בעפעסטיגען. בייא זיינער אנקונפט אין
ביטהיניען בעווילקאממטען איהן פילע געזאנדטע אויז
אללען בענאכבארטען לענדערן. אונטער דיזען בעפאנדען זיך
אויך דיא אבגעארדנעטען דער יהודים, וועלכע דען הערא-
דעס אונד דען פאזאעל אנקלאגטען, דאס זיא אללע
מאכט אין יהודה אן זיך ריססען, אונד דעם הירקאנוס
נור דען בלאסען נאמען איינעס פירסטען ליסען. אבער הערא-
דעס, דער גראדע אויך בייא דעם אנטאניאוס צוגעגען
וואר, בראכטע עז דורך זיינע בערעדזאמקייט אונד דורך זיינע
גראסען געשענקע דאהין, דאס זיינע געגנער גאר ניכט אנגע-
הערט ווארדען. איבערהויפט וואר אנטאניאוס דעם הערא-
דעס זעהר געוואגען, וייל אנטיפאטער איהם, אלז ער
אונטער דעם גאביניאוס אין יהודה דינטע, פילע דינסטע
לייסטעטע. דא דער רעמישע העערפיהרער אין עפעזוס
אנקאם, ערשין נאכמאהלס איינע געזאנדטשאפט דעם היר-
קאנוס פאר איהם, אונד באט, דאס דיא געפאנגנען יהודים,
דיא קאססיאוס, איהרעם בונדעסמיט דען רעמערן צווידער,
אלז שקלאפען פערקויפטע, איהרע פרייהייט אונד איהרע גיטער
ווידער ערהאלטען מעכטען. אנטאניאוס געוועהרטע דיזע
ביטטע ווילליג, אונד שריב איינען העפליכען בריף אן דען היר-
קאנוס, דעם קורץ דאראויף אין בעפעהל אן דיא איינוואהנער
פאן טירוס (צור), זידאן (צידון), אנטיאכיא
אונד

(צור), *] אונד צאָג פֿאַביאוס, דען רעמישען שטאַטטהאַלטער אין דאַמאַסקוס, דורך געשענקע אויף זיינע זייטע. ער זאַממעלטע איין היגרייכענדעס העער, אונד צאָג אויז, יהודה צו עראָבערן. אַבער הערָאדעס צאָג איהם, מיט איינעם מעכטיגען העערע, ענטגעגען, שלוג אירהן אויפס הויפט, פֿערטריב אירהן אויז יהודה, דאַ ער קוים דיא גרענצען דעם לאַנדעס בעריהרט האַטטע, אונד נאַהם אַללע שטעדטע ווידער, דיא מאַריאָן אין גאַלילעאַ (גליל) עראָבערטע. דער זיגער בעהאַנדעלטע דיא טירער, דיא פֿיר זיינען פֿיינד פֿאָכטען, גראָסמיטהיג, שאָנטע ניכט נור אירהרעס לעבענס, זאָנדערן שיקטע אויך איינִיגע דערזעלבען מיט אַנזעהנ־ליכען געשענקען נאַך הויזע, אונד געוואַן דאַדורך דיא געוואָ־גענהייט איהרער רייכען אונד מעכטיגען פֿאַטערשטאַדט. הירוֹ־אויף קעהרטע ער מיט זיינען זיגרייכען קריגערן נאַך ירושלים צוריק, אונד ווארדע פֿאָן הירקאַנוס, דער אירהן נון צו זיינעם ערלויכטען הויזע צעהלטע, אונד פֿאָן דעם גאַנצען פֿאָלקע מיט פֿייערליכען גליקווינשען עמפֿאַנגען אונד מיט זיגעסקראָנען בעעהרט. **]

*] מאַריאָן, דער דען הערָאדעס זעהר האסטע אונד דען אַנטיגאָנוס שילטע, ווארדע פֿאָן קאַססיאוס צום פירסטען פֿאָן טירוס ערהאָבען. דיזער פֿעלדהערר האַטטע גראָססען געלדמאַנגעל, דאַ ער קריג געגען זיינע רעמיטען פֿיהרטע, טהיילטע דיא פראָפינצען זיריען אין קליינע טהיילע, אונד פֿערקויפטע זיא אַן דיא מייסטביטענדען. מאַריאָן קויפטע דאַס פירסטענטהום טירוס פֿאָן איהם, אונד בעהערשטע עס, ביז ער פֿאָן דעם מאַרקוס אַנטאָניאוס פֿערטריבען ווארדע.

**] יאָזעפוס ראָמיעלבסט קאַפיטעל 12, האָלבערגס יידישע

פֿעסטונגען , אונד דער ברודער דעם מאַליכוס מוסטע איהם מאַססאַדאַ רײמען , אונד קאָננטע זײן לעבען נור דורך אײנען פֿערטראַג רעטטען · בײדע ברידער קעהרטען היראױף װידער נאַך ירושלים צוריק , אונד הערָאדעס פֿערלאָבטע זיך מיט מאַריאַמנע (מרימי , מרים) , * דער שענען אונד טוגענדהאַפֿטען ענקעלין דעם הירקאַנוס . **]

אינדעס ערהאָב זיך אַנטיגאָנוס , זאָהן דעם אַריסטאָבולוס , אונד ערנײערטע זײנע אַנשפריכע אויף דען יודישען טהראָן · ער װאורדע פֿאָן פטאָלעמעאוס , זאָהן דעם מעננעאוס , דעם פֿירסטען פֿאָן כאַלציס , אונטערשטיצט , ***] געװאָן מאַריאָן , דען פֿירסטען פֿאָן טירוס (צור)

---

*] דיזע פרינצעססין װאַר פֿאָן שענהײט , טוגענד אונד האָהען גײסטעסגאַבען אײן װוּנדער איהרער צײט · איהר פֿאַטער װאַר אַלעקסאַנדער , זאָהן דעם אַריסטאָבולוס , אונד איהרע מוטטער אַלעקסאַנדראַ , טאָכטער דעם הירקאַנוס · יאָזעפֿוס יודישע אַלטערטהימער , בוך 14. קאַפיטעל 12. יוסיפון פרק א"ח ונ"ח . דברי מלכי בית שני להראב"ד , דף י"א עמוד ב' · צמח דוד , חלק ראשון דף י"ז עמוד ב' · סדר הדורות , דף מ"א עמוד א' .

**] יאָזעפֿוס דאַזעלבסט קאַפיטעל 11. יוסיפון פרק מ"ז .

***] װיר ערזעהען שאָן אָבען , דאַס פטאָלעמעאוס , פֿירסט פֿאָן כאַלציס , נאַך דעם טאָדע דעס קעניגס אַריסטאָבולוס אונד זײנעס זאָהנעס אַלעקסאַנדער , דיא פֿערװיטװעטע קעניגין מיט איהרען קינדערן צו זיך נאַהם ·

טעטע קאַלט: ,, אויף בעפעהל דעם קאַססיאוס;" אונד הירקאַנוס ערווידערטע: ,, מאַליכוס האַט וואָהל דען ,, טאָד פערדינט, דאָ ער איין בעווער, געפעהרליכער מענש וואַר. *]

קאַססיאוס צאָג נון איינם פעלד, זיך מיט דעם העערפיהרער ברוטוס צו פעראייניגען, אונד איין ברודער דעם מאַליכוס זעצטע, אונטער דעם פאָרוואַנדע, דען טאָד זיינעם ברודערס צו רעכען, יהודה פאָן נייעם אין פלאַמטען. אויך דער פעלדהערר פעליקס, דער אַן דער שפיצע דער רעמישען קריגער אין ירושלים געלאַססען וואורדע, הילט עז מיט דיזער פאַרטייא, אונד גריף דען פאַזאַעל אַן, דאָ איינדעסדער ברודער דעם מאַליכוס מאַססאַדאַ אונד איינגע אַנדרע פעסטונגען אין יהודה עראָבערטע. הערָאדעס לאַג דאַמאַלס אין דאַמאַסקוס (דמשק) קראַנק, אונד קאָנטע זיינעם ברודער קיינען ביישטאַנד לייסטען. אַבער פאַזאַעל, דער נאָך איין אַנזעהנליכעס העער האַטטע, טריב דען פעליקס אונד זיינע גאַנצע פאַרטייא אויז ירושלים אין איינע פעסטונג, אונד צוואַנג איהן צו איינעם פערגלייכע. אינדעססען וואורדע הערָאדעס ווידער הערגעשטעללט, איילטע, זיינעם ברודער ביייצושטעהען, פערטריב דיא פיינדע אויז איהרען פעסטונגען

טהון, וואס איהנען הערָאדעס אויפטראַגען ווערדע. אַלז נון דיא פיר געגאַנטען יודישען פירשטען לאַזאַמען זאַסען, גאַב הערָאדעס איין ציכען, אונד אַהרערע קריגער דעס קאַססיאוס פילען דען מאַליכוס אַן, אונד היבען איהן נידער.

*] יאָזעפוס דאַזעלבסט. יוסיפון פרק הנזכר. דברי מלכי בית שני להראב"ד שם.

הייט דאר, אונד מאליכוס ווארדע אין זיינער אייגנען ארגליסט פערשטריקט. קאססיאוס האטטע לאאדיקעא איינגענאממען, אונד דיא פארנעהמסטען העררען פאן זיריען אונד פאלעסטינא איילטען נאך דיזער שטאדט, איהם איהרע געשענקע אונד גליקווינשע דארצובריגגען. מאליכוס בעגלייטעטע דען הירקאנוס דאהין, אינד וואללטע דיא גינסטיגע געלעגענהייט ערגרייפען, נאך, טירוס (צור) געהען, זיינען זאהן, דער דאזעלבסט אלז גייזעל פערוואהרט ווארדע, אין פרייהייט זעצצען, דאן איינען אויפרוהר אין יהודה ערר(עגען, אונד, ווען קאססיאוס געגען זיינע רעמישען פיינדע צעגע, זיך דער רעגירונג דעם יידישען לאנדעס בעמעכטיגען. אבער הערארעם דורכשויעטע אונד פערייטעלטע זיינע פלענע. ער בענעגנעטע אונטערוועגס דעם הירקאנוס אונד זיינען בעגלייטערן, אונד לוד זיא צו איינעם מאהלע איין, דאז ער פיר זיא, אין דער נאכבארשאפט פאן טירוס, בערייטען ליס. ער זאנדטע זיינע בעדינטען אין דיא שטאדט אונטער דעם פארוואנדע, אנשטאלטען צו דעם מאהלע צו טרעפפען, אין דער טהאט אבער, דיא בעפעהלסהאבער אונד דיא בעזאצצונג דאזעלבסט פאן דעם בעפעהלע דעם קאססיאוס צו בענאכריכטיגען. דיא רעמישען קריגער צאגען דאהער אויז דער שטאדט, איבערפילען דען מאליכוס, אונד ערשלוגען איהן. *] הירקאנוס וואר ביא דעם טאדע דעס מאליכוס וויא פאם דאננער געטראפפען. ענדליך ערהאלטע ער זיך ווידער, אונד פראגטע, אויף וועססען בעפעהל דערזעלבע ערשלאגען ווארדע. הערארעם אנטוואר-

מעטע

---

*] נאך יוסיפון (אם אנגעפיהרטען ארטע) לוד קאססי-אוס הירקאנוס, פאזאעל, הערארעם אונד מאליכוס אין טירוס, ווא זיא איהן בעווילקאממטען, צו איינעם מאהלע איין, אונד בעפאהל זיינען דינערן, זיא טהון

נאך געראכטער מארדטהאט בעמעכטיגטע זיך מאלי־
כוס, מיט בעוואפפנעטער מאננשאפט, דער רעגירונג פאן
ירושלים. פאזאעל אונד הערארעס ערקאננטען דען
מאליכוס לייכט אלז דען מערדער איהרעס פאטערס, אב
ער גלייך זיינע אונשולד איידליך בעטהייערטע. הערארעס,
דער היציגען געמיטהעס וואר, דראנג דאראויף, דיא העכסט
פערברעכערישע טהאט אויגענבליקליך, מיט אפפענבארער
געוואלט, צו בעשטראפען. אבער פאזאעל ריטה, נאך
איינעם ריכטיגען אורטהיילע, דען מערדער דורך געהיימע ליסט
אומצובריננגען, אהנע דאז פאלק אין איינען בלוטיגען בירגער־
קריג צו פערוויקקעלן, אונד הערארעס פאלגטע דעם גוטען
ראטהע זיינעס איינזיכטספאללען ברודערס. ביידע ברידער
שטעללטען זיך נון, אלז הילטען זיא דען מאליכום פיר
פאללקאממען אונשולדיג; אונד פאזאעל בעשעפטיגטע זיך מיט
ערריכטונג איינעס פרעכטיגען דענקמאלס פיר זיינען פערעוויגטען
פאטער, דא איינדעם הערארעס נאך זאמאריא
(שומרון) גינג, איינען דאזעלבסט אויזגעבראכנען אויפ־
רוהר צו דעמפפען. ער קאם אייניגע צייט דאראויף נאך
ירושלים אין בעגלייטונג איינער אנצאהל זיינער קריגער,
דיא אויף דאז וואכענפעסט (שבועות), צו זיינער בע־
דעקקונג, בעשטיממט ווארען. מאליכוס בעפירכטעטע הירר־
פאן עטוואס שלימטעס, אונד בעוואג דען הירקאנוס, דאס
ער דעם הערארעס פערבאט, אין דיא הויפטשטאדט מיט
קריגערישעם געפאלגע צו קאממען, דאז דיא פייערליכקייט
דעם פעסטעס שטערען ווירדע. הערארעס צאג, טראץ
דעם בעפעהלע דעם הירקאנוס, נאכטס אין דיא שטאדט,
נאהם אבער נאך ניכט דאז מינדעסטע געגען זיינען פיינד פאר,
אב ער גלייך פאן דעם קאססיאוס פאללמאכט ערהילט,
דען טאד זיינעס פאטערס אן דיזעם מערדער צו רעכען. עז
באט זיך איהם קורץ דאראויף איינע ווייט בעססערע געלעגענ־

הייט

געשיכטע דער יהודים

אין איבעראיינשטיממונג מיט מעהרערן יידישען גראסען, דענזעלבען אויז דער וועלט צו שאפפען. אנטיפאטער ער־הילט צייטיג נאכריכט היר פאן, גינג אונפערציגליך איבער דען יארדאן (ירדן), אונד זאממעלטע איין העער פאן יהודים אונד אראבערן, דען מאליכוס עפפענטליך צו בעקריגען. היראויף בעמיהטע זיך מאליכוס, דען אנטיפאטער, דורך איידע אונד פריינדשאפטסבעצייגונגען, פאן זיינער אונשולד צו איבערצייגען, אונד עז געלאנג איהם, זיך מיט דעמזעלבען אויז־צוזעהנען. אויך רעטטעטע איהם אנטיפאטער דאז לעבען, אינדעם ער מורקוס, דען שטאטהאלטער אין זיריען, בעזענפטיגטע· דער איהן, וועגען זיינעם אויפריהרישען בע־טראגענס, הינריכטען לאססען וואללטע· אבער מאליכוס ליס זיך דורך דיא אונפערגלייכליכע גראסמוטה דעס אנטי־פאטער ניכט פאן זיינעם אבשייליכען פארהאבען אבהאלטען· קאססיאוס אונד מורקוס פערשפראכען דאמאלס דעם הערארעס, איהן, צור בעלאהנונג זיינער טרייע, צום קעניגע פאן יהודה צו מאכען, זאבאלד דער קריג, דען זיא געגען מארקוס אנטאניאוס אונד דען יונגען אקטאפיאוס *] פיהרטען, בעענדיגט זיין ווירדע· דיס ערדעגטע דעם מאליכוס שרעקליכע פורכט פאר דער איבערגראסען מאכט דעם אנטי־פאטער, אונד ער בעשטאך דען מונדשענק דעם הירקאנוס, דאס ער ערסטערן פערגיפטעטע, אלז ער בייא דעם האהען־פריסטער שפייזטע· זא שטארב דיזער טאפפרע אונד שטאאטס־קלוגע מאן, דער איינע דער גרעסטען שטיצען דער יידישען נאציאן וואר· **]

נאך

*] אקטאפיאוס וואורדע אין דער פאלגע, אונטער דעם נאמען אויגוסטוס, דער ערסטע רעמישע קאיזער.

**] יאזעפוס דאזעלבסט. יוסיפון פרק הנזכר. דברי מלכי בית שני להראב"ד, דף י"א עמוד א׳.

געשיכטע דער יהודים מה

אנטיפאטער קאננטע דען נעלדמאנגעל דעס קאס-
סיאום, אונד ווינשטע זעהר, דיא גונסט דעסזעלבען צו ער-
האלטען. ער טרוג דאהער זיינען זעהנען, דעם פאזאעל אונד
דעם הערארעס אויף, דיא העלפטע דער געבראכטען זוממע
אויפצובריינגען, אונד בעפאהל דעם מאליכוס (מלכיה), איי-
נעם פארנעהמען יהודי, אונד זיינען געהילפען, דיא אנדרע
העלפטע איינצוטרייבען. הערארעס ערגריף דיא גוטע געלע-
גענהייט, זיך בייא דעם קאססיאוס אין גונסט צו זעצצען,
אונד איבערבראכטע איהם אונפערציגליך דיא הונדערט טא-
לענטע, דיא אויף זיינע שטאטטהאלטערשאפט אנגעוויזען ווארען.
ער וואר דער ערסטע, דער דען בעפעהל דעס רעמישען
פעלדהערדן ערפיללטע, אונד דיזער פאסטע דאהער איינע
אונגעמיינע אכטונג פיר איהן. אויך פאזאעל איבערררייכטע
קורץ דארויף דיא זוממע, דערען הערביישאפפונג איהם אויפ-
געטראגען וואר. אבער דיא איבריגען שטאטטהאלטער, בע-
זאנדערס דיא צו גאפנא, עממאאוס, לידדא, טהאמנא
אונד איינינען אנדערן שטעדטען אין יהודה, פאלגטען דיזעם
בייאשפילע ניכט, אונד קאססיאוס ליס זיא, נעבסט אללען
איינוואהנערן דער גענאננטען פלעצצע, אלז שקלאפען פערקויי-
פען. ער וואללטע, אין זיינעם העפטיגען צארנע דען מאלי-
כוס הינריכטען לאססען; אלליין הירקאנוס קויפטע דען-
זעלבען מיט הונדערט טאלענטען לאז, דיא ער דעם געלד-
בעדירפטיגען רעמער אויז זיינער איגנען קאססע שיקטע. *]

קאססיאוס צאג קורץ דאראויף געגען דען דאלא-
בעללא אינס פעלד, אונד איבערגאב דעם הערארעס
דיא שטאטטהאלטערשאפט פאן צעלעזיריען, אלז איין
צייכען זיינער פריינדשאפט. אבער מאליכוס, דער מיט
שעלזיכטיגעם אויגע דיא גרעסע דעס אנטיפאטער זאה,
אונד איינען טעדליכען האס געגען איהן העגטע, בעשלאס,
אין

*] יחזעפוס דמזעלבסט. יוסיפון פרק הנזכר

רעמישען העערע דינסטע צו נעהמען, אונד שטעללטע איהם פאָר, דיא יהודים זייען אימער פאָן דעם קריגס־דינסטע בעפרייעט געוועזען, וויל זיא דען שבת בעאָבאַכטען מיססען. היראויף שריב דער רעמישע קאָנזול אַן דען שטאַטטהאַלטער פאָן עפעזוס, אונד בעפאַהל איהם, דיא יהודים דער קריגסדינסטע צו ענטלאַססען, אונד זיא ניכט איהם מינדעסטען אין דער איבונג איהרער רעליגיאָן אונד איהרער געזעצע צו שטערען. קורץ דאַראויף וואורדע באַסוס, דער דיא שטאַטטהאַלטערשאַפט פאָן זיריען אַן זיך ריס, פאָן דעם קאַססיאוס אַבגעזעצט, דער אונמיטטעלבאַר נאַך דעם טאָדע צעזאַרס נאַך דיזער פראָפינץ גינג, אונד דיא אַנפיהרונג דער רעמישען קריגער איבערנאַהם, דיא דאַמאַלס, פאָן אַנטיפאַטער אונד זיינען קריגערן אונטער־שטיצט, דען מערדער דעס זעקסטוס צעזאַר אין דער שטאַדט אַפאַמעאַ בעלאַגערטען. קאַססיאוס צאָג דען מורקוס, דער אַן דיא שטעללע דעס זעקסטוס צעזאַר געזעצט וואורדע, אויף זיינע זייטע, האָב דיא בעלאַגערונג פאָן אַפאַמעאַ אויף, אונד בראַכטע דאַן גאַנץ זיריען אין זיינע געוואַלט. ער זאַמעלטע נייע טרופפען, אונד פער־שטערקטע זיין העער. דאָלאַבעללאַ ליס דען אַליענוס, איינען זיינער בעפעהלסהאַבער, מיט איינעם בעדייטענדען העערע, דאַז דער רעמישע קאָנזול פאָן דער עגיפטישען קעניגין קלעאָפאַטראַ ערהילט, געגען דען קאַססיאוס ציהען, אַבער דיזער שלאָג דען אַליענוס פאָן אַללען זייטען איין, אונד צוואַנג איהן, אין זיינע דינסטע צו טרעטען. נון האַטטע ער איין צאַהלרייכעס העער, דאַז פילע קאָסטען פער־אורזאַכטע, אונד זאַה זיך גענעטהיגט, גראָסע זוממען אויז זיריען, בעזאָנדערס אויז יהודה צו ציהען, וועלכעם איהם זיבען הונדערט טאַלענטע צאַהלען זאָללטע. *] אַנטי.

---

*] יאָזעפוס רמזועכמט מונד קמפטען .II. יוסיפון פרק א״ו.

וויכטיגען דינסטע, דיא זיא איהם אין זיריען אונד עגיפטען לייסטעטען. ער ערקלערטע דען הירקאנוס צום אונאומשרענקטען פירסטען פאן יהודה, אונד רייםטע איהם אללע דערפער אונד שטעדטע איין, דיא זיינע פארפאהרען בעזאסען. ער בעציינטע איבערהויפט דען יהודים זא פילע דאנקבארקייט אונד פריינדשאפט, אונד איבערהייפטע זיא מיט זא פילען פארערכטען אונד פרייהייטען, דאס זיא קוים דיא רעמישע באטמעסיגקייט פיהלטען. זיינע גיטע ערשטרעקטע זיך אויך אויף דיא יהודים, דיא אויסערהאלב יהודה לעבטען. דים צייגט דיא פעראָרדנונג, דיא ער אן דיא אבריגקייט דער אינזעל דעלאס ערגעהען ליס, דורך וועלכע ער זיא נעטהיגטע, איהר פריהערעס פערבאט דער יידישען רעליגיאנסאיבונג, אלז איינע אונגערעכטע האנדלונג געגען דיא פריינדע אונד בונדעסגענאססען דער רעמער, צו ווידערורופען. *]

אבער עז ענטשטאנדען באלד גראסע פערענדערונגען אין יהודה. אין זיריען ווארדע זעקסטוס צעזאר פאן דעם באססוס, אונד אין ראם יוליאוס צעזאר פאן ברוטוס, קאססיאוס אונד איהרען געהילפען ערמארדעט. מארקוס אנטאניאוס אונד דאלאבעללא, דיא דאמאליגען קאנזולן אין ראם, פערזאממעלטען דען ראטה, אונד ליסען דיא געזאנדטען דער יהודים נעבסט אנדערן פאר, דאן בינדניס מיט דענזעלבען צו ערנייערן. הירקאנוס זאנדטע צו דיזער צייט אן דען דאלאבעללא, בעשווערטע זיך, דאס איניגע אזיאטישע יהודים געצוואונגען וואורדען, אין דעם רע•

---

* פאן דעם יידישען קריגע, בוך I. קאפיטעל 10.

יוסיפון פרק מ״ד. דברי מלכי בית שני להראב״ד, דף יו״ד עמוד ב׳.

*] יאזעפוס דאז זעלבסט קאפיטעל 10. יוסיפון פרק מ״ה.

געשיכטע דער יהודים

גאַנוס, וואָהן דעס אַריסטאָבולוס, פֿעללט אין יהודה איין, אונד ווירד פֿאָן דעם הערָאָדעס געשלאַגען. דיא יהודים קלאַגען בייא דעם מאַרקוס אַנטאָניאוס איבער הערָאָדעס אונד זיינען ברודער. זיא ווידערהאָלען איהרע קלאַגען צווייטמאַהל; אַנטיגאָנוס איבערפֿעללט, מיט הילפֿע דער פּאַרטהער, דאַז יודישע לאַנד. פֿאַזאַעל ווירד דורך פֿעררעטערייא געפֿאַנגען, אונד הערָאָדעס פֿליהט אויז יהודה.

הערָאָדעס, דער פֿאָן זיינעם פֿריינדע, זעקסטוס צעזאַר, פֿיר איינע גראָסע זוממע געלדעס דיא שטאַטטהאַלטערשאַפֿט פֿאָן צעלעזיריען ערהילט, זאַממעלטע איין העער, געגען ירושלים אַנצוריקקען, אונד זיך אַן דעם סנהדרין, וועגען דעם איהם צוגעפֿיגטען שימפּפֿעס, צו רעכֿען. אַבער זיין פֿאַטער אונד זיין ברודער פֿאַזאַעל הילטען איהן פֿאָן דיזער אונטערנעהמונג אַב, אונד ערמאַהנטען איהן, דען גוטען הירקאַנוס צו שאָנען, דער איהנען אונד איהם אַלל איהרע מאַכֿט אונד האָהייט פֿערליה. הערָאָדעס פֿאָלגטע איהרעם ראַטהע, אונד בליב פֿיר דיסמאַהל רוהיג אין זיינער פּראָפֿינץ. *)

נאַך דיזער צייט שיקטע הירקאַנוס איינע געזאַנדטשאַפֿט אַן יוליאוס צעזאַר, אונד ערנייערטע זיין בינדניס מיט דעם זעלבען. ער ערהילט נייע ערלויבניס, ירושלים צו בעפֿעסטיגען, בעניצטע דיא זעלבע אונפֿערציגליך, אונד דיא הויפּטשטאַדט דעס יודישען לאַנדעס ערהאָב זיך קורץ דאַרויף צו איהרער עהמאַליגען פֿעסטיגקייט אונד פּראַכֿט. צעזאַר בעוויללינגטע דען יהודים נאָך פֿילע אַנדרע פֿאָררעכֿטע אין בעטראַכֿטונג דער
וויכטיגען

*) יאָזעפֿוס יודישע אַלטערטהימער, בוך 14. קאַפּיטעל 9.

פֿאָן

„ איהר יעצט, אויף איינע טארעלנסווערטהע ווייזע, לאז-
„ שפרעכען וואללט, ווירד דאז פֿערדערבען זיינעס פֿירסטען
„ בערייטען. “ דיא רעדע דעס זאמעאס מאכטע איינען
טיפֿען איינדרוק אויף דאז גאנצע סנהדרין. הירקאנוס
מערקטע דיזעס, אונד פֿירכטעטע, דיא מעהרהייט דער שטים-
מען מעכטע געגען הערארעס זיין, אונד איהן צום טארע
פֿעראורטהיילען. דאהער פֿערשאב ער דאז אורטהייל אויף דען
פֿאלגענדען טאג, אונד ריטה דעם בעקלאגטען היימליך, זיין
לעבען דורך דיא פֿלוכט צו רעטטען. הערארעס פֿלאה אונ-
פֿערציגליך נאך דאמאסקוס (דמשק), וואו איהן דער
זירישע שטאטטהאלטער אין שוץ נאהם. *]

זיבצעהנטעס קאפיטעל.

הערארעס וויל זיך אן דעם סנהדרין רעכען,
שטעהט אבער פֿאן זיינעם פֿארהאבען אב. יוליאוס
צעזארס געוואָנענהייט געגען דיא יהודים.
זעקסטוס אונד יוליאוס צעזאר ווערדען ער-
מארדעט, אונד קאססיאוס בעמעכטיגט זיך דער
פראפֿינץ זיריען. אנטיפאטער אונד הערא-
דעס קאממען דעם קאססיאוס מיט געלד צו
הילפֿע. מאליכוס (מלכיה) רייטט דען אנטי-
פאטער, דורך גיפֿט, אויז דעם וועגע. ער ווירד,
אויף פֿעראנשטאלטונג דעס הערארעס, אומגע-
בראכט. דער ברודער דעס מאליכוס עררעגט נייע
אונרוהען, דיא אבער געשטיללט ווערדען. אנטי-
גאנוס

*] יאזעפֿוס יידישע אלטערטהיאמער, בוך 14. קאפיטעל 9.
יוסיפון פרק הנזכר. דברי מלבי בית שני להראב"ד
שם. צמח דוד שם.

ואַמלונג, אונד קיינער זיינער אַנקלעגער אונטערשטאַנד זיך ,דען מונד געגען איהן צו עפֿנען. ענדליך ערפֿילטע דער אונערשראָקקענע זאַמעאַס (שמאי), *] דער וועגען זיינער וויזהייט אונד פֿרעממיגקייט אין אונגעמיינער אַכטונג שטאַנד, זיינע פֿפֿליכט, אַלז מיטגליד דעם האָהען ראַטהעס. ער ערהאָב זיך פֿאָן זיינעם זיצע, אונד קלאַגטע דען העראָדעס ניכט נור וועגען זיינעס בעגאַנגענען פֿערברעכענס, זאָנדערן אויך הויפטזעכליך וועגען זיינער אונפֿעראַנטוואָרטליכען פֿערוועגענהייט אַן, דאַס ער, געגען אַללע געזעצע, ניכט אין דער טראַכט איינעס אַנגעקלאַגטען, זאָנדערן אין דער קליידונג איינעס איבערמיטהיגען, דראָהענדען בעפֿעהלסהאַבערס פֿאָר געריכט ערשין, אונד מעהר קאַם, זיינע ריכטער אין שרעקקען צו זעצען, אַלז זיך פֿאָר איהנען צו פֿערטהיידיגען. „איך מאַג דען פֿערקלאַגטען ניכט טאַדלען, פֿוהר ער פֿאָרט; דאַס ער אַללע מעגליכען מיטטעל צו „זיינער רעטטונג אַנווענדעט. אַבער מיט בעשטירצונג זעהע „איך, זויא דער פֿירסט אונד דאַז ערהאַבנע סנהדרין „דים אַללעס וויללי צוגעבען. גאָטט איזט דער אַללגערעכטע „אונד אַללמעכטיגע ריכטער, אונד עבען דיזער מאַן, דען „איהר

*] זאַמעאַס (שמאי) וואַר אַנפֿאַנגס דער טעער, נאַכהער דער אַמטסגענאָס דעם היללעל (הלל, הלל הזקן), דעס גרעסטען לעהרערס דער יהודים, דען יאָזעפֿוס פֿאָלליאָ גענננט. זיהע יאָזעפֿוס דאַזעלבסט, אונד בוך 15. קאַפּ. טעל 1 אונד 10, יוסיפון פרק הנזכר, ספר יוחסין דף י״ט עמוד א׳, ספר הקבלה להראב״ד דף ד׳ עמוד א׳, צמח דוד חלק ראשון, דף י״ז עמוד ב׳, סדר הדורות דף צ״א עמוד א׳ וב׳, דף ק״ן עמוד ב׳.

אנמאסטע, דא ער פילע מענשען אהנע געריכטליכע אונטער-זוכונג, יא, אהנע איינוויללינגונג דעם האהענפריסטערס אונד דעם סנהדרין הינריכטען ליס. אבער ענדליך געלאנג עס דען געגנערן דעם אנטיפאטער, דען הורקאנוס דורך מיטלייד צו בעוועגען, אונד דים דורך דאז אונאויפהערליכע געשרייא דער מיטטער דעריעניגען, דיא הערודעס אום-ברינגען ליס, וועלכע טעגליך אין דען טעמפעל קאמען, אונד דען האהענפריסטער, וועגען איינער זא פעריוועגנען אונד און-פערצייהליכען פערלעצצונג דער געזעצע, אים רעכט אנפלעה-טען. הירקאנוס ליס נון דען הערודעס פארדערן, אויף דיזע בעשולדיגונג פאר איהם אונד דעם סנהדרין צו אנטוואָרטען. ער ערשין אויך, אבער אויף איינע ארט, דיא לייכט צו פערשטעהען גאב, דאס ער ניכט אלז געמיינער מענש, אונד פיל וועניגער אלז פערברעכער קאממע, דער פאן דעם האהען ראטהע געריכטעט ווערדען זאללע: ער קאם בעוואפפנעט, אין פורפור געקליירעט אונד פאן איינער אנצאהל קריגערן אומגעבען, דיא, אים פאללע זיינער פעראורטהיילונג, איהן צו בעשיצצען הינרייכטען; דאך וואר זיין געפאלגע ניכט זא צאהלרייך, דאס עז דעם זאנפטמיטהיגען האהענפריסטער אנשטעסיג געוועזען ווערע. אויך בראכטע ער איין שרייבען דעם זעקסטוס צעזאר אן דען הירקאנוס מיט,ווארין דיזער דעם האהענפריסטער בעפאהל, דען הערודעס לאָזצושפרעכען, אונד איהן מיט זיינער העכסטען אונגנאדע בעדראהטע, ווען ער זיינעם בעפעהלע ניכט נאכקעמע. *]

דער פראכטפאללע אונד קריגערישע אויפטריטט דעם הערודעס ווירקטע זעהר שטארק אויף דיא גאנצע פער-זאמלונג

*] יאזעפוס דאזעלבסט. יוסיפון פרק הנזכר, דברי מלכי בית שני להראב"ד שם.

געשיכטע דער יהודים

טאכטע קאננטע, אונד אנטיפאטער אונד זיינע זעהנע וואורדען ערקלערטע ליבלינגע דעם פאלקס. *]

דיא אויזנעהמענד אנוואכסענדע מאכט דעם אנטיפאטער ערערגטע ענדליך גראסע אויפמערקזאמקייט. דיא גערעכטע טהאט דעם הערארעס וואר אהנע צווייפעל זעהר ערעל, אונד דאז יידישע לאנד פיהלטע דיא וואהלטהאט דערזעלבען; אבער ער טהאט דארין איינען פאסט אונפעראנטווארטליכען שריטט, דאס ער דיא רייבער אייגענמעכטיג, אהנע פארהערגעגאנגענע ארדענטליכע אונטערזוכונג, אהנע בעאבאכטונג דעס אללגעמיינען רעכטעס הינריכטען ליס. דיס זאהען פילע פארנעהמע יהודים אלז איין פארשפיל פאן דעם אן, וואס ער אין דער פאלגע אויזפיהרען קעננע, ווען זיין אונטערנעהמענדער גייסט ניכט אין דער בליטהע ערשטיקט ווירדע. זיא פערזוכטען דאהער, דעם הירקאנוס דיא אויגען צו עפפנען, אונד איהן דאהין צו בעוועגען, דאס ער דיזען יונגען, קיהנען קריגער פארדערן ליסע, פאר איהם אונד דעם גראסען סנהדרין אויף שערפערע אנקלאגען געגען איהן צו אנטווארטען. **]

הירקאנוס האטטע פיל פריינדשאפט פיר הערארעס, אונד ענטשולדיגטע זיין בעטראגען אימער. מאן שטעללטע איהם פערגעבליך פאר, דאס אנטיפאטער אונד זיינע זעהנע זיך שאן דער גאנצען רעגירונג בעמעכטיגטען, אונד איהם נור דען בלאסען נאמען איינעס פירסטען ליסען, אונד דאס הערארעס זיך איינער אונגעשטראפטען מאכט

אנ-

---

*] יאזעפוס דייטש. יוסיפון פרק מ"ד. דברי מלכי בית שני להראב"ר, דף יו"ד עמוד ב'.

**] יאזעפוס דייטש. יוסיפון פרק הנזכר. דברי מלכי בית שני להראב"ר שם.

ביא זיינער אנקונפט אין ירושלים איבטע אנטיפאטער דיא פערארדנונג צעזארס אויז, שטעללטע דיא יידישע רעגירונג ווידער, נאך איהרער אלטען וויזע, הער, אונד ליס דיא מויערן אונד פעסטונגסווערקע דער הויפטשטאדט אויפבויען. ער זעצטע זיינען עלטעסטען זאהן פאזאעל צום בעפעהלסהאבער ירושלים'ס, הערארדעס (הורדוס), וויינען צווייטען זאהן,*] צום שטאטטהאלטער אין גאלילעא (גליל), אונד בערייזטע מיט דעם הירקאנוס יהודה, דיא רעגירונגספארם אונד דען פרידען דעם רייכעס צו בעפעסטיגען. הערארדעס טהאט זיך באלד דורך דיא אונטערדריקונג איינער רייבערבאנדע הערפאר, דיא ביז דאהין גאלילעא אונד דיא בענאכבארטען לאנדשאפטען בעאונרוהיגטע. ער פינג העזעקיאה (חזקיהו), דען אנפיהרער דער רייבער, מיט מעהרערן זיינער געהילפען, ליס זיא הינריכטען, אונד צערשטרייעטע דיא גאנצע באנדע. דיזע ריהמליכע טהאט זעצטע איהן אין דער גאנצען פראפינץ, אונד בעזאנדערס ביא זעקסטוס צעזאר, דעם נייען שטאטטהאלטער פאן זיריען, אין גראסע אכטונג. אויך פאזאעל אונטערלים, זיינער זייטס, ניכטס, וואס איהן, אלז בעפעהלסהאבער אין ירושלים בעליבט מאכען

---

*] אנטיפאטער האטטע מיט זיינער געמאהלין קיפראס, דיא איינע אידומעערין וואר, פיר זעהנע. דער ערסטע היס פאזאעל, דער צווייטע, דער איין דער פאלגע יידישער קעניג וואר, הערארדעס (הורדוס), דער דריטטע יוסף אונד דער פירטע פעראראס. ער האטטע אויך איינע טאכטער, נאמענס זאלאמע (שלומית). זיהע יאזעפוס יידישע אלטערטהיאמער, בוך 14. קאפיטעל 7, יוסיפון פרק ל"ו, דברי מלכי בית שני להראב"ד, דף ח' עמוד א'.

ערלויבנישרייבען, ירושלים צו בעפֿעסטיגען אונד דיא
מויערן דער שטאַדט, דיא פאָמפעיוס נידעררים, ווידער
אויפֿצובויען, אונד עז ווארדע אין אַללען הויפטשטעדטען דעס
רעמישען רייכס קונד געמאַכט, דאַס דיא יהודים צו פֿריינ•
דען אונד בונדעסגענאָססען דער רעמער אויפֿגענאָממען
וואורדען. *]

ענדליך איבערגאַב צעזאַר דיא שטאַטטהאַלטערשאַפֿט
פֿאַן זיריען זעקסטוס צעזאַר, זיינעם נאַהען פֿערוואַנד•
טען, רייזטע נאַך טירוס (צור), וואָהין איהן אַנטיפּאַטער
בעגלייטעטע, אונד שיפֿפֿטע זיך דאַזעלבסט נאַך ציליציען
איין. אויף זיינער ריקרייזע נאַך ירושלים בעמיהטע זיך אַנטי•
פּאַטער זעהר, אין יעדער שטאַדט, וואָ ער דורך רייזטע,
צעזאַר אונד זיינע נאַציאָן צו ערהעבען, אונד דיא איינוואָה•
נער צום פֿרידען אונד געהאָרזאַם צו ערמאַהנען. ער שטעללטע
איהנען פֿאָר, דאַס זיא, דורך טרייע אונד ערגעבענהייט געגען
דיא רעמער, איהרע רעכטע אונד פֿרייהייטען פֿאָלקאָממען
גענים׳ען, אונד דען יידישען געטטעסדינסט אונגעשטערט
אויזאיבען קעננטען, אַלז אונרוהיגע אונד אויפֿריהרישע אונטער•
טהאַנען אַבער באַלד איין האַרטעס יאָך טראַגען מיסטען, דאַ
זיא דאַן אין דעם זאַנפֿטמיטהיגען אונד פֿרידפֿערטיגען הירקאַ•
נים איינען שטרענגען הערשער, אונד אין דען רעמערן,
איהרען ביזהעריגען פֿריינדען אונד בעשיצצערן, ביטטערע פֿיינדע
פֿענדען. זיינע שטאַרקע בערעדזאַמקייט טהאַט דיא ערוויינשטע
ווירקונג, אונד ער ערריכטע זיינען צוועק, דאַז פֿאָלק אין רוהע
צו ערהאַלטען. **]

בייא

*] יאָזעפֿוס דאַזעלבסט אונד קאַפּיטעל 10. יוסיפון פרק
הנזכר ופרק מ״ה. צמח דוד, חלק ראשון דף י״ז עמוד
א׳ וב׳.

**] יאָזעפֿוס דאַזעלבסט, קאַפּיטעל 9.

צעזאַר בעשטעטיגטע דען הירקאַנוס אונד זיינע
נאַכקאָממען אין דער האָהענפריסטערליכען ווירדע אונד אין
דער פירסטענווירדע פאָן יהודה, בעווילליגטע דער יידישען
נאַציאָן איהרע אַלטע רעכטע אונד פרייהייטען, אונד ליס זיינע
פעראָרדנונג היראיבער אין איינע זיילע גראַבען. קורץ היר-
אויף קאַם אַנטיגאָנוס צו צעזאַר, פיהרטע ביטטערע
קלאַגען נעגען הירקאַנוס אונד אַנטפאַטער, אונד שטעלל-
טע איהם מיט בעוועגליכען וואָרטען דען טאָד זיינעס פאַטערס
אונד זיינעס ברודערס פאָר, דיא שטערבען מוסטען, וויל זיא
דער פאַרטייא צעזאַרס אַנהינגען. ער בעשלאָס מיט דער
ביטטע אַן דען רעמישען העערפיהרער, איהן ווידער אין
דאָז פירסטענטהום זיינעס פאַטערס איינצוזעצען, דעססען איהן
זיינע פיינדע בערויבטען. אַבער צום אונגליק פיר איהן וואַר
אַנטיפאַטער עבען גענענווערטיג ביא צעזאַר, אונד פער-
טהיידיגטע זיך אונד הירקאַנוס זאָ גוט, דאַס דערזעלבע זיא
עהרענפאָלל לאָזשפראַך, אונד אַנטיגאָנוס, אַלז איינען אונ-
רוהיגען אונד אויפריהרישען קאָפף, אַבוויז. צעזאַר וואַר דעם
הירקאַנוס אונד דעם אַנטיפאַטער צו זעהר פערבונדען,
אַלז דאַס איהם דיא גרינדע פיר איהרע זאַכע ניכט איינגעלייכ-
טעט העטטען. ער טהאַט אַבער נאָך מעהר פיר זיא; ער בע-
שטעטיגטע זיינע ערסטע פעראָרדנונג צו איהרעם בעסטען
אונד צום וואָהל דער יידישען נאַציאָן, אונד ליס זיא, אין
לאַטיינישער אונד גריכישער שפראַכע, אויף עהרנע
טאַפעלן גראַבען, וועלכע זאָוואָהל אין דען טעמפעלן צו
טירוס, זידאָן אונד אַסקאַלאָן, אַלז אויף דעם קאַפיטאָל
אין ראָם אויפגעהענגט וואורדען. היראויף שיקטע הירקאַנוס
געזאַנדטע נאָך ראָם, דאָז אַלטע בינדניס מיט דען רעמערן
צו ערנייערן. דיא יידישען געזאַנדטען וואורדען דאַזעלבסט
מיט דער העכסטען אַכטונג בעהאַנדעלט, ערהילטען אין
ער-

יוסיפון פרק הנזכר. דברי מלכי בית שני להראב"ר, דף
יו"ד עמוד ב'.

געשיכטע דער יהודים

שטערקטע איהן מיט דרייא טויזענד וואהלבעוואפפנעטען, טאפ-
פערן יהודים אונד אנדערן קריגערן אויז ארמעניען, זיריען
אונד פאם בערגע ליבאנאן (לבנון). אויך בראכטע ער
איין שרייבען דעם הירקאנוס מיט, וועלכעס דיא יהודים אין
דער געגענד פאן אניאן, אם דעלטהא אונד אין מעמפיס
דעם פעלדהעררן צעזארס הילפע צו לייסטען ערמאהנטע, אונד
דיא בעסטע ווירקונג טהאט. נון וואורדע דיא שטאדט פעלו-
זיאום מיט שטורם ערָאבערט, אונד אנטיפאטער וואר
איינער דער ערסטען, וועלכע דיא מויערן דערזעלבען ערשטיגען.
קורץ דאראויף ערפאלגטע איינע שלאכט געגען דיא עגיפטער
אן דעם אופער דעם נילס, אונד מיטהרידאטעס, דער
דען רעכטען פליגעל אנפיהרטע, וואורדע פאן דען עגיפטערן
געשלאגען. אבער אנטיפאטער, דער אויף דעם לינקען פלי-
געל, דען ער אנפיהרטע, זיגטע, קאם איהם צו הילפע, ער-
פאכט איינען ענטשיידענדען זיג איבער דיא עגיפטער, אונד
זעצטע איהן אין דען שטאנד, זיך מיט דעם העערע צעזארס
צו פעראייניגען, אונד דענזעלבען צום העררן פאן גאנץ עגיפ-
טען צו מאכען. דער יידישע פעלדהעררר צייגטע אללענט-
האלבען פילע טאפפערקייט אונד געשיקליכקייט, אונד מיטה-
רידאטעס בעקאננטע, דאס ער דען זעצטען זיג איהם אלליין פער-
דאנקע. ער לאבטע איהן אויך, אין איינעם בריפע אן צעזאר,
זא זעהר, דאס דיזער איינע אונגעמיינע אכטונג פיר איהן
פאסטע, אונד, עהע ער אלעקסאנדריען פערליס, איהם
איניגע אנזעהנליכע שטעללען אין זיינעם העערע, דיא שטאט-
האלטערשאפט פאן יהודה אונד דאז רעמישע בירגעררעכט
מיט אללען דאזו געהעריגען פאררעכטען ערטהיילטע. *]

צעזאר

חלק ראשון דף י"ז עמוד א'. דברי מלכי בית שני להראב"ר,
דף יו"ד עמוד א'.

*] יאזעפס יידישע אלטערטהימער, בוך 14 קאפיטעל 8.

יוסיפון

אויף דיא נאַכריכט פֿאָן דער ריקקעהר זיינעס פֿאַטערס נאַך
יהודה, איין העער, איהן, בייא זיינער אַנקונפֿט, צו אונ־
טערשטיצען. אַבער פאָמפעיוס, דער איין וואַכזאַמעס אויג
אויף איהן האַטטע, זאַנדטע דעם קווינטוס מעטעללוס
זציפיאָ, זיינעם שוויגערזאָהן אונד דאַמאַליגען שטאַטטהאַלטער
אין זיריען, בעפֿעהל צו, דענזעלבען הינצוריכטען. דער אונ־
גליקליכע פרינץ ווארדע געפֿאַנגען גענאָממען, נאַך אַנטיאָ־
כיען פֿאָר דען ריכטערשטוהל דעם זציפיאָ געפֿיהרט, צום
טאָדע פֿעראורטהיילט אונד ענטהויפּטעט. פטאָלעמעאוס,
זאָהן דעס מעננעאוס, פֿירסט פֿאָן כאַלציס, ערפֿוהר דען
טאָד דעס אַריסטאָבולוס אונד דעס אַלעקסאַנדער,
שיקטע אַן דיא וויטטווע דעס אַריסטאָבולוס, אונד ערבאָט
זיך, איהרען זאָהן אַנטיגאָנוס אונד איהרע ביידען טעכטער
אין זיינען שוץ צו נעהמען. דיא קעניגין נאַהם דיזעס אַנערביטען
אַן, אונד שיקטע איהרע קינדער אַן זיינען האָף. *]

דער קריג צווישען צעזאַר מיט דעם פאָמפעיוס אונד דען
איבריגען פֿערטהיידיגערן דער רעמישען פֿרייהייט גאַב דען
יהודים ניכט נור לאַנגע רוהע, זאָנדערן אויך גוטע געלעגענהייט,
זיך בייא דיזעם גראָסען העררשער אין גונסט צו זעצען.
צעזאַר ערוואַרטעטע איינסט, אין עגיפּטען, מיט אונגעדולד דאַז
העער, וועלכעס איהם מיטהרידאַטעס, דער פערגאַ־
מענער, אויז זיריען אונד ציליציען צופֿיהרטע. אַבער
דיא מאַכט דעס מיטהרידאַטעס רייכטע ניכט הין, דיא
שטאַרקע פֿעסטונג פעלוזיאום, דיא פֿאָן דיזער זייטע נאַך
עגיפּטען פֿיהרטע, צו נעהמען, אונד ער מוסטע, ביז צור
אַנקונפֿט נייער פֿערשטערקונגען, בייא אַסקאַלאָן (אשקלון)
בלייבען. היר טראַט אַנטיפּאַטער צו איהם, אונד פֿער־
שטערקטע

---

*] איבערזעצונג דער חוֹגפאיינטן וועלטהיסטאריע מן׳ ז׳ וו׳, טהייל 9. 127. §. יוסיפון פרק מ״ג. צמח דוד,

חלק

געשיכטע דער יהודים

זיך פיטהאָלויס מיט דעם רעסטע דער פאַרטייא דעס אַריסטאָבולוס איינשלאָס. ער עראָבערטע דיזע פעסטונג אונד נאַהם דאַועלבסט דרייסיג טויזענד יהודים געפאַנגען. פיטהאָליום ווארדע, אויף אַנראַטהען דעם אַנטיפאַטער, היגגעריכטעט, דאַס ער ניכט נייע אונרוהען, צום פאָרטהייל דעס אַריסטאָבולוס, עררעגען מעגע. קאַססיאוס צוואַנג נון אַלעקסאַנדער, דען זאָהן דעם אַריסטאָבולוס, דיא וואַפפען נידערצולעגען, אונד צאָג געגען דען אייפראַטה (פרת) היו, דיא אין יענען געגענדען שטרייפענדען פאַרטהער אַנצוגרייפען. *]

אין דער פאָלגע מאַכטע זיך יוליאוס צעזאַר צום הערן פאָן ראָם, בעפרייעטע דען אַריסטאָבולוס אוין דעם געפענגניס, אונד שיקטע איהן מיט איינעם אַנזעהנליכען העערע נאַך פאַלעסטינאַ, דיא פאַרטייא דעם הירקאַנוס צו שטירצען, דיא דעם פאָמפעיום אַנהינג. אַבער דיא געגנער דעם אַריסטאָבולוס טעדטעטען איהן, אויף דעם וועגע, מיט גיפט, דאַמיט ער דאַז לאַנד ניכט מעהר אין אונריהע זעצע. זאָ שטאַרב דיזער טאַפּפרע פירסט, דער מיט פיל קערפערליכען אונד גייסטיגען פאָרציגען בעגאַבט וואַר. זיין קערפער ווארדע פאָן דען אַנהענגערן צעזאַרס איינבאַלזאַמירט, דיא איהן נאַך יהודה שיקטען, אונד דאַזעלבסט בייא זיינען קעניגליכען פאָרעלטערן בעגראַבען ליסען. זיין זאָהן אַלעקסאַנדער האַטטע קיין בעססערעס שיקזאַל: דיזער זאַמטעלטע,

אויף

(גליל), מאַן דעם זירליכען אופער דעם זעעם גענעזארעטה (גינוסר). זיא אונז זעהר גראָם געוועזען זיין, דאַ, וויא וויר היר זעהען, קאַססיאוס דאָזעלבסט דרייסיג טויזענד מאַן געפאַנגען נאַהם.

*] יאָזעפוס דאָזעלבסט. יוסיפון פרק הנזכר.

אייד , בערויבטע דען טעמפעל אלל זיינער שעצצע, אונד שאנ־
טע דיא היילינסטען גערעטהע ניכט. *]

קראססוס האטטע קיין גליק מיט דעם געלדע, דאז
ער אויז דעם הייליגען טעמפעל רויבטע, ער ווארדע, אין
איינער מערדערישען שלאכט, פאן דען פארטהערן אויפס
הויפט געשלאגען אונד געטעדטעט, וואביא דיא רעמער פילע
טאפפרע קריגער אונד גראסע שעצצע פערלארען. נאך דיזער
נידערלאגע דעם רעמישען העערעס פיהרטע דער פערזוכטע
פעלדהערר קאססיאוס דיא צערשטרייעטען רעסטע דעסזעלבען
נאך זיריען, דען שטייפערייען איינהאלט צו טהון, וועלכע
דיא שטאלץ געווארדנען פארטהער אין דיזער פראפינץ אונ־
טערנאהמען. ער שלוג זיא מעהרמאהלס, אונד זיא מוסטען
אויז איהרעם לאנדע פערשטערקונג פערלאנגען. פאן דא צאג
ער נאך יהודה, אונד בעלאגערטע טאריכעא, *] וואָ
זיך

*] וויא וויר היר זעהען נאהם קראססוס נעהן טויזענד
טאלענטע, וועלכע דיא גראסע זוממע פאן נעהן מיללי־
אנען טהאלער אונזערס געלדעס בעטראגען, אויז דעם
טעמפעל אין ירושלים. מאן ווערד דיזעס פאללקאממען
גלויבליך פינדען, ווען מאן אין בעטראכטונג ניהט, דאס
ניכט נור דיא יהודים אויז אללען לענדערן, זאנדערן אויך
פילע פירסטען אונד קעניגע, יאהרהונדערטע הינדורך,
הייפיגע געשענקע אין דען טעמפעל זאנדטען. זיהע
יאזעפוס יידישע אלטערטהיטער, בוך. 14 קאפיטעל. 7,
יוסיפון פרק הנזכר, מאור עינים פרק נ"א, צמח דוד,
חלק ראשון דף י"ז עמוד א'.

*] טאריכעא וואר איינע פעסטע שטאדט אין גאלילעא

געשיכטע דער יהודים

קראססוס פאנד, בייא זיינער אנקונפט אין זיריען, דיא גאנצע פראפינץ אין פרידען, אונד האטטע מוסע, איינען פעלדצוג געגען דיא פארטהער צו בעווערקשטעלליגען, וואצו ער, אבגלייך מיט שוויריגקייט, איינע פעראָרדנונג פאן דעם רעמישען ראטה ערהילט. גייץ וואר דיא הערשענדע ליידענשאפט דיזעס העערפיהרערס אונד דיא הויפטטריבפעדער זיינער געראבטען אונטערנעהמונג, אונד דאהער מאכטע ער אויך דען אנפאנג דאמיט, דאס ער דען טעמפעל אין ירושלים ניכט נור דער צווייא טויזענד טאלענטע, דיא פאמפעיוס ראזעלבסט אונבעריהרט ליס, זאנדערן אויך אללער קאסטבארקייטען בערויבטע, דיא ער דארט פאנד, אונד דיא זיך נאך אויף אכט טויזענד טאלענטע בעליפען. אונטער דיזען וואר אויך איין גראסער באלקען פאן דיכטעם גאלדע, דער מיט איינעם העלצערנען באלקען בעדעקט וואר, אונד געראדע דורך דיא אבטהיילונג גינג, דיא דאז היילינגע פאן דעם אללערהייליגסטען אבזאנדערטע. דער פארהאנג, וועלכער דיזע צווייא געמעכער פאן איינאנדער טהיילטע, וואר דאראן בעפעסטיגט, אונד איבער רענזעלבען ווארף מאן אללע דיא אלטען פארהענגע, זא אפט איין נייער אויפגעהענגט ווארדע, זא דאס דיזעס קאסטבארע שטיק, וועלכעס איבער זיבען הונדערט אונד פונפציג פפונד גאלד וואג, זא וואהל בעדעקט וואר, דאס נור דער שאצמייסטער דעס טעמפעלס דאפאן וואוסטע. דער פריסטער אלעזר, דער דאמאלס שאצמייסטער דעס טעמפעלס וואר אונד דען גייץ דעס קראססוס פירכטעטע, ווכטע אללעס איבריגע קעסטליכע אונד היילינגע געראטה דאדורך צו רעטטען, דאס ער איהם גענאננטען קאסטבארען באלקען ענטדעקטע, נאכדעם ער איהן שווערען ליס, דאז איבריגע אונבעריהרט צו לאססען. אבער דער געלדגיריגע שטאטטהאלטער בראך זיינען

אייך

טהייל 9, 124 §. יוסיפון פרק מ״ב. דברי מלכי בית שני להראב״ד, דף יו״ד עמוד א׳.

פאטער, מיט איינער קליינען אנצאהל קריגער, אלז בעפעהלס=
האבער, אין זיריען צוריק ליס. ער זאממעלטע איין זעהר
צאהלרייכעס העער, אונד ריקטע, אין יהודה איין, וועל=
כעס דאמאלס מיט שטראסענרייבערן אונד פריבייטערן אנגע=
פיללט וואר, דיא אללענטהאלבען נאך בעליבען פלינדערטען.
ער גריף דיא רעמער אן וואו ער נור אויף זיא שטיס, ערשלוג
איינע גראסע מענגע דערזעלבען, אונד שלאג דיא איב=
ריגען, דיא זיך אויף דעם בערגע גאריזים (גריזים) בע=
פעסטיגטען, ענגע איין. אויף דיא נאכריכט הירפאן איילטע
גאביניאוס נאך יהודה, אונד זאנדטע דען אנטיפא=
טער, דיא אויפריהרער דורך געלינדע מיטטעל פאן דער פאר=
טייא דעם אלעקסאנדער אבצוציהען; אונד עז געלאנג
דיזעם פיינען שטאאטסמאן, פילע דערזעלבען צום גהארזאם
געגען דיא רעמישע רעגירונג צוריק צו ברינגען. אבער ער
קאננטע, אונגעאכטעט זיינער היגרייסענדען בערעדזאמקייט, דען
אלעקסאנדער ניכט בעוועגען, דיא האנד צו איינעם פער=
גלייכע צו ביטען. לעצטערער געריטה פילמעהר אין פאללע
וואוטה, דא ער דען גראסען אבפאלל זיינעס העערעס זאה
אונד ענטשלאס זיך, מיט דרייסיג טויזענד איהם נאך איבריגען
קריגערן דאז אייסערסטע צו וואגען. ערליפערטע דען רעמערן
איינע שלאכט ביי דעם בערגע טהאבאר (תבור), אונד
ווארדע פעלליג געשלאגען, וואביי צעהן טויזענד זיינער קרי=
גער בליבען, אונד דיא איבריגען אין דיא פלוכט געיאגט אונד
צערשטרייעט ווארדען. גאביניאוס קעהרטע, נאך דיזעם
זיגע, נאך ירושלים צוריק, ריכטעטע דיא רעגירונג דעס
יידישען לאנדעס, נאך דען איינזיכטען דעס אנטיפאטער,
איין, פערליס קורץ דאראויף יהודה אונד דיא שטאטהאל=
טערשאפט פאן זיריען, אונד ערהילט דען קראססוס צום
נאכפאלגער. *]

*] איבערזעצונג דער אללגעמיינען וועלטהיסטאריע טו' ז' וו',

געשיכטע דער יהודים

בולוס אין פרייהייט, ליס אבער איהן זעלבסט ווידער אין זיין אלטעם געפענגניס ווערפען. *]

איינינע צייט נאכהער ריסטעטע זיך גאביניאוס צו איינעם צוגע געגען דיא פארטהער, אונד זעצטע איבער דען אייפראטה (פרת); ער ווארדע אבער נאך עגיפטען בערופען, דען עגיפטישען קעניג, פטאלעמעאוס אוי־לעטעס, ווידער אין זיין רייך איינצוזעצען. אויף דיזעם צוגע לייסטעטע הירקאנוס דעם רעמישען העערפיהרער וויכטיגע דינסטע, פערזאה איהן מיט דעם נעטהיגען פארראטהע אן לע־בענסמיטטעלן, וואפפען אונד געלד, אונד בעוואג דיא יהודים אין אניאן, דאז ביא פעלוזיאום, דעם שליססעל פאן עגיפטען, לאג, דען רעמערן קרעפטיג בייצושטעהען. אויך ליס ער דען אנטיפאטער מיט איינעם אנזעהנליכען העערע צו דעם גאביניאום אונד מארקוס אנטאניאוס שטאסען, אונד טרוג פיל צו דעם גליקליכען פארטגאנגע איהרער אונטערנעהמונג ביי. היראויף רייזטע דער רעמישע שטאט־האלטער נאך ירושלים, ערנייעטע דען פריינדשאפטסבונד מיט דעם יידישען פירסטען, אונד קעהרטע נאך ראם צוריק. **]

וועהרענד דעם געראכטען צוגעס דער רעמער נאך עגיפטען בעניצטע אלעקסאנדער, זאהן דעם אריסטא־בולוס, דיא שוועכע דעם זיזעננא, איינעם פערוועגענען אונד אונערפאהרנען יונגען מענשען, וועלכען גאביניאוס, זיין פאטער

---

*] יאזעפוס יידישע אלטערטהיאמער, 1 בוך 14. קאפיטעל 6, פאן דעם יידישען קריגע, בוך 1. קאפיטעל 8. יוסיפון פרק מ״א. דברי מלכי בית שני להראב״ד דף ט׳ עמוד ב׳, דף יו״ד עמוד א׳.

**] יאזעפוס דאזעלבסט. יוסיפון פרק מ״ב.

צו דיזער צייט פלאָה אַריסטאָבולום אויז דעם
געפֿענגנים אין ראָם, אונד קעהרטע מיט זיינעם זאָהנע אַנטי„
גאָנוס נאָך יהודה צוריק. היר פֿערא־ייניגטען זיך פֿילע
יהודים מיט איהם, אונד אונטער אַנדערן גינג אויך דער פֿעלד„
הערר פיטהאָלוים, דער ביז דאַהין איין אייפֿריגער אַנ„
העגנער דער הירקאַנישען פאַרטייא וואַר, מיט טויזענד
געאיבטען קריגערן צו איהם איבער. אַריסטאָבולום וועהל„
טע זיך אויז דער מייסטענס אונבעוואַפֿפֿנעטען מענגע אַכט
טויזענד וואָהלבעוואַפֿפֿנעטע אונד טאַפּפֿרע קריגער, מיט וועל„
כען ער אויזצאָג, דאַס שלאָס אַלעקסאַנדריאָן, וועלכעס
גאַביניאוס צערשטערטע, איינצונעהמען אונדווידער צו ער„
בויען. אַבער דער רעמישע שטאַטטהאַלטער זאַנדטע זיינען
זאָהן זיזעננאַ, מאַרקוס אַנטאָניאוס אונד זערוויליי„
אוס געגען איהן, וועלכע איהן, אונגעאַכטעט דער אויזנעה„
מענדען טאַפּפֿערקייט זיינעס העערעס, שלוגען, פֿינף טויזענד
זיינער קריגער ערלעגטען, דיא איבריגען צערשטרייעטען, אונד
איהן צוואַנגען, מיט טויזענד מאַן, דיא איהם נאָך טו געבאָטע
שטאַנדען, אין דאַז צערשטערטע שלאָס מאַכערואָן צו פֿליהען.
דיא רעמער ליסען איהם ניכט צייט, זיך דאַזעלבסט צו בע„
פֿעסטיגען, זאָנדערן בעלאַגערטען דיא בורג, עראָבערטען זיא,
נאָך איינער צווייטעגיגען, מוטהיגען געגענוועהר, מיט שטורם,
אונד ער ווארדע, מיט וואונדען בעדעקט, נעבסט זיינעם זאָהנע
צו דעם גאַביניאוס געבראַכט. דיזער זאַנדטע איהן נאָך
ראָם צוריק, פֿערוואַנדטע זיך אַבער פֿיר אַנטיגאָנוס אונד
זיינע ביידען דאַזעלבסט פֿערהאַפֿטעטען שוועסטערן, דאַ ער
דער קעניגין דיא לאָזלאַססונג איהרער קינדער פֿערשפּראָך.
דער רעמישע ראַטה זעצטע דיא קינדער דעם אַריסטאָ„
בולום.

בית שני להראב"ד דף ט' עמוד ב'.

געשיכטע דער יהודים

מיט מעגליכסטעם נאַכדרוקקע פאָרט. נון ליס אַלעקסאַנדער אום פרידען בייא איהם אַנזוכען מיט דעם פערשפרעכען, דען רעמערן גענאַננטען פלאַץ נעבסט דען פעסטונגען הירקאַניאַ אונד מאַכעראָן איינצורייםען. אויך קאַם אום דיזע צייט דיא מוטטער דעם אַלעקסאַנדער, דיא עדלע אונד וויזע געמאַהלין דעם אַריסטאָבולוס, צו דעם רעמישען פעלדהעררן, אונד געוואַן, דורך איהרע בערעדזאַמקייט אונד דורך איהר איינעהמענדעס בעטראַגען, זיינע גונסט זאָ זעהר, דאַס ער דען פאָן איהרעם זאָהנע אַנגעבאָטנען פרידען אַננאַהם, אונד דענזעלבען, מיט פערגעבונג אונד פערגעססונג אַלל זיינער ביזהעריגען אונטערנעהמונגען, אויף פרייען פוס זעצטע. היר־אויף ליס גאַביניאוס, קינפטיגען אויפרוהר צו פערהיטען, דיא דרייא איהם איינגערייםטען פעסטונגען שלייפען, פיהרטע דאַן דען הירקאַנוס, דער איהן אין דער בעלאַגערונג אַלעק־סאַנדריאָנס אונטערשטיצטע, נאַך ירושלים, אונד זעצטע איהן פאָן נייעם אין דיא האָהעפריסטערליכע ווירדע איין. קורץ דאַראויף טהיילטע ער יהודה אין פינף סער־הידנע קרייזע, אונד זעצטע אין יעדען דערזעלבען איינע בע־זאָנדרע לאַנדעסרעגירונג, דיא ערסטע נאַך ירושלים, דיא צווייטע נאַך גאַדאַראַ (גדירה), דיא דריטטע נאַך אַמאַטה (חמת), דיא פירטע נאַך יעריכאָ (יריחו) אונד דיא פינפטע נאַך זעפאָרים (ציפורי) אין גאַלילעאַ (גליל). *]

צו

ניאַנאַ; העראָדעס גאב איהר אבער, אין דער פאלגע, דען נאמען: זעבאַסטע. יאזעפוס יידישע אלטערטהיומער, בוך 14. קאפיטעל 5. איבערזעצונג דער אלגעמיינען וועלטהיסטאריע טו' ז' וו', טהייל 9. 120. §.

*] יאזעפוס דאזעלבסט. יוסיפון פרק מ"ס, דברי מלכי

בית

אַבער דיא רעמער געשטאַטטעטען איהם דיזעס ניכט, אונד ער מוסטע זיא אום הילפע אַנרופען, דיזען נייען פיינד צו בע־קעמפפען. דעם צו פאָלגע וואַנדטע גאַביניאוס, דער קורץ פאָרהער, אַלז שטאַטטהאַלטער, איין זיריען אַנקאַם, דען מאַרקוס אַנטאָניאוס מיט איינינגען טרופפענאַבטהיילונגען געגען דען אַלקעסאַנדער, אונד טראַף אַנשטאַלטען, איהם מיט דעם איבריגען רעמישען העערע צו פאָלגען. אַנטי־פאַטער ליס זיינע קריגער צו דען רעמערן שטאָסען, אונד דיזען רייהטע זיך נאָך איינע אַנצאַהל יהודים פאָן דער פאַרטייא דעס הירקאַנוס אַן, וועלכע דען פעלדהעררן פּיטהאָלויס אַן איהרער שפיצע האַטטען. אַלעקסאַנדער וואורדע נון געצוואונגען, זיך אין דיא נעהע ירושלים׳ס צוריק צו ציהען. דהיראויף וואורדע ער אויפס הויפט געשלאַגען, אונד דרייא טויזענד זיינער קריגער בליבען, אונד עבן זאָ פילע וואורדען גע־פאַנגען. ערפּליכטעטע נאָך אַלעקסאַנדריאָן, אונד וואַרד דאַזעלבסט פאָן דעם גאַביניאוס בעלאַגערט. דאַ אַבער דיזער פלאַץ זעהר פעסט אונד מיט אַללעם נעטהיגען וואָהל פערזעהען וואַר, זאָ בעפעהליגטע דער רעמישע פעלדהערר איינען טהייל זיינער טרופּפען, דיא פעסטונג אַנצוגרייפען, אונד דורכצאָג מיט זיינעם איבריגען העערע יהודה, וואָ ער, אויף בעפעהל דעס פאָמפּעיוס, מעהרערע אין דען פאָריגען קריגען פערוויסטעטע שטעדטע ווידער ערבויען ליס. *]

גאַביניאוס וואַנדטע זיך ווידער געגען אַלעקסאַנ־דריאָן, אונד זעצטע דיא בעלאַגערונג דיזעס פלאַצעס

מוּט

---

*] אונטער דיזע שטעדטע געהערטע אויך דיא שטאַדט זאַ־מאַריאַ (שומרון), אונד גאַביניאוס נאַננטע זיא ביים דיזער געלעגענהייט, נאַך זיינעם אייגנען נאַמען: גאַבי־ניאַנאַ

געשיכט דער יהודים

שאַפפטע, אום דערען וויללען זיא, אין איינער ריהמליכען פער־אָרדנונג, רען יידישען האָהענפריסטער איינען פריינד אַללער גריכען אונד בעזאָנדערס דער אַטהעניענזער נאַננטען, איהם איינע גאָלדנע קראָנע פערעהרטען, אונד איהם צו עהרען איינע עהרענע זיילע, אין דעם טעמפעל דער מוזען אונד גראַציען, *] ערריכטעטען. זאָ לענטע ריזער שטאַאטסקלוגע מאַן דען גרונד צו זיינער קינפטיגען גרעסע, אינדעם ער זיך דער פריינדשאַפט דער מעכטיגסטען נאַציאָנען פערזיכערטע. הערקאָדעס (הורדוס), זיין זאָהן, בעפאָלגטע דיאזעלבען מאַאַסרעגלן, בעזאָנדערס אין ריקזיכט דער רעמער אונד אַטהעניענזער, אונד פאָללענדעטע דאַדורך, וואַס זיין פאַטער זאָ געשיקט בעגאָן. **]

אינדעססען ערהילט אַלעקסאַנדער, זאָהן דעס אַריסטאָבולוס, איינע שטאַרקע פאַרטייא אים יידישען לאַנדע, זאַממעלטע איין דהעער פאָן צעהן טויזענד מאַן פוס־פאָלק אונד פונפצעהן הונדערט רייטערן, נאַהם פערשידענע הויפט־פעסטונגען, וויא אַלעקסאַנדריאָן אונד מאַכעראָן, דאַז אַם פוסע דעס אַראַבישען געבירגעס לאַג, אונד אונטערנאַהם הייפיגע שטרייפעריען אין יהודה. הירקאַנוס זוכטע זיך נון געגען דיא העראַנוואַכסענדע מאַכט דעס אַלעקסאַנדער צו שיצצען, אונד וואָללטע צו דיזעם צוועקקע דיא מויערן ירושלים׳ס, דיא פאָמפעיום נידעררים, ווידער אויפבויען; אַבער

*] דיא מוזען (געטטיננען דער שענען קינסטע אונד וויס, סענשאַפטען) אונד דיא גראַציען (האָלדגעטטיננען) וואַרען וויבליכע געניען דער גריכען, דיא פאָרצינליך אין אַטהען פערעהרט ווארדען.

**] יאזעפוס יידישע אַלטערטהימער, ביך. 14 קאַפּיטעל .5. אונד .8.

לוס קעממט נאַך יהודה צוריק, ווירד מיט גיפט
אומגעבראַכט, אונד אַלעקסאַנדער ווירד ענט-
הויפטעט. אַנטיפאַטער לייסטעט דעם יולי-
אוס צעזאַר וויכטיגע דינסטע, אונד ווירד בע-
לאָהנט. צעזאַר וויזט אַנטיגאָנוס, דען זאָהן
דעם אַריסטאָבולוס, מיט זיינען קלאַגען אַב.
אַנטיפאַטער ערמאַהנטע דיא יהודים צום געהאָר-
זאַם געגען דיא רעמער. דאָז אַנזעהען אונד דיא פֿער-
ריכטונגען דעם אַנטיפאַטער אונד זיינער זעהנע.
הערָאָדעס (הורדוס) ווירד פֿאָר דאַז סנהדרין
געפֿאָדערט, אונד ערשיינט. דיא רעדע דעם זאַ-
מעאַס (שמאי), אונד דיא פֿלוכט דעם
הערָאָדעס.

זאָבאַלד הירקאַנוס זיך פֿאָן זיינעם ברודער אונד נע-
בענבוהלער ערלעזט זאַה, איבער ליס ער דעם אַנטיפאַטער דיא
בעזאָרגונג דער רעגירונגסגעשעפֿטע. דיזער עכטע שטאַאטס-
מאַן קאַננטע דען פֿאָרטהייל דער יהודים, אונד שפּאַרטע וועּ-
דער מיהע, נאָך קאָסטען, דיא אַכטונגדער רעמער צו געווינ-
נען. דער אָפֿט ערוועהנטע זקאורוס צאָג מיט איינעם
העערע געגען פעטראַ, דיא הויפטשטאַדט פֿאָן אַראַביען.
דיא רעמער ליטטען אויף דיזעם צוגע הונגערסנאָטה, אונד
אַנטיפאַטער האַלף איהנען מיט געטריידע אונד אַנדערן
לעבענסמיטטעלן אויז. ער שטאַנד מיט דעם אַראַבישען
קעניג אַרעטאַס אין פֿריינדשאַפֿטליכען פֿערהעלטניססען,
אונד בעוואָג דיזען פֿירסטען, פֿאָן דעם רעמישען פֿעלדהעררן
דען פֿרידען, מיט דרייא הונדערט טאַלענטען, צו ערקויפֿען.
ער וואַר עז אויך וואַהרשיינליך, וועלכער דען אַטהעניענ-
זערן פֿאָן דעם הירקאַנוס דיא גראָסען דינסטע פֿער-
שאַפֿטע

מיבערזעצונג דער מאַנגנאיינטן וועלטהיסטאָריע מו׳
ו׳ וו׳ ; דמיעזכסט . §. 118 .

געשיכטע דער יהודים

איינע אַנזעהנליכע פּאַרטייא, אונד ערדעגטע, וויא וויר באַלד ערצעהלען ווערדען, נייע אונד שטאַרקע אונרוהען. זיין פּאַטער אונד זיין ברודער אַבער ווארדען נאַך ראָם געבראַכט, אונד דאָזעלבסט אונטער פּילען אַנדערן פירסטען, דיא פּאָמפּעיוס בעצוואַנג, אים טריאומפּע אויפגעפיהרט. *]

זעכצעהנטעס קאַפּיטעל.

דאַז פּערפּאַהרען דעס אַנטיפּאַטער, זיך עמפּאָר צו העבען. אַלעקסאַנדער מאַכט זיך איינע פּאַר„ טייא, ווירד אַבער געשלאַגען אונד אין דער פּעסטונג אַלעקסאַנדריאָן בעלאַגערט. ער טריפּפּט איינען פּערגלייך מיט דען רעמערן, דיא נייע איינריכטונגען אין יהודה מאַכען. אַריסטאָבולוס ענטקעממט אויז דעם געפּענגניס אין ראָם, קעהרט נאַך יהודה צוריק, ווירד אַבער געשלאַגען אונד ווידער געפּאַנגען. אַנטיפּאַטער לייסטעט דעם רעמישען פּעלדהערן גאַביניאָס וויכטיגע דינסטע. אַלעק„ סאַנדער ערוועקט נייע אונרוהען, אונד ווירד גע„ שלאַגען. דער רעמישע שטאַטהאַלטער קראַס„ סוס פּלינדערט דען טעמפּעל. דער העערפּיהרער קאססיאוס לעסט פּיטהאָלויס, דען אַנהענגער דעס אַריסטאָבולוס, היגריכטען, אַריסטאָבו„ לוס

ז׳ וו׳, דאָזעלבסט 7 11. §. 4. האָלבערגס יידישע גע„ שיכטע, טהייל 2. זייטע 66. 67.

*] יאָזעפּוס יידישע אַלטערטהיאָער, בוך 14, קאַפּיטעל 4, אונד פּאָן דעם יידישען קריגע בוך 1 קאַפּיטעל 7.

מיבער„

דיא מאַן ביים גאָטטעסדינסט ברויכטע, אונד דען גראָסען שאַץ, אין וועלכעם ער צווייא טויזענד טאַלענטע פאַנד. אַבער דיא היילינקייט דעס אָרטעם פלעסטע איהם אונגעמיינע עהרפורכט געגען דיזע קאָסטבאַרקייטען איין, אונד ער בעריהרטע ניכטס דאַפאָן, אונד גאַב אונמיטטעלבאַר דאַראויף דען פריסטערן אונד דינערן דעס טעמפעלס בעפעהל, דענזעלבען צו רייניגען, אונד דיא געוועהנליכען אָפּפער דאַרצובריגגען. *] אינדעם זעהען מעהרערע געשיכטשרייבער דאַז נאַכהעריגע אונגליק דיזעס גראָסען מאַננעס פיר געטטליכע בעשטראַפונג זיינער פערברעכע, רישען ענטווייהונג דעס טעמפעלס אַן, אונד זאָ פיל איזט געוויס, דאַס דער זיג איבער דיא יהודים זיין לעצטער וואַר, אונד דאַס ער פאָן דיזער צייט אַן נור אונפעללע אונד מיסגעשיק ערלעבטע. **]

פאָמפעיוס האַטטע נון דיא יהודים אונטעריאָכט, אונד רים, קינפטיגען עמפערונגען פאָרצובייגען, דיא מויערן ירושלים׳ס נידער. היראויף טראַט ער דיא ריקרייזע נאַך ראָם אַן, אונד נאַהם דען אַריסטאָבולוס אונד דעססען צווייא זעהנע, אַלעקסאַנדער אונד אַנטיגאָנוס, אונד צווייא טעכטער, אַלז געפאַנגנע, מיט זיך, זיין דאָרטיגעס זיגסגעפרענגע צו פערהערדליכען. אַללײן זיא ווארדען ניכט שטרענג גענוג בעוואַכט, אונד אַלעקסאַנדער ענטקאַם אויף דעם וועגע, קעהרטע נאַך יהודה צוריק, ערהילט ווידער

איינע

*] ציצערא (אין דער רעדע פיר דען פלאַקקוס) גע- דענקט דער אַכטונג, דיא פאָמפעיוס געגען דיא היי- ליגען געפעסע דעס יידישען טעמפעלס צייגטע, זעהר ריהמליך.

**] מיטערזוכונג דער אַללגעמיינען וועלטהיסטאָריע פו׳

װאורדען איהם װידער אַבגענאָממען, אונד מיט זיריען פֿער־
איניגט. *] דער ערָאבערער זעצטע דען זקאוירוס צום
שטאַטטהאַלטער פֿאָן זיריען, שטעללטע איהן אַז דיא שפּיצע
איינעס בעדייטענדען רעמישען העערעס, דאַז לאַנד אים
צוימע צו האַלטען, אונד טראַף אַנשטאַלטען, נאַך ראָם צוריק
צו קעהרען. **]

עהע פּאָמפּעיוס ירושלים פֿערליס, ערביטטערטע
ער נאָך דיא יהודים דורך איינע טהאַט, דיא זיא טיפֿער
שמערצטע, אַלז אַללעס אונגליק, װעלכעס זיא אין דיזעם קריג־
ערליטטען. ער בעשלאָס, דאַז אינגערע דעס טעמפּעלס צו
זעהען, דאַז נור דען יידישען פּריסטערן צו זעהען ערלויבט
װאַר, ליס זיך דיא הייליגען צימּמער דעסזעלבען עפֿפֿנען,
אונד גינג, אין בעגלייטונג איינינער דער פֿאָרנעהמסטען
רעמישען פֿעלדהעררען, זאָגאַר אין דאַז אַללערהייליגסטע,
װאָהין נור דער האָהעפּריסטער איינמאַהל אים יאַהרע, אַם
גראָסען פֿערזעהנונגסטאַגע (יום כפור), קאָממען דורפֿטע.
ער בעטראַכטעטע מיט נייגיריגעם אויגע דען גאָלדנען טיש,
דען לייכטער, דיא רויכגעפֿעסע אונד דאַז איבריגע גאָלדנע
גערעטה, דען שטאַרקען פֿאָרראַטה אַן קעסטליכען שפּעצרייען,

דיא

---

*] דיזע סטעדטע װאַרען: היפּפּאָס, זציטהאָפּאָליס,
פּעללאַ אוי אַ׳מיס אייננערן דעם זאַנדעס, אונד גאַזאַ,
יאָפּפּע, דאָראַ אונד דער טהורם דעס סטראַטאָ אַן
דער זעע. דער לעטצטערע װאורדע אין דער פֿאָלגע פֿאָן
קעניג הוראָדעס פּרעכטיג ערבויעט אונד „צעזאַ־
„רעאַ“ גענאַננט.

**] יאָזעפֿוס דאַזעלבסט. יוסיפון בפרק הנזכר. ספר יוחסין
דף קל"ט עמוד א׳.

געשיכטע דער יהודים לב

דיא זעעלענשטערקע דיזער היילינען, פאן וועלכען דיא געשיכטע קיין ביישפיל צייגט. *]

ניין צייגטען זיך דיא פערדערבליכען פאלגען דעם אונגליקליכען קאמפפעס דערביידען יידישען פירסטען, דער דיא רעמער נאך יהודה פיהרטע. פאמפעיוס ליס אללע געפאנגנען יהודים, דיא אלז אורהעבער דעס קריגעס בעקאננט וואַרען, הינריכטען, **] אונד פערענדערטע דיא פערפאססונג דעם יידישען רייכעס נאך רעמישער וייזע. הירקאנוס וואורדע, 3700, ווידער, מיט דער בענעננינג איינעס פירסטען, אין דאז האהעפריסטערטהום איינגעזעצט; מיסטע אבער דען רעמערן צינזבאַר זיין, פערלאָר דיא קעניגליכע ווירדע, אונד דורפטע זיין געביט ניכט מעהר איבער דיא אלטען גרענצען יהודה'ס אויזברייטען. אללע שטעדטע, דיא זיינע פארפאַהרען אין צעלעזיריען אונד פעניציען ערַאבערטען, וואורדען

יוסיפון (פרק ל"ט) וואר דיזער טאג דער זיבצעהנטע דעם מאנאטעס תמוז (שבעה עשר בתמוז.)

*] יאזעפוס יידישע אַלטערטהיאער דריזעהנטעס. יוסיפון פרק ל"ט.

**] נאך יאזעפוס (אם אנגעפיהרטען ארטע) וואר אויך אב, זאלאם (אבשלום), אהיים אונד שוויגערפאטער דעם אריסטאבולום, אונטער דען געפאנגנען. פאן דען פערנערן שיקזאלען דיזעס פרינצען (זיהע אבען דף י"ב ע"ב וי"ג ע"א אנמערקונג) מעלדעט אונז דיזער געשיכטשרייבר ניכטס דאז מינדעסטע. זיהע איבערזעצונג דער אללגעמיינען וועלט, היסטאריע אוי' ז' וו' טהייל. 9, פאראגראף 87. אונד 116, אנמערקונג B. und 92. K.

געשיכטע דער יהודים

בויטען איינינע גערישטע אין גלייכער הֶעהע מיט דענען דער פיינדע, אונד צערשטערטען מעהרערע רעמישע ווערקע ביו-נאַהע זאָ שנעלל, אַלז זיא אויפגעפיהרט ווארדען. זאָ דויערטע דיא בעלאַגערונג, מיט אַבוועכסעלנדעם פאָלגע פיר יהודים אונד רעמער, דרייא מאָנאַטע לאַנג. *]

ענדליך ענטשלאָססען זיך דיא רעמער, דען טעמפעל צו שטירמען. זיא ריססען איינען גראָסען, שטאַרקען טהורם איין, דעססען געוואַלטיגער שטורץ איינען אַנזעהנליכען טהייל דער מויער נידערוואַרף, אונד איינע גראָסע עפֿנונג אין דער-זעלבען מאַכטע. קאָרנעליאוס פויסטוס, דער זאָהן דעם זיללאַ, ערשטיג נון אַן דער שפיצע מעהרערער קריגער דיא איינע זייטע דער בּרייטען ליקקע אין דער מויער, פוריאוס דיא אַנדרע זייטע, אונד פאַביאוס דיא מיטטע. הינאויף ווארדע, נאַך איינעם שרעקליכען בלוטבאַדע, אין וועלכעם צוועלף טויזענד דער בעלאַגערטען דאַז לעבען פערלאָרען, דער טעמפעל עראָבערט. **] דאַז ערשטוינליכסטע דיזעס ענטזעצ-ליכען טרויערשפילס וואַר דיא שטאַנדהאַפטיגקייט דער יידישען פריסטער; דיא, צייגען דער נידערמעצלונג איהרער געליבטען פריינדע אונד פערוואַנדטען, דען טעמפעלדינסט קיינען אויגענ-בליק אונטערבראַכען, אין איהרעם געוועהנליכען בעטען, לאָב-זינגען אונד אָפפערן מיט דער גרעסטען אָרדנונג אונד רוהע, וויא צור צייט דעם טיפסטען פרידענס, פאָרטפוהרען, אונד זיך ענדליך, מיט גענצליכער ערגעבונג אין דען וויללען דעם עווי-גען, פאָר דעם הייליגען אַלטאַרע נידערהויען ליסען. דער גראָסע פאָמפעיוס בעוואונדערטע דיא גאָטטעספורכט אונד דיא

*] איבערזעצונג דער אַלגעמיינען וועלטהיסטאָריע טהייל §. 114, 9.

**] דיזעס געמעהלדע נאַך יאָזעפוס (יידישע אַלטערטהימער בוך 14, קאַפיטעל 4) אין מיינעם פּמטשטאַגע, אונד נאַך יוסיפון

דענדרען קריגעס פֿאַרבייגען. דיא אַנהענגער דעס אַריסטאָ-
בולוס זאהען זיך איבערמאַננט, צאָגען זיך אין דען בעצירק
דעס טעמפעלס צוריק, אונד בראַכען אַללע בריקקען אַב, דיא
איבער דאַז טיפֿע טהאַל פֿיהרטען, דאַז דען טעמפעל פֿאָן דער
שטאַדט טרענטע. *]

פאָמפעיוס וואורדע קורץ דאַרויף נאַך ירושלים
איינגעלאַדען, אונד ער זאַנדטע פיזאָ, איינען זיינער פֿעלד-
הערן, מיט איינער אַנצאַהל קריגער דאַהין, אונד ליס דיא
שטאַדט אונד דען קעניגליכען פּאַללאַסט בעזעצען. איינרעס
אַרבייטעטען דיא אים טעמפעל בעלאַגערטען מיט דער גרעסטען
אַנשטרענגונג, דענזעלבען, זאָ פֿיל אַלז מעגליך, צו בעפֿעס-
טיגען. פּאָמפעיוס ליס פֿרידענספֿאָרשלעגע אַן זיא ערגעהען;
דאַ דיזע אַבער פֿערוואָרפֿען וואורדען, זאָ שריטט ער אונפֿער-
ציגליך צור בעלאַגערונג. ער בעגאַן דאַמיט, דאַס ער דען
טעמפעל מיט איינער שטאַרקען מויער איינשלאָס, זאָוואָהל דיא
פֿלוכט אויז דעמזעלבען, אַלז דיא צופֿוהר פֿאָן אויסען צו פֿער-
הינדערן, אונד הירקאַנוס אונטערשטיצטע איהן היראין וויל-
ליג מיט אַללער קראַפֿט. דער רעמישע העערפֿיהרער ליס
מויערברעכער אונד אַנדרעס ריסטציג אויז טירוס (צור)
הערביישאַפֿפֿען, אונד בעפֿאַהל דען אַנגריף אויף דיא מיטטער-
נעכטליכע זייטע דעס טעמפעלס, וועלכע דיא שוועכסטע
וואַר. דיא אַנדערן זייטען דעסזעלבען וואַרען, נאַך אַבברוך
דער דאַהין פֿיהרענדען בריקקען, וועגען איהרער שטיילען
לאַגע פֿאַסט אונצוגענגליך. דיא וואורפֿגעריסטע דער רעמער
וואורדען אויף וועללען אונד ערהעהונגען אויפֿגעפֿיהרט, שפּילטען
שטאַרק געגען דען בעלאַגערטען אַט, אונד וואַרפֿען גראָסע
שטיינע אַן דיא מויער דעסזעלבען; דיא בעלאַגערטען היגגעגען
בויעטען

---

*] יאזעפֿוס דאזעלבסט אונד קאפיטעל 4, פֿאָן דעם יודישען
קריגע קאפיטעל 6. אונד 7.

געשיכטע דער יהודים

אויף הערקעממליכע וייזע, מיטצוטהיילען, איינע מענגע זעטטעל
איבער איינאנדער לעגען ליס, פאן וועלכען העראב ער איהנען
דען טאר דעם גראסען פאנטישען קעניגס פערקינ•
דעטע, אונד איהרע גליקווינשע מיטדען געוועהנליכען פריידענס:
בעצייגונגען עמפפינג• *] ער זעצטע דען פאלגענדען טאג זיינען
צוג געגען ירושלים פארט, אונד אריסטאבולוס, דער
נון זיינע אונטערנעהמונג בערייטעטע, גינג איהם ענטגעגען,
ווארף זיך איהם צו פיסען, פערשפראך איהם איינע אנזעהליכע
זוממע געלדעס, אונד באט איהן, דיא פיינדזעליגקייטען געגען
דיא יידישע נאציאן איינצושטעללען• פאמפעיוס נאהם
דיזען פארשלאג אן, בעהילט דען אריסטאבולוס אין זיינעם
לאגער, אונד זאנדטע דען גאביניאוס מיט איניגען קריי•
גערן אב, דאז פערשפראכנע געלד אין עמפפאנג צו נעהמען.
אבער דיא בעזאצצונג פאן ירושלים פערשפעררטע דעם
גאביניאוס דיא טהארע, אונד וויגערטע זיך, דען פער•
טראג צו ערפיללען• דיס ערביטטערטע דען פאמפעיוס זא
זעהר, דאס ער דען אריסטאבולוס אין קעטטען ווערפען
ליס, אונד היראויף מיט זיינעם גאנצען העערע געגען דיא
שטאדט אנריקטע• דיזע וואר דורך נאטור אונד קונסט זעהר
שטארק בעפעסטיגט, גוט בעזעצט אונד מיט אללען ערפארדער:
ליכען פאררעטהען וואהל פערזעהען, אונד קאנטע דעם צו
פאלגע איינע לאנגע בעלאגערונג אויזהאלטען• אלליין צום אונ•
גליק פיר דיא יהודים ווארען דיא פערטהיידיגער איהרער הויפט:
שטאדט אין צוויא פארטייען געטרעננט. דיא פארטייא דעס
אריסטאבולוס וואללטע דאז אייסערסטע געגען איינען
העערפיהרער וואגען, דער זיך אונטערשטאנד, איהרען קעניג
אין פעססעלן צו לעגען; דיא פארטייא דעס הירקאנוס היני
געגען, וועלכע דיא צאהלרייכערע וואר, דראנג דאראויף, מאן
מיססע דען רעמערן דיא טהארע עפפנען, אינד דאדורך דען
איבלען ווירקונגען איינער בעלאגערונג אונד איינעם פערהעי•
רענדען

*] פלוטארך אים לעבען דעס פאמפעיוס•

ווינע זייטע צו ציהען. פאמפעיוס בעצייגטע זיך פריינד-
שאפטליך געגען איהן, אונד ערלויבטע איהם אימטער, נאך
ויינעם שלאססע צוריק צו קעהרען. ענדליך מוטהעטע ער איהם
צו, איהם אללע זיינע פעסטונגען צו איבערליפערן, אונד בע-
פעהלע אן אללע בעפעהלסהאבער דערזעלבען צו זענדען, ויא
אהנע אנשטאנד דען רעמערן איינצורייטען. נון בליב דעם
אריסטאבולום קיין צווייפעל מעהר איבריג, דאס פאמ-
פעיוס דיא פארטייא ויינעם ברודערס גענאממען האבע. ער
וואר יעצט אין דען הענדען דעסזעלבען, אונד מוסטע זיין פער-
לאנגען ערפיללען; אבער זאבאלד ער איהן פערלאססען
האטטע, פלאה ער אין איילע נאך ירושלים, אונד טראף
דאזעלבסט אללע אנשטאלטען צום קריגע געגען דיא
רעמער. *]

פאמפעיוס צאג נון געגען דען אריסטאבולום,
אתד לאגערטע זיך אין דער עבענע פאן יעריכא (יריחו).
היר ערהילט ער דיא אנגענעהמע נאכריכט, דאס מיטהרי-
דאטעס, קעניג פאן פאנטוס, דער פורכטבארע פיינד
דער רעמער, זיך זעלבסט ענטלייבטע, אונד זיין פער-
רעטהערישער זאהן זיך דעס רייכעס בעמעכטיגטע. דיא
רעמישען קריגער ווארען זא בעגיריג אויף דיזע נאכריכט,
דאס דער העערפיהרער, אין ערמאנגעלונג איינעס ריכט-
שטוהלס, איהנען אויף דעמזעלבען דיא ערפרייליכע נייאיגקייט,
אויף

פאן דער זאמאריטאנישען זייטע הער וואר, אויף דער
שטראססע נאך יעריכא (יריחו), אן דען גרענצען דער
שטעמע יהודה אונד בעניאמין (בנימין). זיא
ווארדע פאן דען רעמערן צערשטערט, פאן קעניג הע-
ראדעס (הורדוס) אבער ווידער ערבויעט.

*] יאזעפוס דאזעלבסט, יוסיפון פרק ל״ח.

געשיכטע דער יהודים

צוריקקונפֿט אויז אַראַביען, זעלבסט נאַך יהודה קאָממען, אונד איהרע זאַכע ענשיידען ווערדע. אַריסטאָבולוס, דער דיזען אויפשוב אַלז איינע איבלע פֿאָרבעדייטונג פֿיר זיך אַנזאַה, ענטפֿערנטע זיך טראָצציג, אָהנע זיך נור בייא דעם רעמישען העערפֿיהרער צו בעאורלויבען, אונד בעגאַב זיך נאַך דער שטאַדט דעליאָן, אונד פֿאָן דאַ ווידער נאַך יהודה. *]

דיזעס פֿערפֿאַהרען דעס אַריסטאָבולוס בראַכטע דען פּאָמפּעיוס זעהר געגען איהן אויף, אונד ער ליס זיינע טרופּפּען אויז זיריען קאָממען, פֿעראייניגטע זיא מיט דענען, דיא ער געגען דיא אַראַבער פֿיהרען וואָללטע, אונד ריקטע מיט זיינעם גאַנצען העערע געגען יהודה העראַן. אַריסטאָ־בולוס האַטטע אינדעם איין אַנזעהנליכעס העער געזאַממעלט, אונד בעפֿאַנד זיך אין דעם זעהר פֿעסטען שלאָססע אַלעק־סאַנדריאָן. **] זאָבאַלד פּאָמפּעיוס דיא שטאַדט קאָרעאַ ערררייכטע, ליס ער דען אַריסטאָבולוס אויפֿפֿאָר־דערן, צו איהם צו קאָממען. דיזער וואָללטע זיך אַנפֿאַנגס ניכט דאַצו פֿערשטעהען, גאַב אַבער ענדליך דאָך זיינען פֿריינדען נאַך, דיא איהם ריטהען, דעם רעמישען העערפֿיהרער צו געהאָרכען, אונד דאַדורך איינעם קריגע מיט דעמזעלבען פֿאָר־צובייגען. ער קאַם דאַהער מעהרמאַלס צו איהם, בעשפּראַך זיך מיט איהם איבער זיינע שטרייטיגקייט מיט זיינעם ברודער, אונד שפּאַרטע ווערדער שמייכעלייען, נאָך געשענקע, איהן אויף

זיינע

---

*] יאָזעפֿוס יידישע אַלטערטהימער, בוך 14. קאַפּיטעל 3.

**] דיזע פֿעסטונג ווורדע פֿאָן דעם קעניג אַלעקסאַנ־דער יאַננעאוס ערבויעט, אונד נאַך זיינעם נאַמען אַלעקסאַנדריאָן גענאַננט. זיא לאַג אויף איינעם האָ־הען בערגע, אַם איינגאַנגע פֿאָן יהודה, בייא דער שטאַדט קאָרעאַ, וועלכעס דער ערסטע פּלאַץ אין יהודה

פֿאָן

נאך זיריען, זעצטע דאזועלבסט מעהרערע קליינע טיראננען
אב, בעזעצטע פערשידנע פעסטונגען, אונד פערפיגטע זיך ענד•
ליך נאך דאמאסקוס. היר פאנד ער דיא ביידען יידישען
פירסטען, דיא דאהין קאמען, איהם איהרע זאכע צור ענט•
שיידונג פארצולעגען, אונד פאן וועלכען יעדער איינע מענגע
ציגען פיר זיך מיטבראכטע. הירקאנוס שפראך צוערסט,
אונד קלאגטע דען אריסטאבולוס אן, דאס ער איהן, זיינען
עלטערן ברודער, געוואלטזאם דעם טהראנעס בערויבטע, אונד
איהן צוואנג, פאן דעם איינקאממען וועניגער פעטערליכער
גיטער צו לעבען, אינדעס ער זיך מיט דען איינקינפטען דעם
גאנצען רייכעס ניכט בעגניגטע, אונד בעשטענדיגע רייבערייען
געגען זיינע נאכבארען, צו וואססער אונד צו לאנד, אויזאיבטע.
דיס אללעס בעשטעטיגטען טויזענד דער פארנעהמסטען יהודים
מיט איהרעם צייגניססע. אריסטאבולוס אנטווארטעטע
היראויף, ער האבע אין דער טהאט זיינען ברודער פאם טהראָ•
נע געשטאסען, אונד דיא הערשאפט איבער יהודה איבער•
נאממען, דיס זייא אבער אויף אנטראג אונד ביטטע דער גאנצען
יידישען נאציאן געשעהען, ווייל הירקאנוס איין גייסטלאָ•
זער אונד טרעגער מאן זייא, אונד אונטער זיינער אונגעשיקטען
רעגירונג דאז לאנד געוויס אין פרעמדע הענדע געראטהען ווערע.
ער פיהרטע, צור בעשטעטיגונג זיינער בעהויפטונגען, פילע
יונגע ערעלייטע דער יהודים אויף, דיא דורך איהרע אונצייטיגע
פראכט אונד דורך איהרע קעקהייט איהם מעהר שאדען, אלז
פארטהייל בראכטען. פאמפעיוס, דער ביידע פארטייען
פעלליג אויזהערטע, פערשאב דען אויזשפרוך זיינעם אורטהיילעס
וויזליך, דאמיט אריסטאבולוס, געגען דען ער זיך ער•
קלערען וואללטע, זיינע בעשלאסנע אונטערנעהמונג געגען דיא
נאבאטהעער ניכט הינדערן מעגע, אונד ענטליס דיא יידי•
שען פירסטען מיט דעם פערשפרעכען, דאס ער, בייא זיינער
צו•

*) ווי, דאזועלבסט. §. 110. האלבערגס יידישע
געשיכטע, טהייל 2. זייטע 60.

געשיכטע דער יהודים

אינדעם דער רעמישע ראַטה דען אַריסטאָבולוס ניכט פֿיר קעניג פֿאָן יהודה אַנערקעננען וואָללטע, זאָ ליס ער דיזעם געשענק דעסזעלבען אויף רעכנונג זיינעם פֿאַטערס, דעם קעניגס אַלעקסאַנדער, שרייבען. *]

קורץ דאַרויף, אַלז פּאָמפּעיוס אין צעלעזיריען אַנקאַם, שיקטען דיאביידען קריגפֿיהרענדען ברידער ווידער בעזאָנדרע געזאַנדטע אַן איהן, אונד יעדער פֿאָן איהנען פֿלעהטע דען מעכטיגען רעמער אום זיינע פֿריינדשאַפֿט אונד זיינען שוץ געגען דען אַנדערן אַן. אַנטיפּאַטער ערשין אים נאַמען דעם הירקאַנוס, אונד ניקאָדעמוס אים נאַמען דעם אַריסטאָבולוס. פּאָמפּעיוס הערטע דיא ביידען געזאַנדטען מיט פֿילער פֿריינדליכקייט אַן, אונד זאַגטע איהנען, דאַס ביידע פֿירסטען אין פּערזאָן פֿאָר איהם ערשיינען, אונד איהם גרינדליכען בעריכט פֿאָן איהרער שטרייטיגקייט ערשטאַטטען זאָללען, אונד דאַן ווערדע ער איין גערעכטעס אורטהייל היראיבער שפּרעכען. צום גראָסען נאַכטהייל פֿיר דען אַריסטאָבולוס געריטה זיין געשעפֿטסטרעגער אויף דען אונגליקליכען איינפֿאַלל, זיך איבער דען זקאוירוס אונד גאַביניאוס צו בעשווערען, דאַס זיא זאָ בעדייטענדע זוממען פֿאָן זיינעם העררן ערפּרעסטען. היר־דורך וואורדען דיא געדראַכטען פֿעלדהעררען פֿיינדע דיזעס פֿירסטען, אונד בראַכטען עז, דורך איהרען שטאַרקען איינפֿלוס אויף דען פּאָמפּעיוס, דאַהין, דאַס ער צוואַר פֿערשפּראַך, צום בעסטען דעם אַריסטאָבולוס צו ענטשיידען, אַבער געהיים צום פֿאָרטהייל דעם הירקאַנוס האַנדעלטע. *]

אים פֿאָלגענדען פֿריהלינג קאַם פּאָמפּעיוס ווידער

נאַך

---

*] איבערזעצונג דער אַללגעמיינען וועלטהיסטאָריע מו' ז' וו', טהייל 9. 109. §. דברי מלכי בית שני להראב"ד שם ודף ט' עמוד א'.

*] איבערזעצונג דער אַללגעמיינען וועלטהיסטאָריע מו'

אויז יהודה אב. זקאוירוס קעהרטע היראויף נאך
דאמאסקוס צוריק, אונד אריסטאבולוס זאממעלטע
איין אנזעהנליכעס העער, אונד זעצטע דעם אראבישען
קעניג נאך. ער שלוג איהן אונד דען הירקאנוס בייא דער
שטאדט פאפיראן אויפס הויפט, אונד עז בליבען אין דיזער
שלאכט זיבען טויזענד מאן פאן דעם העערע דער לעצטערן נעבסט
פאלליאן, דעם ברודער דעם אנטיפאטער. *]

אום דיזע צייט קאם פאמפעיוס זעלבסט נאך
דאמאסקוס, אונד עמפפינג דאזעלבסט געזאנדטע פאן אללען
בענאכבארטען לענדערן, בעזאנדערס פאן יהודה, זיריען
אונד עגיפטען. דיא הערשער דיזער דרייא לענדער צייגטען
אונגעמיינעס פערלאנגען, דיא רעמער אויף איהרע זייטע צו
ציהען, אונד בעמיהטען זיך, דען העערפיהרער דערזעלבען דורך
דיא קאסטבארסטען געשענקע צו געווינגען. אריסטאבולוס
זאנדטע, זיינעם טהיילעס, דעם פאמפעיוס איינען גאלדנען
וויינשטאק אויף איינעם פירעקקיגען בערגע נעבסט זיינער פרוכט,
אונד הירשען, לעווען אונד אנדערן טהירען אום איהן הער,
אללעס אויז דעמזעלבען קאסטבארען מעטאלל פערפערטיגט.
דיזעס קונסטשטיק, וועלכעס קעניג אלעקסאנדער יאננע
אום פערפערטיגען לים, וואורדע איצט פאן זיינעם זאהנע
דעם רעמישען העערפיהרער געזאנדט, דער עז נאך ראם
שיקטע, וואו עז אין דעם טעמפעל דעם יופיטער אויף דעם
קאפיטאל אויפגעשטעללט וואורדע. סטראבא **] בע־
ריכטעט אונז, ער האבע עז דאזעלבסט געזעהען, אונד עז
זייא אויף פינף הונדערט טאלענטע געשעצט וואָרדען. דא
אינדעם

*] יאזעפוס דאזעלבסט. יוסיפון פרק ל"ח. דברי מלכי בית
שני להראב"ר שם.

*] בייא יאזעפוס, אין דען יידישען אלטערטהימערן, בוך 14.
קאפיטעל 3.

גרונדע, אונד פעראורזאַכטע גראָסע הונגערסנאָטה אין דעם לאַנגער דערועלכען. *]

אַריסטאָבולוס, דער זיך פאָן דעם אַראַבישען קעניג ענג בעלאַגערט אונד פאָן זיינער גאַנצען פּאַרטייא פערלאַססען זאה, וואַר געצוואונגען, זיינע צופלוכט צו דען רעמערן צו נעהמען. פּאָמפּעיוס, דער גראָסע רעמישע העערפיהרער, איבערוואַנד דאַמאַלס דען אַרמענישען קעניג טיגראַנעס, גינג נאַך אַרמעניען, אונד שיקטע דען פעלדהעררן גאַביניאוס נאַך יהודה. גאַביניאוס נאַהם פאָן דעם אַריסטאָבולוס דרייא הונדערט טאַלענטע אַן, אונד צאָג ווידער אַב, אָהנע דאַז מינדעסטע פיר אָדער געגען איהן צו אונטערנעהמען. קורץ דאַראויף קאַם דער רעמישע פעלדהעררר זקאורוס אויז זיריען נאַך יהודה, אונד אויף זיינעם צוגע דאַהין בעגעגנעטען איהם שאָן דיא געזאַנדטען דער ביידען יידישען קעניגע, פאָן וועלכען יעדער זיינע פריינדשאַפט זוכטע, אונד איהם דאַפיר הונדערט טאַלענטע אַנבאָט. זקאורוס ערקלערטע זיך פיר דען אַריסטאָבולוס, דאַ ער וואוסטע, דאַס דיזער פירסט דיא איהם פערשפּראָכענע זוממע עהער אויפברינגען קאָננטע, אַלז זיין ברודער, אונד וויל עז לייכט וואַר, דען אַראַבישען קעניג צום אַבצוגע פאָן יהודה צו צווינגען, אונד דאַדורך דען הירקאַנוס אַללער אונטערשטיצונג צו בערויבען. ער דראָהטע נון דעם אַרעטאַס, דאַס ער פיר איינען פיינד דער רעמער ערקלערט ווערדע, ווען ער ניכט אונפערציגליך זיין העער אויז דעם יידישען לאַנדע פיהרע. אַרעטאַס וואַר ניכט וויללענס, דען רעמישען פעלדהעררן צו ערביטטערן, געהאָרכטע דעמזעלבען ווילליג, אונד צאָג מיט זיינען קריגערן

אויז

---

*] יאָזעפוס דאַזעלבסט. יוסיפון פרק הנזכר, דברי מלכי בית שני לחראב"ד שם.

וויסער אניאס (חוני), *] דער וועגען זיינער הייליגקייט אין גרעסטער אכטונג שטאנד, אונד איינסט דאז יידישע לאנד פאן איינער הונגערסנאטה רעטטעטע, אינדעם ער איינען ערקוויקקענדען רעגען נאך איינער לאנגען, בעשווערליכען דירר״ע ערבעטעטע. דיזער גוטע אונד פראממע מאן פלאה, אלז ער זיין אונגליקליכעס פאטערלאנד אין איינען זא פערדערבליכען בירגערקריג פערוויקקעלט זאה, אין איינע בענאכבארטע וויסטע, אונד פערבארג זיך דאזעלבסט. אבער דיא בעלאגערער דעס טעמפעלס זוכטען איהן אויף, פיהרטען איהן מיט געוואלט אין איהר לאגער, אונד וואללטען איהן צווינגען, דען אריסטאבולוס אונד זיינע אנהענגער צו פערפלוכען. ער וועגדעטע זיך מיט פאלגענדען ווארטען צום היממעל: „עוויגער, גאטט „ישראל׳ס! דיא דיינען טעמפעל בעלאגערן זינד דיין „פאלק, דיא דארין בעלאגערטען דיינע פריסטער. זא פלעהע „איך דיך אן, ערהערע וועדער דיזע, נאך יענע, ווען זיא „געגענאיינאנדער בעטען.“ ער האטטע דיזע ווארטע קוים אויזגעשפראכען, אלז איהן דיא ערביטטערטע מענגע, וועגען זיינער פרייזווירדיגען געזיננונגען, ערמארדעטע. אבער דער אללגערעכטע בעשטראפטע דען אבשייליכען מארד אונד דיא פערלעטזונג דעס הייליגען טעמפעלדינסטעס. איינע שרעקליכע פעסט ראפפטע פילע דער בעלאגערער היין, אונד איין העפטיגער שטורמווינד ריכטעטע דיא פריכטע דעס פעלדעס צו גרונדע

*] דיזער חוני (אניאס) וואר חוני המעגל, פאן דעססען וואונדערטהאטיגער פראמקייט אין מסכת תענית (דף כ״ג) אונד אין מגלת תענית (פרק י״ב) ערוועהנט ווירד. זיהע דברי מלכי בית שני להראב״ד דף ח׳ עמוד ב׳, ספר יוחסין דף י״ג עמוד א׳ וב׳, סדר הדורות דף מ״ם עמוד ב׳.

געשיכטע דער יהודים

לאנגערט הילט, אונד דאז פאלק ערקלערטע זיך פיר דען הירקאנוס. [*

דער טעמפעל וואר נון בעלאגערט, דאז הערראננאהענדע איבערשרייטונגספעסט (פסח) ווארדע דאדורך געשטערט, אונד עז פליכטעטען דאהער פילע פארנעהמע יהודים נאך עגיפטען, עז דארט צו פייערן. דיא בעלאגערטען האטטען מאנגעל אן אפפערטהירען צור פייער דיזעס פעסטעס, אונד אריסטאבולוס וואנדטע זיך אן דיא בעלאגערער מיט דער ביטטע, איהן מיט איינער הינרייכענדען אנצאהל דערזועלבען צו פערזעהען. זיא פערשפראכען דיזעס אונטער דער בעדינגונג, דאס איהנען איינע געוויססע זוממע געלדעס פאראויז געצאהלט ווערדע. דאז בעדונגענע געלד ווארדע אין איינעם קארבע פאן דער שטאדטמויער הערונטערגעלאססען, אונד דיא בעלאגערער נאהמען עז איין, עמפפינגען, אונד ליפערטען קיינע אפפער דאפיר. היראויף גינגען דיא פריסטער צום אלטארע הין, אונד בראכטען איהרע געבעטע פאר גאטט, דאס ער דיא טרייללאזען פערעכטער זיינעס הייליגען דיענסטעס שטראפען מעגע. דיא בעלאגערער פיגטען דיזעם פערברעכען נאך איין גרעסערעס בייא, אונד ביידע בליבען ניכט לאנגע אונגעשטראפט. [**

עז לעבטע צו דיזער צייט אין ירושלים איין געווייסער

---

*] יאזעפוס דאזעלבסט אונד קאפיטעל 2. דברי מלכי בית שני להראב"ד דף ח' עמוד א' וב'.

**] יאזעפוס דאזעלבסט. יוסיפון פרק ל"ז. אים תלמוד ווירד דיזע געשיכטע מיט איניגען פערענדערונגען ערצעהלט; זיהע בבא קמא דף פ"ב עמוד ב', סוף סוטה, מנחות דף ס"ד עמוד ב'.

בעז בעגרייפליך, וויא זעהר עז צו דינעם פארטהיילע געריכטעט
ווירדע, ווען ער דעם הירקאנוס צור ווידערערלאנגונג זיינעס
טהראנעס ביישטינדע, אונד דאס ער דאן אללע דיא וויכטיגען
פלעצע ווידער בעקעמע, וועלכע איהם דיא יודישען קעניגע
עהרעם אבגענאהמען. *] איבערדיס בעריכטעטע ער איהם,
דאס הירקאנוס איינע מעכטיגע פארטייא אין יהודה האבע,
דיא בערייט זייא, זיך מיט דען אראבישען קריגערן צו פער=
איניגען, אונד דאס ער דיא אבזעצונג דעס אריסטאבולוס
פיר איינע גאנץ לייכטע אונטערנעהמונג אנזעהע. הירקאנוס
בעווילליגטע, אללעס צו ערפיללען, וואס אנטיפאטער דעם
אראבישען קעניגע פערשפראך. היראויף רוקטע ארעטאס
מיט איינעם העערע פאן פונפציג טויזענד מאן אין יהודה
איין, וואו דיא קריגער דער הירקאנישען פארטייא צו איהם
שטיסען. אריסטאבולוס צאג געגען איהן אינס פעלד, אונד
איינע הארטנעקקיגע שלאכט ערפאלגטע, אין וועלכער ער אויפס
הויפט געשלאגען ווארדע, אונד נאך ירושלים פליהען
מוסטע. ארעטאס פערפאלגטע איהן דאהין, צאג, אהנע
ווידערשטאנד, אין דיזע הויפטשטאדט איין, טריב איהן אונד
זיינע וועניגע מאננשאפט, דיא מייסטענטהיילס אויז פריסטערן
בעשטאנד, אין דען בעצירק דעס טעמפעלס, דען ער ענג בע=
לאגערט

קעניגע, אונד אויז פאן יענעם פעטרא אין פעני=
ציען, וואו קאייזער אלעקסאנדער זעווערוס געבא=
רען ווארדע, וואהל צו אונטערשיידען.

*] דיזע פלעצע וואהרען: מעדאבא (מידבא), ראבבאה
(רבה), דיא עהעמאליגע הויפטשטאדט דער אממאני=
טער (עמונים), אראנע אם טאדטען מעערע אונד
א׳ א׳.

געשיכטע דער יהודים

גאַננטע איהן איינען קראַנענרייבער, אונד פֿערזיכערטע, דאַס דערזעלבע זיך ניכט ערהער זיכער אַכטע, אַלז ביז ער זיינען פֿראָממען ברודער אונד דעססען גאַנצע פּאַרטייא צו גרונדע גע־ריכטעט האַבע. עז געלאַנג איהם אויך, דען אַנרהאַנג דעם הירקאַנוס זעהר צו פֿערמעהרען, אונד ער איבערררעדעטע נון דיזען פֿירסטען, אַריסטאָבולוס טראַכטע, איהן צו ערמאָר־דען, אונד ער מיססע זיך ענטשליססען, ענטוועדער צו הערר־שען, אָדער צו שטערבען: הירדורך וואורדע הירקאַנוס בע־וואָגען, שוץ אונד ביישטאַנד בייא דעם אַרעטאַס, קעניג פֿאָן אַראַביען, צו זוכען. *]

אַנטיפּאַטער רייזטע הירויף שנעלל אונד הייטליך צו אַרעטאַס, קאַם באַלד ווידער צוריק, נאַהם דען הירקאַנוס אין דער נאַכט מיט זיך, פֿיהרטע איהן אין לאַנגען טאַגרייזען נאַך פּעטראַ, **] דער הויפּטשטאַדט פֿאָן אַראַביען, אונד שטעללטע איהן דאָרט דעם קעניגע פֿאָר: ער מאַכטע דעמזעל־בען

צוואנג, דיא יודישע רעליגיאן אנצונעהמען, אונד זיך דער יודישען נאציאן איינפערלייבען צו לאססען; יוסיפון (פרק ל"ו), דעם פילע יודישע געשיכטשרייבער פאלגען, זאגט, אנטיפאטער זייא אויז איינעם דער פארנעהמ־סטען יודישען געשלעכטער געוועזען, אונד דארום „אידומעער" גענאננט װארדען, וויל ער זיך מיט איי־נער אידומעערין פאן קעניגליכעם געבלוטע פער־מעהלטע. זיהע צמח דוד, חלק ראשון דף י"ז עמוד א', סדר הדורות דף מ"ס עמוד ב':

*] יאזעפוס דאזעלבסט. יוסיפון פרק ל"ו:

**] דיעס פעטרא וואר דיא רעזידענץ דער אראבישען

קעניגע

צו פֿירלטען האַטטען. דיזעס װאַה אַנטיפּאַטער, *] דער פֿאַטער דעם נאַכמאַליגען יידישען קעניגס הערארעס (הורדוס), מיט גראָססעם פֿערגניגען. דיא טאַפּפֿערקייט אונד וויזהייט דיזעס מערקווירדיגען מאַננעס זעצטע איהן אין דיא גונסט דעם קעניגס אַלעקסאַנדער אונד דער קעניגין אַלעקסאַנדראַ, דיא איהם דיא שטאַטטהאַלטערשאַפֿט פֿאָן אידומעאַ גאַב. ער פֿאַסטע דיא האָפֿנונג, זיך אונטער דער רעגירונג דעם זאַנפֿטמיטהיגען הירקאַנוס איממער מעהר עמפּאָר צו העבען, צייגטע אונגעוועהנליכען אייפֿער פֿיר דענזעלבען, אונד בעפֿאַנד זיך נון אין גראָססער געפֿאַהר, דיא ראַכע דעם קעניגס אַריסטאָבולוס צו עמפּפֿינדען. דאַהער שטרעבטע ער אויז אַללען קרעפֿטען, דאַז פֿאָלק געגען דיזען קעניג איינצונעהמען, נאַננטע

---

*] אַנטיפּאַס, אָדער, וויא ער זיך אויך גריכישע ווייזע נאַננטע, אַנטיפּאַטער, וואַר דער פֿאַטער דעם גראָססען, יידישען קעניגס הערארעס (הורדוס), אונד שטאַממ־ טע נאַך ניקאָלויס, דעם דאַמאַסצענער, דער דיא טהאַטען דעם הערארעס בעטריב, פֿאָן איינעם דער פֿאָרנעהמסטען יהודים אַב, דיא אויז דער באַבילאָני־ שען געפֿאַנגענשאַפֿט נאַך יהודה צוריק קעהרטען; אַבער נאַך יאָזעפֿוס (יידישע אַלטערטהימער בוך 14, אים אַנ־ געפֿיהרטען קאַפּיטעל,) דער געגאַננטען געשיכטשרייבער, וועגען דיזער בעהויפּטונג זעהר טאַדעלט, וואַר ער אויז איינעם עדלען אידומעאישען געשלעכטע, אונד נאַך דער רעליגיאָן איין יהודי, וויל, וויא וויר האָבען ערצעהל־ טען, הירקאַנוס, דער ערסטע, אַללע אידומעער

 צוואַנג

קייט אונד טרייע זיינער קריגער קאַננטע, אונד וועניג פֿאָו דעם
העערע דעם הירקאַנוס צו פֿירכטען האַטטע. עז ערפֿאָלג׳
טע איינע ענטשיידענדע שלאַכט בייא יעריכאָ (יריחו),
אין וועלכער דיא מייסטען קריגער דעם הירקאַנוס צו זיינעם
ברודער איבערגינגען, אונד ער נאַך ירושלים פֿליהען אונד
זיך אין דעם שלאָססע באַרים איינשליסען מוסטע, וואָ דיא
געמאַהלין אונד דיא קינדער דעם אַריסטאָבולוס געפֿאַנגען
וואַרען. דיא וועניגע קריגער, דיא דער הירקאַנישען פאַרי׳
טייא טרייא בליבען, ווארפֿען זיך אין דען טעמפעל, וואָ זיא
זיך אַבער באַלד איהרעם זיגרייכען געגנער ערגעבען מוסטען.
אין זאָ אונגליקליכען אומשטענדען זוכטע הירקאַנוס ועהנליך
דען פֿרידען, אונד אַריסטאָבולוס בעוויללינגטע איהם דענ׳
זעלבען מיט דער בעדינגונג, דאַס ער איהם דיא קעניגליכע
אונד האָהעפריסטערליכע ווירדע אַבטרעטע, אונד זיך מיט
איינעם שטיללען לעבען אונד דעם גענוססע זיינער הויזגיטער
בעגניגע. הירקאַנוס גינג דיזע בעדינגונג איין, אונד מהאַט
פֿערציכט אויף איינע רעגירונג, דיא ער דרייא מאָנאַטע אונטער
פֿילען ווידערווערטיגקייטען בעזאַס, *]

אינדעססען בעהילט הירקאַנוס נאָך איממער איינע
מעכטיגע פאַרטייא אַן דען פֿאַריזעערן, דיא פֿאָן דעם
אַריסטאָבולוס, דעם בעשיצצער דער זאַדדוצעער, פֿיל
צו

---

*] יאָזעפוס יידישע אַלטערטהימער, בוך 14. קאַפיטעל 1.
נאַך אַנדערן יידישען געשיכטשרייבערן האָבען אַריס׳
טאָבולוס דאַז האָהעפריסטערטהום זיינעם ברודער
הירקאַנוס, אונד בעגניגטע זיך מיט דער קעניגליכען
ווירדע. זיהע יוסיפון פרק ל״ו, דברי מלכי בית שני
להראב״ר דף ח׳ עמוד א׳, ספר יוחסין דף קל״ח עמוד ב׳,
צמח דוד חלק ראשון דף י״ז עמוד א׳.

צור קעניגין, אונד דראַנגען, פֿאָן דיזעם פרינצען אונטערשטיצט,
שטאַרק אין זיא, איהנען אין זאָ געפֿעהרליכען אומשטענדען
דעם שטאַאַטעם איהרען ווייזען ראַטה צו ערטהיילען. אַבער
זיא האַטטע נור נאָך קרעפֿטע גענוג, איהנען צו זאַגען, דאַס
זיא דעם טאָדע נאַהע זייא, אונד פֿאָלגליך ניכט מעהר אויף
רעגירונגסגעשעפֿטע דענקען קעננע, זאָנדערן דיא בעזאָרגונג
דערזעלבען איהנען גענצליך איבערלאַססען מיססע. אינדעססען
ערנאַננטע זיא דען הירקאַנוס צו איהרעם נאַכפֿאָלגער, אונד
בעמערקטע דהירבייא, דאַס עז זיינען פֿריינדען ווערער אַן קרי·
גערן, נאָך וואַפֿפֿען, נאָך געלד פֿעהלע, דעם אַריסטאָ·
בולוס הינדערליכען ווידערשטאַנד צו לייסטען. קורץ דאַראויף
שטאַרב דיזע בעריהמטע, גראָסע רעגענטין, 3697. צור אונ·
אויזשפרעכליכען בעטריבניס דער פֿאַריזעער, אונד צור
פֿריידע דער זאַדדוצעער, וועלכע דיא אונטערנעהמונגען
דעם אַריסטאָבולוס, איהרעם מעכטיגען פֿריינדעס, מיט
דען קיהנסטען האָפֿפֿנונגען בעזעעלטען. *]

דער אַנהאַנג דעס אַריסטאָבולוס פֿערמעהרטע זיך
טעגליך, זאָוואָהל אונטער דען קריגערן, אַלז אונטער דעם
פֿאָלקע, אונד דיא פֿאַריזעער פֿאַנדען, איהרער זייטס,
פֿיר גוט, זיינע געמאַהלין אונד זיינע קינדער אויף דעם שלאָססע
באַריס, אַלז גייזעל, געפֿאַנגען צו האַלטען. ענדליך זאַהען
זיא זיך געצוואונגען, איין העער געגען איהן אויזריקקען צו
לאַססען; אונד אַריסטאָבולוס ווינשטע, מיט זיינעם
ברודער אינס טרעפֿפֿען צו קאָממען, דאַ ער דיא טאַפּפֿער·
קייט

טהייל 9, 102 §. יוסיפון פרק נ"ה. דברי מלכי בית
שני להראב"ד, דף ז"ן עמוד ב'.

*] איבערזעצונג דער אַללגעמיינען וועלטהיסטאָריע טה'
ז' וו', דהזעלבסט. 103 §. יוסיפון פרק הנזכר. דברי
מלכי בית שני להראב"ד שם.

געשיכטע דער יהודים

צוועקקע רייזטע ער אין דער נאַכט, אין בעגלייטונג איינעס איינציגען פֿערטרויטען, פֿאָן ירושלים אַב, דיא זאַדדוצעער, דיא פֿריינדע זיינעס פֿאַטערס, וועלכע, וויא וויר בעריכטעט ערצעהלטען, דיא פֿעסטונגען פֿאָן יהודה בעזעצט האַטטען, צו בעזוכען, אונד זיא אויף זיינע זייטע צו ציהען. דיס געהיימניס פֿערטרויעטע ער ניר זיינער געמאַהלין, דיא ער מיט איהרען קינדערן אין דער הויפטשטאַדט צוריק ליס. דאַן גינג ער נאָך דעם שלאָססע אַגאַבאַ, וואָ גאַלעסטעס, איינער דער פֿאָרנעהמסטען פֿערטרויטען דעם קעניגס אַלעקסאַנדער אונד בעפֿעהלסהאַבער דאָזעלבסט, איהן מיט גראָסער פֿריידע אויפֿנאַהם. ער ענטדעקטע דיזעם פֿעלדהעררן דיא אַבזיכט זיינער רייזע, אונד מאַכטע איהם בעגרייפֿליך, וויא פֿיל איבערהויפט פֿיר אַללע זאַדדוצעער אונד איהרע פֿריינדע צו פֿירכטען וועררע, ווען הירקאַנוס, איין אייפֿריגער אַנהענגער דער פֿאַריזעער, דען טהראָן בעשטיגע. גאַלעסטעס ערקלערטע זיך פֿיר אַריסטאָבולוס, דיא איבריגען זאַדדוצעאישען בעפֿעהלסהאַבער פֿאָלגטען זיינעם ביישפּילע, אונד דער פּרינץ נאַהם אין פֿינפֿצעהן טאַגען צוויא אונד צוואַנציג פֿעסטונגען איין, אונד זאַממעלטע אויף דעם בערגע ליבאַנאָן (לבנון), אין דעם לאַנדע טראַכאָניטיס אונד דען בענאַכבאַרטען לענדערן איין צאַהלרייכעס העער. דיא קעניגין פֿערמיסטע איהרען זאָהן גלייך דיא ערסטע נאַכט, צאָג איהן אַבער קיינעס אַנשלאַגעס וועגען אין פֿערדאַכט, ביז איהר דיא בעאונרוהיגטען פֿאַריזעער דיא נאַכריכט בראַכטען, דאַס אַללע פֿעסטונגען זיך צו דער פּאַרטייא דעם אַריסטאָבולוס שלוגען, דיא קריגער אונד דאַז פֿאָלק איהם גענייגט זייען, אונד ער דאַדורך דאַז גאַנצע רייך אין הענדען האַבע. *)

דיא פֿאַריזעער בראַכטען דען הירקאַנוס מיט זיך
צור

*) מיט ערוועגונג דער אַללגעמיינען וועלטהיסטאָריע ט' ז' וו'
טהייל

אהנע דאז מינדעסטע אויזגעפיהרט צו האבען, פאן דיזעם פעלד־ צוגע צוריק. *]

אום דיזע צייט ערהילט קעניגין אלעקסאנדרא דיא נאכריכט, טיגראנעס קעניג פאן ארמעניען, זייא מיט איינעם זעהר צאהלרייכען העערע אין זיריען אנגעקאממען, בעלאגערע פטאלעמאיס, אונד האבע דיא אבזיכט, פאן דא וויטער אין יהודה איינצודרינגען. דיס זעצטע דאז גאנצע יידישע רייך אין גראסען שרעקקען, דא דיא יהודים ניכט אים שטאנדע וואַרען, איינעם זא מעכטיגען פיינדע צו ווידערשטעהען. דיא קעניגין שיקטע דאהער אין איילע געזאנדטע מיט דען קאסטבארסטען געשענקען אן טיגראנעס, אונד ליס איהן ערזוכען, איהר געביט צו פערשאנען, אונד זיא פריינד־ שאפטליך צו בעהאנדעלן. דער קעניג עמפפינג דיא געזאנדטען אונד געשענקע אלעקסאנדרא'ס מיט אללען מערקמאלען דער קעניגליכען געוואָנהייט, אונד דיס געשאה, וויל ער יהודה פערלאססען, אונד זיין אייגנעם לאנד פערטהיידיגען מוסטע. דיא רעמער בעדראהטען נעמליך דאמאלס דאז ארמענישע רייך מיט איינעם איינפאללע, אונד וואַרען שאן אין פאנטוס אונד קאפפאדאציען איינגעדרונגען, וואָ דער רעמישע פעלדהערר לוקוללס אללעס פערוויס־ טעטע. **]

דיא קעניגין וואַר קוים פאן דיזער געפאהר בעפרייעט, אלז זיא טעדטליך קראנק וואורדע. אריסטאבולוס האטטע נון דיא בעקוועמסטע צייט, זיינען לענגסט געפאסטען פלאן אויזצו־ פיהרען, אונד זיך דער קראנע צו בעמעכטיגען. צו דיזעם

צוועקקע

---

*] יאזעפוס יודישע אלטערטהימער, בוך 13, קאפיטעל 16. יוסיפון פרק הנזכר.

**] יאזעפוס דאזעלבסט. יוסיפון בפרק הנזכר.

געשיכטע דער יהודים

וואורדע דיאָגענעס, איינעם דער מעכטיגסטען הייפטער
דער זאַדדוצעער אונד פערטרויטער דעם קעניגס אַלעקסאַנ־
דער, נעבסט פילען זיינער מיטברידער היגגעריכטעט. *]

דיא פערפאָלגונג דער זאַדדוצעער דויערטע לאַנגע
אונאונטערבראָכען פאָרט, אונד ענדליך ערשינען דיא הייפטער
דערזעלבען, דיא דען פרינצען אַריסטאָבולוס אַן איהרער
שפיצע האַטטען, פאָר דער קעניגין, אונד פלעהטען זיא אַן,
איהרעם עלענד איין ענדע צו מאַכען. זיא בראַכטען איהרע
גראָססען דינסטע אונד איהרע אונוואַנדעלבאַרע טרייע געגען דען
פערשטאָרבענען קעניג אין עראיננערונג, אונד שלאָססען מיט
דער ערנסטליכען ביטטע, דיא קעניגין מעגע איהנען ענטוועדער
ערלויבען, איהר פאַטערלאַנד צו פערלאַססען, אונד ביי
פרעמדען פירסטען שוץ צו זוכען, אָדער זיא, אַלז בעזאַצצונגען,
אין פעסטע פלעצצע פערלעגען, וואָ זיא זיכער פאָר דען אַנגריפ־
פען דער פאַריזעער זייען. אַריסטאָבולוס אונטערשטיצטע
איהר געזוך מיט נאַכדרוק. אַלעקסאַנדרא וואורדע דורך
דיא בעוועגליכען פאָרשטעללונגען דער זאַדדוצעער זעהר
געריהרט, ערבאַרמטע זיך איהרער, אונד ליס זיא דיא פעס־
טונגען דעס רייכעס בעזעצצען, אויזגענאָממען דיא שטעדטע
הירקאַניאַ, אַלעקסאַנדריאָן אונד מאַכעראָן, וואָ
דיא קאָסטבאַרסטען שעצצע דער קעניגין אויפבעוואַהרט וואור־
דען. קורץ דאַראויף וואורדע אַריסטאָבולוס מיט איינעם
העערע נאָך זירייען, געגען דען פטאַלעמעאוס מעננע,
אום געזאַנדט, דער אין דען בענאַכבאַרטען געגענדען פיינד־
זעליגקייטען אויזאיבטע. אַבער דער יידישע פרינץ קאַם באַלד,
אָהנע

---

*] איבערזעצונג דער אַלגעמיינען וועלטהיסטאָריע ט'
ג' וו', טהייל 9, §. 99. יוסיפון פרק ל"ד. צמח דוד,
חלק ראשון דף י"ג עמוד א'.

אונד אריסטאבולום שיקקען געזאנדטע אן דען פאמפעיום. זיא ערשיינען אין פערזאן פאר איהם. פאמפעיום איזט געגען דען אריסטאבולום, אונד ריקט אין יהודה איין. דיא אנהענגער דעם אריסטאבולוס פליהען אין דען טעמפעל, אונד ווערדען דאזעלבסט פאן דען רעמערן בעלאגערט. דיא רעמער עראבערן דען טעמפעל מיט שטורם. פאמפעיום מאכט נייע איינריכטונגען אין יהודה. ער געהט אין דען טעמפעל. ער פיהרט דען אריסטאבולום אונד זיינע זעהנע מיט זיך נאך ראם, פאן וועלכען אלעקסאנדער ענטקאממט.

אלעקסאנדרא רעגירטע פרידליך אונד מעסיג. זיא אונטערהילט זעכס טויזענד מאן פרעמדער הילפספעלקער, אונד בעזעצטע דיא גרענצען איהרעס רייכעס מיט צווייא שטארקען העערען, וועלכע דיא עראבערטען פראפינצען אים צוימע הילטען, אונד דען בענאכבארטען פירסטען אכטונג איינ־פלעסטען. דיא קעניגין וואר דען פארזעערן בעזאנדערס האלד. זיא ווידערריף אללע בעפעהלע, וועלכע דיא קעניגע הירקאנוס, דער ערסטע, אונד אלעקסאנדער געגען דיאזעלבען ערליסען, בעפרייעטע אללע איהרע מיטברידער, דיא אונטער דער פאריגען רעגירונג אינס געפענגניס געווארפען ווארדען, אונד ריף אלל דיאיעניגען, דיא פערבאננט ווארדען, אדער אויז איהרעם פאטערלאנדע פלאהען, צוריק, אונד זעצטע זיא ווידער אין איהרע גיטער אונד עמטער איין. דיא פארי־זעער' דערען הויפט דער פרינץ אונד האהעפריסטער הירקאנוס וואר, בעניצטען דיא גנאדע דער קעניגין, אונד באטען זיא, דיא ראטהגעבער דעם קעניגס אלעקסאנדער; וועלכע איהם דיא הינריכטונג דער אכנעראכטען אכט הונדערט פארי־זעער ריטהען, מיט דעם טאדע צו בעשטראפען. אלעקס־סאנדרא געוועהרטע איהרע ביטטע, אונד דעם צו פאלגע

וואורדע

גֿעשיכטע דער יהודים

האַטטע, צום האָהענפּריסטער, אונד שטעללטע דען אַריס־
טאָבולוס, דער איינען לעבהאַפטען, קיהנען גייסט צייגטע,
אין קריגסדינסטען אַן. *]

פֿונפֿצעהנטעס קאַפּיטעל.

דיא מאַכט דער פֿאַריזעער אונד פֿערפֿאָלגונג דער זאַדדוצעער. דיא בעשווערדען אונד ביטטען דער זאַדדוצער בייא דער קעניגין אַלעקסאַנדראַ. דיא אַנשטאַלטען דער קעניגין. זיא שיקט געשענקע אַן טיגראַנעס, קעניג פֿאָן אַרמעניען. דיא קראַנקהייט דער קעניגין. אַריסטאָבולוס בעמיהעט זיך אום דיא קראָנע. דיא קעניגין ערנעננט דען הירקאַנוס צו איהרעם נאַכפֿאָלגער, אונד שטירבט. אַריסטאָבולוס איבערווינדעט זיינען ברודער הירקאַנוס, אונד ווירד האָהערפּריסטער אונד קעניג. אַנטיפּאַטער זוכט דען הירקאַנוס ווידער אויף דען טהראָן צו ברינגען, אונד פֿיהרט איהן צו אַרעטאַס, קעניג פֿאָן אַראַביען. דער אַראַבישע קעניג פֿעללט אין יהודה איין, אונד איבערווינדעט דען אַריסטאָבולוס. אַריסטאָבולוס ווירד אים טעמפּעל בעלאַגערט. ערמאָרדונג דעס פֿראָממען אָניאַס (חוני). אַריסטאָבולוס ווירד פֿאָן דער בעלאַגערונג בעפֿרייעט, בעזיגט דען אַרעטאַס, אונד שיקט געשענקע אַן דען רעמי־שען העערפֿיהרער פּאָמפּעיוס. הירקאַנוס

אונד

---

*] יאָזעפֿוס יידישע אַלטערטהימער, בוך 13. קאַפּיטעל 16.
דברי מלכי בית שני להראב"ד דף ז"ן עמוד א'. ספר יוחסין דף קל"ח עמוד ב'.

בענדע קעניג טרעסטעטע זיינע בעקיממערטע געמאַהלין, אונד ערטהיילטע איהר איינען היילזאַמען ראַטה אין פאָלגענדען וואָרטען: „פערהעהלע מיינען באַלד ערפאָלגענדען טאָד דעם העע„רע, ביז דיא פעסטונג ראַגאַבאַ גענאָממען איזט; דאַן ציהע „אים טריאומפע נאַך ירושלים, פערזאַממלע דיא הייפטער „דער פאַריזעער, ערטהיילע איהנען דיא פאָללע געוואַלט, „דיא קעניגליכע לייכע נאַך איהרעם גוטדינקען צו בעהאַנדלען, „אונד גיב איהנען קעננבאַרע מערקמאַהלע דיינער גונסט אונד „דיינער פריינדשאַפט. דיס ווירד, אָהנע צווייפעל, דען בעס„טען ערפאָלג האַבען." *]

אַלעקסאַנדראַ בעפאָלגטע דען גוטען ראַטה אַלעקסאַנדערס, אונד דיס האַטטע דיא ערוווינשטע ווירקונג, דאַס דיא הייפטער דער פאַריזעער, דיא דאַמאַלס מעכטיג אין יהודה וואַרען, זיך זעהר פרייעטען, ווידער אַן דער שפיצע דער שטאַאַטסגעשעפטע צו שטעהען. זיא פעראַנשטאַלטעטען דעם פערשטאָרבענען קעניג איין פרעכטיגעס לייכענבעגענגניס, אונד לאָבטען בעזאָנדערס זיינע וועיזהייט, דאַס ער זיינע ווייזע אונד טוגענדהאַפטע געמאַהלין צור קעניגין דער יידישען נאַציאָן איינזעצטע. אַלעקסאַנדער פערמאַכטע ווירקליך דיא רעגירונג זיינעם רייכעם דער קעניגין, אונד איבערליס איהרעם גוטאַכטען, וועלכען פאָן זיינען ביידען זעהנען, הירקאַנוס אונד אַריסטאָבולוס, זיא צו איהרעם נאַכפאָלגער בעשטיממען וואָללע. אַלעקסאַנדראַ טראַט, 3688, דיא רעגירונג אַן, ערנאַננטע דען הירקאַנוס, וועלכער דער ערסטגעבאָרנע וואַר, אונד איינען רוהיגען, בידערן קאַראַקטער

ז׳ וו׳ רמזיעלבסט. דברי מלכי בית שני להראב״ד, דף וי״ו עמוד ב׳.

*] האָלבערגס יידישע געשיכטע, טהייל 2. זייטע 51. יוסיפון פרק ל״ג.

געשיכטע דער יהודים

פֿעלדצוג, אונד דאַ זיינע קרעפֿטע דורך בעשווערליכקייטען דעס קריגס אונד קראַנקהייט גאַנץ ערשעפּפֿט וואַרען, שטאַרב ער אין זיינעם לאַגער פֿאָר ראַגאַבאַ, איינער פֿעסטונג אין דעם געביטע דער געראַזענער, יענזייטס דעס יאָרדאַנס, דיא ער דאַמאַלס בעלאַגערטע. *]

דיא קעניגין אַלעקסאַנדראַ בעגלייטעטע אַלעקסאַנדער, איהרען קעניגליכען געמאַהל, אויף זיינעם לעצטען פֿעלדצוגע. אַלז ער דעם געוויססען טאָדע נאַהע וואַר, שטעללטע זיא איהם, אונטער הייפֿיגען טהרענען, פֿאָר, וואַס פֿיר געפֿאַהר איהר אונד איהרען קינדערן דראָהע, דאַ דיא פֿאַריזעער, דענען דער גרעסטע טהייל דער יידישען נאַציאָן אנהאַנגט, איהן אונד זיין הויז האַססען. דער שטער-

בענדע

ערהֿבערטער דען טהורם דעס סטראַטאָ, אַפּאָלאָ-ניאַ, יאָפפע, גאַזאַ או׳ ז׳ וו׳; אין אידומעאַ: אַדאָראַ, מאַריסאַ, דאַז גאַנצע זאַמאַריען (שומרון), דאַז געבירגע קאַרמעל (כרמל) אונד אי-טאַביריאום, דיא שטעדטע סציטהאָפאָליס, גאַ-דאַראַ או׳ א׳; אים לאַנדע מאָאַב (מואב): העס-באָן, אָדער עססעבאָן (חשבון), מעדאַבאַ (מידבא) או׳ ז׳ וו׳; אין פֿעניציען: אוילאָן אונד פעללאַ; לעצטערע שטאַדט אונד דיא שטאַדט גאַזאַ וואורדען, וויא וויר שאָן מעלדעטען, געשלייפֿט. זיהע איבערזעצונג דער אַללגעמיינען וועלטהיסטאָריע או׳ ז׳ וו׳ אַם אַנ-געפֿיהרטען אָרטע, אַנמערקונג Z.

*] איבערזעצונג דער אַללגעמיינען וועלטהיסטאָריע או׳ ז׳

געשיכטע דער יהודים ב

דעם פֿילאַדעלפֿישען פֿירסטען וועג. דיא איינוואהנער פֿאָן פעללאַ ווייגערטען זיך, דיא יודישע רעליגיאָן אַנצונעהמען, אונד אַלעקסאַנדער צוואַנג זיא, איהר פֿאַטערלאַנד צו פֿערלאַססען, אונד ליס איהרע שטאַדט שלייפֿען. ער בריי. טעטע זיינע וואַפֿען אימממער וויטער, יעגזייטס דעם יאָרדאַנס, אויז, עראָבערטע גוילאַנאַ, זעלייציאַ, דאַז טהאַל דעם אַנטיאָכוס אונד גאַמאַלאַ, אונד זעצטע דען אונוויר. דיגען פֿירסטען דעמעטריאוס אַב, דער דיזע פֿלעצצע בעהערשטע. ענדליך קעהרטע ער, אויז דיזעם לאַנגען אונד גליקליכען פֿעלדצוגע, אים טריאומפֿע נאַך ירושלים צוריק, בראַכטע דען פֿירסטען דעמעטריאוס געפֿאַנגען מיט זיך דאַהין, אונד דאַז יודישע פֿאָלק פֿייערטע, אין לייטעם יובעל, זיינע גלענצענדען זיגע אונד וויכטיגען עראָבערונגען. *]

נאַך דיזער צייט ווארדע אַלעקסאַנדער פֿאָן איינעם האַרטנעקקיגען פֿירטעגיגען פֿיבער בעפֿאַללען, דאַז איהן ביז צו זיינעם טאָדע ניכט פֿערליס. אַבער זעלבסט דיא שווערע, שמערצהאַפֿטע קראַנקהייט קאָננטע זיינען קיהנען, קריגערישען גייסט ניכט נידערשלאַגען. **] ער אונטערנאַהם איינען נייען פֿעלד״

---

*] יאזעפוס דאזעלבסט אונד קאפיטעל 15. איבערזעטצונג דער אלגעמיינען וועלטהיסטאָריע א' ז' וו', טהייל 9. §. 96. יוסיפון פרק הנזכר.

**] איינען אונשטרייטיגען בעווייז פאן דעם עראבערונגס״ גייסטע אונד דעם פֿערהעערענדען אַלעקסאנ״ דערס געבען דיא פֿאלגען סטעדטע, דיא ער אויסער אללע איינע פֿערפאהרען, אין זיריען, איידומעא, פֿעניציען, אראביען אונד ז' וו' בעזאס, אונד פאן וועלכען וויר היר איינינע נעננען וואללען. זאגט דער זעע

עראבערטע

קעניג פאן זיריען האבע אויך איינע אבזיכט געגען איהן, אונד
וואללטע איהם דען וועג דאדורך פערשפעררען, דאס ער איינען
טיפען גראבען פאן דער שטאדט כאפארזאבא (נאכהער
אנטיפאטרים) ביז אן דאז מעער פאן יאפפע ציהען,
אונד איהן מיט העלצערנען טהירמען, דיא אין פערהעלטניס-
מעסיגער פערנע פאן איינאנדער שטאנדען, בעפעסטיגען ליס.
אבער אנטיאכוס דיאניזוס פערבראננטע אללע דיזע בעפעס-
טיגונגסווערקע, בראך זיך מיט געוואלט איינען וועג דורך יהודה,
אונד דראנג אין אראביען איין, וואו ער אין איינער שלאכט
זיין לעבען פערלאר. אלעקסאנדער האטטע נון דיא זירער
ניכט מעהר צו פירכטען, אונד פיהרטע זיין העער איבער דען
יארדאן, איניגע פלעצע אין אראביען מאאב
(מואב) אונד גילעאד (גלעד) ווידער צו עראבערן, דיא ער
עהדעם בעזאס, אבער וועהרענד דער בירגערקריגע אין זיינעם
רייכע ווידער רייםען מוסטע, דאמיט דיא אראבישען קע-
ניגע זיינען אויפריהרישען אונטערטהאנען ניכט בייסטעהען זאלל-
טען. איינדעס ריקטע ארעטאס, דער נאך דעם טאדע דעם
אנטיאכוס דיאניזוס אראביען אונד צעלעזיריען
בעהערשטע, אין יהודה איין, אונד שלוג דען יידישען
קעניג בייא דער שטאדט אדידא. ער שלאס אבער קורץ דא-
רויף מיט אלעקסאנדער איינען בונד, צאג מיט זיינען
קריגערן אב, אונד ליס איהן אונגעהינדערט זיינע עראבערונגען
פארטזעצצען. הירויף צאג דער יידישע קעניג געגען דיא
שטאדט דיאן, אונד עראבערטע זיא מיט שטורם. דאן ער-
אבערטע ער פעללא, אונד בעלאגערטע עססא, (זאנסט
געראזא גענאננט), וואו דער אפט ערוועהנטע טהעא-
דארוס זיינען שאץ אויפבעוואהרטע. ער נאהם אויך דיזען
וויכטיגען פלאץ מיט שטורם אונד פיהרטע דען גראסען שאץ
דעם

שני להראב״ר במקום הנזכר · צמח דוד, חלק ראשון דף
י״ן עמוד א׳.

רעס נידערגעהויען, אונד דער רעסט דעסזעלבען וואַרף זיך אין דיא שטאַדט בעטהאַמאַ. *] דער יידישע קעניג, עראָבערטע דיזע פעסטונג, אונד ווידהעטע ראַן, אויף איינע זעהר באַרבאַרישע וויזע, געגען דיא בעזיגטען. ער ליס אַכט הונדערט איהרער פאָרנעהמסטען הייפטער נאַך ירושלים פיהרען, אונד דאַזעלבסט, אַן איינעם טאַגע אונד אַן איינעם אָרטע, אויפהענגען. ער הילט מיט זיינען קעבסוויבערן, נאַהע בייא דיזעם בלוטיגען ריכטפלאַצצע, טאַפעל, אונד ווידערטע זיינע אויגען אַן דער קוואַל דער אונגליקליכען. וועגען דיזער אונערהערטען גרויזאַמקייט ווארדע אלעקסאַנדער פאָן דען יהודים מיט דעם בינאַמען טהראַציער" **] גענאַננט. ***]

נאַך דיזען שרעקליכען הינריכטונגען צערשטרייעטען זיך דיא פיינדע אַלעקסאַנדערס גענצליך, אונד אַכט טויזענד דערזעלבען ווארדען נאַך אין דער פאָלגענדען נאַכט אונזיכטבאַר. דער קעניג רעגירטע פאָן נון אַן אין פרידען אונד רוהע. אום דיזע צייט פאַסטע דער זירישע קעניג, אַנטיאָכוס דיאָניזוס, ברודער דעס דעמעטריאוס איכערוס, דען ענטשלוס, אַראַביאַ פעטרעאַ (דאַז שטיינינגע אַראַביען) אַנצוגרייפען, אונד צאָג דאַהער מיט זיינעם העערע, דורך איינען טהייל פאָן יהודה, וואָ דער איינציגע וועג נאַך געדאַכטעם לאַנדע דורכגינג. אַלעקסאַנדער אַרגוואָהנטע, דער

קעניג

---

*] יוסיפון גיננט דיזע שטאַדט: בעטהשעמעש (בית שמש).

**] דיזע טהראַציער וואַרען אונטער דען אַלטען, אַלז איין זעהר באַרבאַרישעס, גרויזאַמעס אונד בלוטדירסטיגעס פאָלק, בעריכטיגט.

***] יאָזעפוס דאָזעלבסט. יוסיפון פרק הנזכר. דברי מלכי בית

שני

געשיכטע דער יהודים

זיצימאַ· *] אַלעקסאַנדער צאָג געגען דען זירישען קעניג מיט זעכס טויזענד מאַן גריכישער הילפס־פֿעלקער אונד צוואַנציג טויזענד יהודים. יעדער דער ביידען קעניגע בעמיהטע זיך, דיא קריגער זיינעס געגנערס אויף זיינע זייטע צו ברינגען. אַלליין דיזע געגענזייטיגען בעמיהונגען בליבען פֿרוכטלאָז, אונד עז ערפֿאָלגטע איינע ענטשיידענדע שלאַכט. דער ירישע קעניג ווארדע אויפֿס הויפט געשלאַגען, פֿערלאָר דען גרעסטען טהייל זיינעס העערעס, אונד מוסטע מיט דעם קליינען הויפֿען, דער איהם איבריג בליב, צופֿלוכט אין דען געבירגען זוכען. ער שין אונווידערברינגליך פֿערלאָרען, אונד נור איין אונערוואַרטעטער צופֿאַלל רעטטעטע איהן. עבען דיא זירישען קריגער, דיא ער, פֿאָרדער שלאַכט, דורך דיא שענסטען פֿערהייסונגען ניכט פֿאָן דעם פֿיינדליכען העער אַבציהען קאָננטע, וואורדען נון פֿלעצליך פֿאָן מיטלייד געגען איהרען אונגליקליכען קעניג ערגריפֿפֿען, אונד גינגען אין מענגע צו איהם איבער· דעמעטריאוס אייכערוס בעזאָרגטע דען געגנעליכען אַבפֿאַלל דער יהודים פֿאָן זיינער פאַרטייא, פֿערליס יהודה, אונד צאָג געגען זיינען ברודער פֿיליפפוס צו פֿעלדע· **]

נאַך דעם אַבצוגע דעם זירישען קעניגס זאַממעלטע אַלעקסאַנדער זיין העער ווידער, אונד צאָג געגען דיא פֿאַריזעער אויז· ער שלוג זיא אין אַללען טרעפֿפֿען, דיא זיא איהם ליפֿערטען, אונד ענדליך ענדיגטע איינע ענטשיידענדע שלאַכט דען לאַנגווירינגען בירגערקריג· אין דיזער מערדערישען שלאַכט ווארדע דער גרעסטע טהייל דעס פֿאַריזעאישען העע־

רעס

*] נאָך יוסיפון וואָר דיזע שטאָדט זיכעם (שכם).

**] יאָזעפֿוס יודישע אַלטערטהיאמר, בוך 13. קאַפּיטעל 14· יוסיפון פרק הנזכר· דברי מלכי בית שני להראב"ד, דף ו"ו עמוד ב'·

ציג טויזענד דערוועלבען אונד פילע אנהענגער דעם קעניגס איהר לעבען. *]

דער יידישע קעניג וואר נון דער אויפרייבונג זיינעס פאלקעס אונד דער צערשטערונג זיינעס לאנדעס זא טירע, דאס ער קיינע אנערביטונג שפארטע, איינען פרידענסשלוס מיט זיינען פיינדען צו ערצילען. ער זאנדטע דאהער איניגע זיינער פריינדע אן דיא פארוזעער אב, צו פערנעהמען, וואמיט זיא וואהל צו בעפרידיגען זייען, אונד איהנען אללעס צו בעוויללינגען, וואס זיא נור מיט בילליגקייט פערלאנגען קאננטען. אבער יענע שריען אללע איבערלויט, נור דער טאד דעס קעניגס קעננע זיא פערזעהנען, אונד נור זיין טאד ווערע הינלענגליכע גענוגטהואונג פיר דאז בלוט, דאז ער פערגאסס, אונד פיר דאז אונגליק, דאז ער זיינעם פאלקע צוצאג. אלעקסאנדער האטטע נון קיינע האפפנונג מעהר צו איינעם פערגלייכע, אונד זאן אויף קרעפטיגערע מיטטעל, דען שרעקליכען אויפרוהר, צו דעמפפען, דיא פארוזעער זאנדטען, איהרער זייטס, נאך דאמאסקום (דמשק), אן דען זירישען קעניג, דעמעטריאוס איקערוס, אונד הילטען אום זיינען ביישטאנד אן. **]

קעניג דעמעטריאוס איקערוס ריקטע מיט איינעם אויז זירערן אונד יהודים בעשטעהענדען העערע פאן פירציג טויזענד מאן פוספאלק אונד דרייא טויזענד רייטערן אין יהודה איין, אונד לאגערטע זיך בייא דער שטאדט

זיצימא

---

*] איבערזעצצונג דער אללגעמיינען וועלטהיסטאריע טהייל 9, 92 §. יוסיפון פרק הנזכר. צמח דוד, חלק ראשון דף י"ז עמוד א'. סדר הדורות דף מ"ם עמוד ב'.

**] האלבערגס יידישע געשיכטע, טהייל 2 זייטען 48, 47. יוסיפון פרק הנזכר.

געשיכטע דער יהודים

ליבוואָכע בילדעטע. פֿאָן דיזער צייט אַן וואַרד דער קעניג זאַדוצעער (צדוקי), אונד פֿערבאָט דיא בעאָבאַכטונג דער פֿאַריזעאישען פֿאָרשריפֿטען. *]

אום דיזע צייט צאָג אַלעקסאַנדער ווידער, אַן דער שפּיצע זיינעס העערעס, אויז ירושלים, זעצטע איבער דען יאַרדאַן, אונד צערשטערטע דיא שטאַרט אָמאַטהוס, דיא אָבגעדראַכטער פֿירסט טהעאָהאָרוס פֿערלים, אונד זיך בעגניגטע, זיינען גראָסען שאַץ אין זיכערהייט צו ברינגען. פֿאָן דאַ צאָג דער יידישע קעניג געגען דיא אַראַבער, בעצוואַנג זיא, אונד מאַכטע זיך דאַן דיא מאָאַביטער אונד דיא בעוואָהנער דער געבירגע גילעאַדס צינזבאַר. אַלז ער אַבער קורץ דאַראויף אָבערדאַס, דען קעניג דער אַראַבער, בעקריגטע, זואירדע ער אין איינען הינטעראַלט געלאָקט, אונד אין איינען זאָ ענגען אונד רויהען האָהלוועג געטריבען, דאַס ער דען גרעסטען טהייל זיינעס העערעס פֿערלאָר, אונד קוים ענט־קאָממען אונד זיינע הויפּטשטאַדט ווידער עררייכען קאָננטע. דיא נאַכריכט פֿאָן דיזעם גראָסען אונפֿאַלל ערורייכטע ירושלים, עהע דער קעניג דאַזעלבסט אַנקאַם, אונד גאַב זיינען פֿיינדען מוטה, איינען אָפֿפֿענבאַרען אויפֿרוהר געגען איהן צו ערדעגען. אַלליין דער טאַפּפֿרע אונד שטאַאַטסקלוגע העררשער ליס זיך ניכט אים מינדעסטען אַבשרעקקען. ער זאַממעלטע אויסלענדס איין אַנזעהנליכעס העער, אונד גריף דיא אויפֿרירער אַן. עז ערפֿאָלגטע איין בירגערקריג, דער איינינע יאַהרע דויערטע. אַלעקסאַנדער שלוג דיא פֿאַריזעער אין מעהרערן טרעפֿפֿען, אונד עז פֿערלאָרען אין דיזעם קריגע פֿונפֿ־ציג

---

*] יאָזעפֿוס דאַזעלבסט. יוסיפון פרק ל"ג. דברי מלכי בית שני להראב"ר, דף ו"ו עמוד א'. ספר יוחסין דף ק"ח עמוד ב'.

גערישה, ניכט נינסטיג, אונד דיס מאַכטע איהם אונטער זיינעם פאָלקע, דאַז מייסטענטהיילס דען פּאַריזעערן אַנהינג, פילע פיינדע· זיינע אונגליקספעללע אים קריגע פערמעהרטען אימטער דיא אונצופרידענהייט דער נאַציאָן, דיא ענדליך אין עפפענטליכע בעליידיגונג דער קעניגליכען פערזאָן אויזבראַך. דער קעניג, דער אויך האָהעפּריסטער וואַר, פערריכטעטע איינסט, אַם לויבהיטטענפעסט (סוכות), דאַז האָהעפּריסטערליכע אַמט אַם גראָסען אַלטאַרע· דאַז פּאָלק וואַר אים טעמפּעל פערזאַמ־מעלט, האַטטע, וויא אונטער יהודים, אם לויבהיטטענפעסט, געבריייכליך איזט, פּאַראַדיסעפּפעל (אתרוגים) *] אונד פּאַלמענצווייגע (לולבין) אין העגדען, אונד איין פּאַריזעער (פּרוש) ווארף דען קעניג, אים שערצע, מיט איינעם פּאַראַדיסאַפּפעל (אתרוג). דיא ליבוואַכע דעס קעניגס ענטריסטעטע זיך הירויבער, אונד ערקלערטע עז פיר פערלעצצונג דער קעניגליכען מאַיעסטעט. עז ענטשטאַנד איין העפטיגער לערם, אונד דיא פּאַריזעער בעשימפּפטען דען קעניג, אונד שריען לויט, זיינע גראָססמוטטער וויא געפאַנגען אונטער דען גריכען געוועזען, אונד ער וויא דעם האָהענפּריסטערטהומס אונווירדיג. **] דער קעניג שטרעקטע זיינע האַנד איבער דען אַלטאַר היין, אונד ריף וויטהענד: „ טאָר דען פּאַריזעערן! " היראויף ערשלוגען דיא קריגער דעס קעניגס זעכס טויזענד מאַן אים טעמפּעל, אונד צער־שטרייעטען דאַז איבריגע פּאָלק· צור קינפטיגען פערהיטונג עהנליכער אויפטריטטע, ליס אַלעקסאַנדער דען האָף דער פּריסטער מיט איינער העלצערנען מויער איינפאַססען, דאַמיט דאַז פּאָלק ניכט מעהר אין דענזעלבען דרינגען קעננע. אויך פּערטרויעטע ער זיינע פּערזאָן דער געגען איהן ערביטטערטען יידישען נאַציאָן ניכט מעהר, אונד נאַהם זעכס טויזענד מאַן פּיזידיער אונד ציליציער אין זאָלד, אויז דענען ער זיינע לייב.

*] מיינינגע נעננען דיה מתרוגים: אעערעפּפעל.

**] זיהע מכבען דף י"א עמוד ב'.

געשיכטע דער יהודים

דער יידישע קעניג ערגענצטע זיין העער, אונד צאג אויז, זיך אן דער שטאדט גאזא (עזה) צו רעכען, דיא נעראכטען פטאלעמעאוס גענען איהן הערבייא ריף, אונד איהם אין דער גראסען שלאכט אם יארדאן הילפע לייסטעטע. ער בעמעכטיגטע זיך דער שטערטע ראפיא אונד אנטהעדאן,*] דיא נאהע אן גאזא לאגען, אונד שלאס דהידורך לעצטערע שטאדט איין, דיא ער נאכהער, מיט איינעם מעכטיגען העערע, פערמליך בעלאגערטע. דיזע שטארקע פעסטונג לייסטעטע, איין יאהר לאנג, שטאנדהאפטע גענענוועהר, אונד איהר בעפעהלס־האבער אפאללאדאטוס, איין טאפפרער אונד געאיבטער פעלדהערר, שלוג, דורך איינען געשיקטען אויספאלל, בייגאהע דאז יידישע הערר אין דיא פלוכט. ארעטאס, קעניג דער אראבער, קאם דען גאזעערן צו הילפע, ווארדע אבער געשלאגען, אונד געצוואונגען, זיך אין זיין לאנד צוריק צו ציהען. ענדליך ווארדע אפאללאדאטוס פאן זיינעם ברודער ליזימאכוס ערמארדעט, דער דיא שטאדט דען יהודים איבערגאב. אלעקסאנדער גאב דיא איינוואהנער פאן גאזא דער וואוטה זיינער קריגער פרייז, אונד דיזע ריכטעטען איין שרעקליכעס בלוטבאד אונטער איהנען אן. דיא גאזעער פאכטען, איהרער וייטס, פערצווייפעלט, אונד עז פילען אויך פילע יהודים אין דיזעם בלוטיגען קאמפפע. דהיראויף ליס דער יידישע קעניג דיזע גראסע אלטע אונד בעריהמטע שטאדט ביז אויף דען גרונד צערשטערען, אונד קעהרטע מיט זיינעם זיגרייכען העערע נאך ירושלים צוריק. **]

אלעקסאנדער וואר דען פאריזעערן, מיט וועלכען זיין פאטער, אם ענדע זיינעס לעבענס, אין שטרייט

---

*] דיזע שטאדט ווארדע, אין דער פאלגע, פאן קעניג הערארעס (הורדוס) „אגריפפיאס“ גענאננט.

**] יאזעפוס יידישע אלטערטהימער, בוך 13, קאפיטעל 13.

פֿלעהטע, זיינער פֿרייהייט אונד זיינער קראָנע צו בערויבען, אונד דים ווירדע איהרעז גלאַנץ אין דען אויגען דער וועלט פֿערדונקעלן, אונד זיא צום אַבשייא אַללער יהודים מאַכען. קלעאָפאַטראַ פֿאָלגטע דעם ראַטהע דעם רעדליכען אונד ווייזען אַנאַניאַס, אונד פֿעוואַרף ניכט נור דען פֿעררעטהערי, שען אַנשלאַג דער עגיפטישען מיניסטער, זאָנדערן שלאָס אויך איין בינרנים מיט דעם יידישען קעניג אין דער שטאַדט זציטהאָפאָלים אין צעלעזיריען. אַלעקסאַנדער קעהרטע היראויף נאַך ירושלים צוריק. ער האַטטע נון פֿאָן פטאָלעמעאוס לאַטהירוס ניכטס מעהר צו פֿירכטען, זאַממעלטע איין נייעס העער, זעצטע איבער דען יאָרדאַן, אונד עראָבערטע דיא פֿעסטונג גאַדאַראַ נאַך איינער בעלאַגערונג פֿאָן צעהן מאָנאַטען. דאַן וואַנדטע ער זיינע וואַפֿפֿען געגען אַמאַטהוס, איינע אַנדרע שטאַרקע פֿעסטונג יענזייטס דעם יאָרדאַנס, אין וועלכער טהעאָדאָרוס, זאָהן דעס צענאָ, הערשער פֿאָן פֿילאַדעלפֿיאַ, איינען אונערמעסליכען שאַץ אויפֿהייפֿטע. ער עראָבערטע דיזע שטאַדט אין קירצערער צייט, אַלז גאַדאַראַ, אונד נאַהם דען גאַנצען שאַץ דעס טהעאָדאָרוס. אַלליין דיזער פֿירסט זאַממעלטע איין צאַהלרייכעס העער, איבערפֿיל אַלעקסאַנדער אויף זיינעם ריקצוגע פֿאָן דער בעלאַגערונג, ערשלוג צעהן טויזענד יידישע קריגער, עראָבערטע אַלל זיינען רייכטהום ווידער, בעמעכטיגטע זיך דעס קעניגליכען געפעקקעס, אונד מאַכטע גראָסע בייטע. *]

דיזע נידערלאַגע שלוג דען קריגערישען גייסט אַלעקסאַנדערס קיינעסוועגס נידער. פטאָלעמעאוס לאַטהירוס וואַר אינדעססען נאַך דער אינזעל ציפערן געצאָגען, אונד קלעאָפאַטראַ נאַך עגיפטען צוריק געגאַנגען, אונד דער

*] איבערזעטצונג דער אַלגעמיינען וועלטהיסטאָריע תו' ז' וו', טהייל 9. §. 89.

געשיכטע דער יהודים

שפיצע דער עגיפטישען שטאאטספערוואלטונג שטאנדען, וואנדטען איהרען מעכטיגען איינפלוס אויף דיא קעניגין אן, יהודה, איהר בעדרענגטעס פאטערלאנד, אויז דער געוואלט זיינער ערביטטערטען פיינדע צו רעטטען. דיזע אומשטענדע בעווירקטען דען ענטשלוס דער קעניגין, דעם יידישען קעניג מיט אלל איהרער מאכט בייצושטעהען. עז געלאנג איהר אויך, פטאלעמעאוס לאטהירוס נאך צעלעזיריען צוריק צו טרייבען, אונד אלעקסאנדער האטטע דען פארטהייל, דאס דיא פארטשריטטע דעס ערסטערן אין פאלעסטינא געהעממט ווארדען. קלעאפאטרא בעגאב זיך נון נאך דער שטאדט פטאלעמאים, וועלכע זיך איהר ערגאב. דער יידישע קעניג פערפיגטע זיך אויך דאהין, דער קעניגין אנזעהנליכע געשענקע צו איבעררייכען, אונד פיר איהרע קעניגליכע גונסט צו דאנקען, אונד וואורדע זעהר פריינדשאפטליך עמפפאנגען. פטאלעמאוס לאטהירוס וואר אינדעססען ווידער נאך פאלעסטינא צוריק געקעהרט, אונד האטטע זיין ווינטערקווארטיר אין גאזא (עזה) גענאממען. *]

אלז זיך אלעקסאנדער אין פטאלעמאיס, אם האפע קלעאפאטרא'ס, בעפאנד, ריעטהען דיא עגיפטישען מיניסטער דער קעניגין, זיך דער פערזאן דעם יידישען קעניגס צו בעמעכטיגען, אונד דאדורך גאנץ יהודה אינטער איהרע הערשאפט צו ברינגען. אבער געראכטער אנאניאס (חנניה) ווידערריעטה איהר דיזע אונטערנעהמונג. אונד בעהויפטעטע, עז ווערע אונאנשטענדיג אונד אונגערעכט, איינען פירסטען, דער אום איהרע פריינדשאפט אונד איהרען בייסטאנד פלעהטע

בעקאנטליך דען יידישען טעמפעל ביים העליאפאליס ערבויטע.

*] יוסיפון פרק ל"ב, יאזעפוס יידישע אלטער טהיאער, בוך 13. קאפיטעל 11 אונד 13.

פּטאָלעמעוס לאַטהירוס, אַנגעפאַללען וואורדע, דער דיא שטאַדט אַזאָכים אין גאַלילעאַ עראָבערטע, גראָסע בייטע מאַכטע, אונד צעהן טויזענד יהודים אין געפאַנגענשאַפט פיהרטע. אַלעקסאַנדער ליפערטע קורץ דאַראויף דעם פּטאָלעמע, אום לאַטהירוס איינע שלאַכט אַן דעם אופער דעם יאָרדאַנס, אונד ערליטט איינע שרעקליכע נידערלאַגע, וואָביי דרייסיג טויזענד יידישע קריגער פילען, אונד פילע דערזעלבען אין געפאַנגענשאַפט געריטהען. *]

אַלעקסאַנדערס גראָסע נידערלאַגע העטטע אונפעהלבאַר דעם עגיפּטישען קעניג דען וועג נאַך יהודה געעפנעט, ווערע ניכט קלעאָפּאַטראַ, קעניגין פאָן עגיפּטען, דעם יידישען קעניג צו הילפע געקאָממען. דיזע פירסטין, וועלכע דיא מוטטער דעם פּטאָלעמעאוס לאַטהירוס וואַר, אונד עגיפּטען בעהערשטע, דורפטע דיא מאַכט איהרעס זאָהנעס ניכט צו זעהר אַנוואַכסען לאַססען, אינדעם זיא בפירכטען מוסטע, ער קעננטע איהר דאַן דיא קראָנע עגיפּטענס ענטרייסען. איבערדיס שטאַנדען דיא יהודים אין אַלעקסאַנדריען אין האָהער גנאַדע בייא איהר, אונד העלקיאַס (חלקיה) אונד אַנאַניאַס (חנניה), דיא ערלען זעהנע דעם האָהענפּריסטערס אָניאַס (חוניו), **] דיא אַן דער שפּיצע

וועלכען ער מיינען, דער איהם דיא קראָנע צו רויבען טראַכטעטע, ביים אַנבעגין זיינער רעגירונג, היגריכטען ליס; אונד דען יינגסטען, נאַמענס אַבזאַלאָם (אבשלום), דער איינע רוהיגע געמיטהסאַרט האַטטע, ליעס ער לעבען.

*] יאָסיפון פרק ל"ח, איבערזעצונג דער אַללגעמיינען וועלט, היסטאָריע אַ' ז' וו', טהייל 9. , 88 אונד 87. §.

**] היר איזט פאָן יענעם אָניאַס (חוניו) דיא רעדע, דער

בע,

„דאך דיא פערברעכערישע זעעלע פאן דיר אויזפאהרען , דאס
זיא איהרע פעררינטע שטראפע פאן דער האנד דעס אללגערעכ„
„טען עמפפאנגע ! “ ער שטארב קורץ דאראויף , אים צווייטען
יאהרע זיינער רעגירונג. נאך זיינעם טאדע װאורדע זיין ברודער
אלעקסאנדער , דער דען צונאמען „ יאננעאוס (ינאי) “
פיהרטע , איוז דעם געפענגניס בעפרייעט , אונד פאלגטע איהם,
3670, אויף דעם יידישען טהראנע . *]

אלעקסאנדער װאר איין שטאאטסקלוגער אונד קריי
געריששער פירסט . **] זיריען , וועלכעס דאמאלס דורך
בירגערקריגע צווישען דען צווייא שטרייטענדען ברידערן , דען קעני„
גען אנטיאכוס ציציצענוס אונד אנטיאכוס גריפוס ,
צעררישטעט װאורדע , קאננטע זיך דען קיהנען אונטערנעהמונגען
דעס יידישען העלדען ניכט װידערזעצען ; אונד ער צאג
דאהער , אים ערסטען יאהרע זיינער רעגירונג , מיט איינעם
צאהלרייכען העערע אויז , דיא שטאדט פטאלעמאיס צו
בעלאגערן . ער האטטע אבער בייא דיזער בעלאגערונג קיין גליק,
אונד מוסטע דיאזעלבע אויפהעבען , אונד זיינעם אייגנען געביטע
צו הילפע איילען , װעלכעס פאן דעם עגיפטישען קעניג ,
פטא„

זיך אויף דיא נאכריכט פאן דעם טאדע זיינעס ברודערס
אנטיגאנוס , אים העפטיגען שמערצע , געוואלטיג אויף
דיא ברוסט שלוג .

*] יאזעפוס יודישע אלטערטהימער , בוך 13 , קאפיטעל 11 .
אונד 12 .

**] נאך יאזעפוס (אים אנגעפיהרטען ארטע) האטטע אלע„
קסאנדער , וויא וויר בעריכטעט אין איינער דער פאריגען
אנמערקונגען ערוועהנטען , אויסער דעם אריסטא„
בולוס אונד דעם אנטיגאנוס נאך צווייא ברידער , פאן
וועלכען

בליקליך נידערצוהויען, ווען ער בעוואפנעט ערשינע. דיא ארגליסטיגע קעניגין בעשטאך דען קעניגליכען באטען, אונד ליס איהן דעם אנטיגאנוס זאגען, דער קעניג האבע זיינע שענע ריסטונג זעהר לאבען הערען, אונד ווינשע, איהן דארין צו זעהען. דער גוטע פרינץ, דער ניכטס בעזעס בעזארגטע, גינג בעוואפנעט אין דען אונטעראירדישען גאנג, אונד דיא קעניגליכע לייבוואכע איבערפיל איהן זאגלייך, אונד ערשלוג איהן. *]

דער קעניג ערפוהר באלד, וויא שענדליך ער בעטראגען ווארדע, אונד פיהלטע ביטטערע רייע איבער דיא ערמארדונג זיינעס גוטען ברודערס. דער נאגענדע גראם איבער זיינע בעזע טהאט פערמעהרטע זיינע קראנקהייט זא זעהר, דאס ער איינען העפטיגען בלוטשטורץ בעקאם. **] נון טרוג עז זיך צו, דאס איין בעדינטער, דער דאז אויזגעווארפענע בלוט דעס קעניגס אין איינעם בעקקען וועגטרוג, אויזגליטט, אונד עטוואז דאפאן אויף דען פלאץ שיטטעטע, ווא נאך דאז בלוט דעם אנטיגאנוס צו זעהען וואר. איינינע דער אומשטעהענדען, וועלכע גלויבטען, דער בעדינטע האבע דיזעס אבזיכטליך געטהאן, ערהאבען איין גראססעס געשרייא, דאז דער קעניג הערטע. אויף זיינען שטרענגען בעפעהל, איהם היראן דיא וואהרהייט צו בעריכטען, ערפוהר ער, דאס זיין בלוט מיט דעם בלוטע דעס ערשלאגענען פרינצען פערמישט ווארדע. דא שטיס דער קעניג טיפע זייפצער אויז, אונד שפראך: „זא אפפענבארעסט דוא, גערעכטער „ריכטער דער וועלט, מיינע אבשייליכע טהאט! זא מוס איך „טראפפענווייזע מיין בלוט דעם שולדלאזען בלוטע אפפערן, „דאז איך זא אונמענשליך פערגאם! עלענדער לייב! זא לאס׳

דאך

---

*] יאזעפהוס דחוועלבסט. יוסיפון בפרק הנזכר.

**] נאך יוסיפון (פרק למ״ד) פערמוטהעטע זיך קעניג אריס״ טאבולוס דורך איינען שטארקען בלוטשטורץ, דאס ער

זיך

געשיכטע דער יהודים

נעהמען, אָרער אויז איהרעם פאַטערלאַנדע צו ציהען. *]

דאַ אַנטיגאָנוס דיזען גליקליכען קריג פיהרטע, פעהלטע עז אַם האָפע צו ירושלים ניכט אַן לייטען, דיא איהן בעניידעטען, אונד זיך בעמיהטען, דען קראַנקען קעניג געגען זיינען טאַפּפערן אונד בידערן ברודער איינצונעהמען. דיא קעניגין האַטטע בעזאָנדערס איינען אונפערזעהנליכען האַס געגען דיזען פרינצען, אונד וואַר דאַז הויפטווערקצייג זיינעס אונטערגאַנגעס, דען ער זעלבסט, אונשולדיגער וויזע, בעשלייניגטע. זאָבאַלד ער דיא ערזאָבערונג פאָן איטורעאַ פאָללענדעט האַטטע, גינג ער נאַך ירושלים צוריק, דאַ עבען דאַז לויבהיטטענפעסט (סכות) איינפיל, אונד איילטע, אין דעם טעמפעל געבעט פיר זיין וואָהלפערגנליק צו דאַנקען, אונד איהן אום דיא גענעזונג זיינעס קעניגליכען ברודערס אַנצופלעהען. ער גינג געראַדען וועגעס, אין פאָללער ריסטונג, דאַהין, אָהנע זיך צייט צו נעהמען, זיינען אַנצוג אומצווועכסעלן, אונד מעהרערע זיינער קריגער בעגלייטעטען איהן. דיזער איינצוג אין דיא הויפטשטאַרט, דער איין קריגערישעס אַנזעהען האַטטע, ווארדע דעם אַריסטאָבולוס אַלז איין אָפפענבאַרער פערזוך געגען זיין לעבען אויזגעלעגט, אונד דער פורכטזאַמע קעניג גאַב ליידער דער באָסהאַפטען פערלײמדונג געהער. דאָך, אום זיך היריבער צו בעפרידיגען, שיקטע ער דעם פרינצען בעפעהל צו, זיינע ריסטונג אַבצולעגען, אונד אונפערציגליך פאָר איהם צו ערשיינען. דער קעניג בעפאַנד זיך דאַמאַלס אין דעם אָבגעראַכטען שלאָססע באַרים, אונד גאַב זיינער לייבוואַכע בעפעהל, זיך אין דעם אונטעראירדישען גאַנגע אויפצושטעללען, דורך וועלכען דער פרינץ געהען מוסטע, אונד איהן אויגענבליקליך

*] יאזעפוס יידישע אלטערטהימער, בוך 13 קאפיטעל 11.
יוסיפון פרק למ"ר, צמח דוד חלק ראשון דף ט"ו עמוד ב'.

דעם האסמאָנעאישען הויזע, דער דען קעניגסטיטעל אננאהם, אונד דיא קעניגליכע קראָנע טרוג. ער לעגטע דאז אמט דעם האָהענפריסטערטהומס נידער, אונד בעגניגטע זיך מיט דער קעניגליכען מאכט. זאבאלד ער צו הויזע אללעס אין אָרדנונג געבראכט האטטע, צאָג ער אַן דער שפיצע איינעס מעכטיגען העערעס אויז, דאז לאַנד איטורעאַ *] אַנצוּגרייפען. אללײן ער ווארדע אין דיזער גליקליכען אונטערנעהמונג דורך איינע קראַנקהייט געהינדערט, דיא איהן נעטהיגטע, נאַך ירושלים צוריק צו קעהרען, אונד דיא סאָללענדונג דיזעס פעלדצוגעס זיינעם ברודער אַנטיגאָנוס צו איבערלאַססען. אַנטיגאָנוס עראָבערטע קורץ דאַרויף גאַנץ איטורעאַ, אונד צוואַנג דיא איטורעער, זיך ענטוועדער בעשניידען צו לאַססען, אונד דיא יידישע רעליגיאָן אַנצונעהמען

דען דריטה היר גענאננטען געהנען, נאָך נוויית זעהנע, פאָן וועלכען דער איינע אַבזאַלאָם, (אבשלום) היס, אונד דער אַנדרע נירגענדס נאמענטליך גענאננט ווירד. זיהע איבערזעצונג דער אַלגעמיינען וועלטהיסטאָריע אוֹ׳ ז׳ וו׳, טהייל 9, §. 84.

*] דיזעס לאנד ערהיעלט זיינען נאמען פאָן יעטור, (יטור, ראשית כ״ה ט״ו, דברי הימים א׳ ה׳ י״ט וגו׳,) דעם זעהנע ישמעאלים. עס לאַג יענזייטס דעם יאָרדאַנס, אַן דער נאָרדזייטע דעם האַלבען שטאממעס מנשה, צווישען דעם שען געביט אונד דעם געביטע פאָן דאַמאַסקוס (דמשק), אונד מאַכטע איינען טהייל פאָן צעלעזיריען אויז.

געשיכטע דער יהודים

האַלב דיזער מויער בויעטע ער זיך איין וואָהנהויז, אונד דיזעס
וואַר, וויא עז שיינט, דאַזועלבע הויז, ווערכעס הירקאַנוס
אין דאַז שלאָס באַריס פערוואַנדעלטע. דיזעס שלאָס ווארדע
אויף איינעם שטיילען פעלזען אַנגעלעגט, אונד וואַר איין פיר-
עקקיגעס געביידע, ווערכעס צוועלף הונדערט פוס אים אומ-
פאַנגע האַטטע. דאַזעלבסט ליס הירקאַנוס דיא האָהענפריס-
טערליכען קליידער אונד ציראַטהען אויפבעוואַהרען, אונד דיס
געשאַה אונטער אַללען האַסמאָנעאישען אונד העראָדי-
אַנישען קעניגען, וויא אויך אונטער דער רעגירונג דער רע-
מער, ביז צור צערשטערונג דעם טעמפעלס אונטער טיטוס. *]

הירקאַנוס הינטערליס דרייא זעהנע, אריסטאָ-
בולוס (אריסתובלוס) דער אויך יהודה היס, אונד דען
ביינאַמען פילעללעס (גריכענפריינד), וועגען זיינער צונייגונג פיר
דיא גריכען, ערהילט, אַנטיגאָנוס (אנטיגנוס) אונד
אַלעקסאַנדער (אלכסנדר. **] אַריסטאָבולוס פאָלגטע,
3668. זיינעם פאַטער אין אַלל זיינען ווירדען, פערמעגע דעס
רעכטעס דער ערסטגעבורט, נאַך דעם מאָזאַישען געזעצע.
ער ליבטע זיינען ברודער אַנטיגאָנוס זעהר, אונד ליס איהן,
איינע צייט לאַנג, טהייל אַן דער רעגירונג נעהמען. אַבער זיינע
מוטטער אונד זיינען ברודער אַלעקסאַנדער הילט ער אים-
מער אין ענגעם געפענגניס, אויז פורכט, זיא מעכטען זיך
געגען איהן עמפערען. דיזער פירסט וואַר דער ערסטע אויז
דעם

---

*] יאָזעפוס יידישע אַלטערטהיאַער, בוך 15, קאַפיטעל
11, בוך 18 קאַפיטעל 4. איבערזעצונג דער אַללגעמ.
איינען וועלטהיסטאָריע, טהייל 9, 83 §.

**] יוסיפון פרק למ״ד, דברי מלכי בית שני להראב״ד דף ה׳
עמוד ב׳. נאַך אַנדערן הינטערליס הירקאַנוס, אויסער
דען

פירסטען אונד האָהענפריסטער דער יהודים זאָ פערברעכעריש בעשימפפטע· זיא אַנטוואָרטעטען איהם, אלעזר פערדינע נור דיא שטראַפע דער גייסלונג אונד דעם געפענגניססעס, דאַ ער קיין טאָדעספערברעכען בעגינג, אונד, נאַך איהרען גרונד-זעצצען, איבערהויפט מיט דען בעשטראַפונגען געלינדר צו פער-פאַהרען זייא. דער האָהעפריסטער גלויבטע נון, וואַס יאָ-נאַטהאַן בעהויפטעטע, אונד זיין צאָרן איבער דיא פאַרי-זעער ערריייכטע דען העכסטען גראַד. ער ליס פילע דערזעל-בען הינריכטען, אונד דען אלעזר פערברענגען· ער וואַרד זאַדוצעער (צדוקי), פערבאָט, אונטער גראָסען שטראַפען, דיא בעאָבאַכטונג דער פאַריזעאישען פאָרשריפטען, אונד פערדונקעלטע זאָ, אַם ענדע זיינעס לעבענס, דען גלאַנץ זיינער פרייזווירדיגען רעגירונג· ער שטאַרב אים פאָלגענדען יאַהרע, 3668. *]

אונטער דיא רענקווירדיגקייטען דער רעגירונג דעם הירקאַנוס געהערט אויך, דאַס ער דאַו פרעכטיגע שלאָס באַרים ערבויעטע, וועלכעס נאַכהער דער פאַללאַסט דער האַסמאָנעאישען קעניגע וואַרד. קעניג הערָאָדעס (הורדוס) בעריקזיכטיגטע דיא פאָרטהיילהאַפטע לאַגע דיזער רעזידענץ, ערוויטערטע זיא, מאַכטע זיא צו איינער פעסטונג, דיא דען טעמפעל בעהערשטע, אונד נאַננטע זיא, דעם רעמישען העערפיהרער, מאַרקוס אַנטאָניאוס, צו עהרען, אַנטאָ-ניאַ· שמעון, דער פאַטער דעם הירקאַנוס, ליס, וויא וויר אָבען מעלדעטען, דיא פעסטונג אַקראַ שלייפען, אונד דען טעמפעלבערג מיט איינער שטאַרקען מויער אומגעבען· איינער

האַלב

---

*] יאָזעפוס יידישע אַלטערטהימער, בוך ·13 קאַפיטעל ·20.
מסכת ברכות דף כ"ח עמוד ב', יוסיפון פרק כ"ט, דברי מלכי בית שני להראב"ד דף ה' עמוד ב', צמח דוד חלק ראשון דף ט"ז עמוד ב'.

געשיכטע דער יהודים

אונד מיט פֿרעכער שטירנע דעם אַלטען האָהענפריסטער זאַגטע:
„ווילסט דוא דיא וואַהרהייט וויססען, פֿירסט, אונד אין דער
„טהאַט פֿראָם אונד גערעכט זיין: זאָ לעגע דאַז אַמט דעם
„האָהענפריסטערטהומס נידער, אונד בעגניגע דיך מיט דער
„הערשאַפֿט איבער דאַז יידישע פֿאָלק!" דער בע־
שטירצטע האָהעפריסטער פֿראַגטע אום דיא אורזאַכע דיזעם
זאָ בעפֿרעמדענדען פֿאָרטראַגעס, אונד דער אונפֿערשעמטע
אַנטוואָרטעטע: „פֿירסט! וויר וויססען געוויס, דאַס דיינע
„מוטטער געפֿאַנגען אונטער דען גריכען וואַר. דאַרום וואַר
„איהרע עהע מיט דיינעם פֿאַטער, דעם האָהענפריסטער, גע־
„זעצווידריג, אונד דיר געביהרט דיא ווירדע דעם האָהענפריס־
„טהומס ניכט." *] דיא גאַנצע געזעללשאַפֿט וואַר איבער
דען אלעזר ענטריסטעט, אונד הירקאַנוס צירנטע זעהר.
יאָנאַטהאַן (יונתן), איין מעכטיגעס הויפט דער זאַדו־
צעער (צדוקים) אונד פֿערטרויטער דעם האָהענפריסטערס,
בעניצטע דיא גינסטיגע געלעגענהייט, דיא פֿאַריזעער צו
שטירצען, אונד שטעללטע דעם פֿירסטען פֿאָר, דאַס אלעזר
דאַז ווערקצייג אונד דער מונד דער פֿאַריזעער זייא, אונד
דיא כאָסהאַפֿטען שמעהונגען אויף פֿעראַברעדונג מיט דענזעלבען
אויזגעשטאָסען האַבע. דער פֿירסט קעננע זיך הירפֿאָן גאַנץ
איבערצייגען, בעהויפטעטע דער שלויע זאַדוצעער, ווען ער
דיא פֿאַריזעער איבער דיא בעשטראַפֿונג דיזעם פֿער־
ברעכערס צו ראַטהע צעגע, דאַ זיא דענזעלבען געוויס מיט
איינער זעהר געלינדען שטראַפֿע בעלעגען ווירדען. הירקאַ־
נוס פֿאָלגטע דיזעם ראַטהע, אונד פֿראַגטע דיא הייפטער דער
פֿאַריזעער, וואַס פֿיר שטראַפֿע אלעזר פֿערדינע, דער דען
פֿירסטען

---

*] זיהע מסכת קידושין דף ס"ו עמוד א', וואָ דיזע היר
דאַרגעשטעללטע בעגעבענהייט מיט ווייניגען פֿעראַנדערונ־
גען ערצעהלט ווירד.

דאַהער איהר אייפריגער בעשיצער. זיא געגאָססען ניכט אַלליין זיינער ההעכסטען גונסט, זאָנדערן ער בעעהרטע זיא אויך מיט זיינעם פירסטליכען אומגאַנג. איינסט בעווירטהעטע ער דיא פאָר- נעהמסטען הייפטער דערזעלבען מיט איינעם קעסטליכען מאַהלע, אונד דאַ זיך פראָהזין אין דער גאַנצען האָהען געזעללשאַפט פערברייטעט האַטטע, רעדעטע זיא דער גיטיגע אונד פראָממע פירסט פערטרויליך אַן, אונד באַט זיא, איהם זיינע עטוואַניגען פעהלער, זאָוואָהל אין זאַכען דער רעליגיאָן, אַלז דעם שטאַאַ- טעס, קונד צו טהון, אונד איהן אויף דען רעכטען וועג צו לייטען; דאַ ער זיך אימער, אויז אַללען קרעפטען, בעשטרעבטע, איין גאָטטגעפעלליגעס לעבען, נאַך דען גרונדזעצצען אונד פאָר- שריפטען דער פאַריזעער, צו פיהרען. דיזע שענען אָרטע, וועלכע דיא גאָטטעספורכט אונד דען בידערזין דעם הירקאַנוס אויזדריקטען, ריהרטען דיא הערצען אַללער צוהערער, אונד אַללעס לאָבטע איינשטיממיג דיא פרעממיגקייט, דיא וויזהייט אונד דיא טאַפפערקייט דעם טרעפפליכען פירסטען. — אַבער איין באָסהאַפטער, אויפריהרישער מענש שטערטע דיא פריידע דיזעס הערליכען מאַהלעס, אונד שטיפטעטע גראָסעס אונג- גליק. אלעזר הייס דער נידערטרעכטיגע, דער זיך ערהאָב,

אונד

נאַהאמען אַללע פאָרשריפטען דעם שריפטליכען אונד איינ- ליכען געזעצצעס (תורה שבכתב ושבעל פה) אַן, אונד זאָנדערטען זיך, דורך אויזגעצייכנעטע פרעממיגקייט אונד הייליגקייט, פאָן דעם איבריגען טהיילע דער יידיסען נאַציאָן אַב. זיא וואַרען שטאַרקע געגנער דער אונגליביגען זאַדדוצעער אָדער צדוקים (זיהע ערסטען טהייל, דף י"ז עמוד ב'.) ויר וועדען דיזע ביידען, וויא אויך אַללע איבריגען יידישען רעליגיאָנסזעקטען אין דער פאָלגע אויזפיהרליך בעשרייבען.

געשיכטע דער יהודים

שאפט איבער דיא יידישע נאציאן, דיא ווירדע דעם האהענ-
פריסטערטהומס אונד דען גייסט דער הייליגקייט (רוח הקודש),
דיא צוקינפט צו אפפענבארען. *] — אבער אם ענדע זיינער
טאגע געריטה ער אין איינען העפטיגען שטרייט מיט דען פא-
ריזעערן (פרושים), **] דער זעהר טרויריגע פאלגען האטטע.

הירקאנוס וואר איין צעגלינג דער פאריזעער אונד
דאהער

---

*] הירקאנוס אפפערטע, אם גראססען פערזעהנונגס-
טאגע (יום כפור), אים אללערהייליגסטען, צור צייט, דא
זיך זיינע זעהנע מיט דעם זירישען קעניג, אנטיאכוס
ציזיצענוס, שלוגען, אונד איינע שטיממע פאם הימעל
פערקינדעטע איהם דען זיג דעם יידישען העערעס.
ער בעפראגטע אויך גאטט, וועלכער פאן זיינען זעהנען
נאך איהם רעגירען ווערדע, אונד דער עוויגע צייגטע
איהם, אין איינעם פראפעטישען געזיכטע, זיינען זאהן
אלעקסאנדער, דער צו זיינעם נאכפאלגער בעשטיממט
וואר. דאהער ווייסאגטע ער, דאס דיא הערשאפט זיי-
נער ביידען זעהנע, דעם אריסטאבולוס אונד דעם
אנטיגאנוס, ניכט לאנגע דויערן, אונד איהר ברודער
אלעקסאנדער איהנען נאכפאלגען ווערדע. דיזע ווייסא-
גונג גינג פאללקאממען אין ערפיללונג. זיהע יאזעפוס
יידישע אלטערטהימער, בוך 13. קאפיטעל 10, יוסיפון
פרק כ"ח ולמ"ד, אונד דברי מלכי בית שני להראב"ר
דף ה' עמוד א'.

**] דיא פאריזעער (פרושים, פאן פרש: אבזאנדערן,)
נאהמען

רעגירונג. ער צערפֿעללט מיט דען פֿאַריזעערן
(פרושים), אונד שטירבט. דאַ שלאָם באַריס=
טאָבולוס פֿאָלגט זיינעם פֿאַטער הירקאַ=
נוס אין דער רעגירונג. ער לעסט זיינען ברודער אַנ=
טיגאָנוס היגריכטען. ער שטירבט, אונד זיין ברו=
דער אַלעקסאַנדער איזט זיין נאַכפֿאָלגער. אלעק=
סאַנדער פֿיהרט איינען אונגליקליכען קריג. קלעאָ=
פאַטראַ, קעניגין פֿאָן עגיפטען, קעממט איהם
צו הילפֿע, אונד שליסט איין בינדניס מיט איהם.
ער מאַכט עראָבערונגען, אונד ערליידעט איינע נידער=
לאַגע. ער עראָבערט גאַזאַ (עזה). ער ווירד פֿאָם
יידישען פֿאָלקע בעשימפֿט, אונד רעכט זיך. ער
איזט אונגליקליך אין איינעם פֿעלדצוגע, אונד עז
ענטשטעהט אויפֿרוהר געגען איהן. ער זוכט פֿערגעב=
ליך, זיך מיט זיינען פֿיינדען צו פֿערגלייכען. ער ווירד
פֿאָן דעם קעניג דעמעטריאוס איכערוס גע=
שלאַגען. ער איבערווינדעט דיא אויפֿריהרער, אונד
איבט גרויזאַמקייט געגען זיא אויז. זיינע לעצטען ער=
אָבערונגען אונד זיין טאָד. דער ווייזע ראַטה, דען
ער זיינער געמאַהלין ערטהיילטע. דיא קעניגין אַלעק=
סאַנדראַ פֿאָללציהט דען ראַטה דעם פֿערשטאָר=
בענען קעניגס. איהרע רעגירונג.

דיא מאַכט דעם הירקאַנוס שטיג אימטער העהער.
ער וואַר הערר דער שענען פראָפֿינצען יהודה, ואַטאַריאַ
אונד גאַלילעאַ (גליל) אונד ווארדע אונטער דיא מעכטיגסטען
אַזיאַטישען פֿירסטען זיינער צייט געצעהלט. דער גאָטטעס=
דינסט אונד דער שטאַאַט דער יהודים וואַרען, זייט איהרער
ריקקעהר אויז דער באַבילאָנישען געפֿאַנגענשאַפֿט, ניא אין
גרעסערם גלאַנצע, אַלז אונטער דער גלאָרריכען רעגירונג
דיזעס גראָסען האַסמאָנעערס. ער וואַר, אַלז ווייזער אונד
פֿראַממער רעגענט אונד אַלז העלד, גלייך בעריהמט, אונד דער
אַללגיטיגע פֿערליה איהם דרייא גראָסע גאַבען, דיא העררר=

געשיכט דער יהודים

כפיר). הירקאַנוס זאַה זיך נון גענעטהיגט, נאַך ירושלים
צו געהען, אונד ראַז אַמט דעם האָהענפריסטערטהומס צו פער•
ריכטען, אונד ליס זיינע ביידען זעהנע צוריק, דיא בעלאַגערונג
זאַמאַריענס פאָרטצוזעצצען• אויף דיא נאַכריכט, דאַס אַנ•
טיאָכוס געגען זיא אים אַנצוגע זייא, ווארדע איהם אַרים•
טאָבולוס, מיט איינעם טהיילע דעס העע־עס, ענטגעגען
געיאַנרט. עז ערפאָלגטע איינע בלוטיגע שלאַכט, אין וועלכער
דיא זירער אויפס הויפט געשלאַגען, אונד ביז זציטהאָפאָ•
ליס פערפאָלגט ווארדען• קעניג אַנטיאָכוס זעלבסט קאָננטע
נור מיט גראָסער נאָטה ענטריננען• נאַך דיזער נידערלאַגע דער
זירער ערנייערטען דיא יהודים דיא בעלאַגערונג. מיט זאָ גראָסעם
נאַכדרוק, דאַס אַנטיאָכוס ווידער צו הילפע גערופען ווארדע•
ער וואָללטע אַבער קיינע צווייטע שלאַכט וואַגען, אונד בעגניגטע
זיך, פאָן איינער אַנדערן זייטע אין יהודה איינצופאַללען אין
האָפפנונג, דיא יהודים דאַדורך צור אויפהעבונג דער בעלאַגערונג
צו צווינגען• צו דיזעם צוועקקע שיקטע ער זעכס טויזענד מאַן
עגיפטער אַב, דיא ער מיט פילער שוויריגקייט פאָן דעם
עגיפטישען קעניג, פטאָלעמעאוס לאַטהירוס, ער•
הילט• אַלליין אויך דיזע ווארדען גענצליך געשלאַגען, אונד
דער פעלדהערר עפיקראַטעס איבערגאַב, פערמוטהערישער
וויזע, דען יהודים זציטהאָפאָלים אונד אַנדרע בענאַכבאַרטע
פלעצע. הירויף עראָבערטע הירקאַנוס זאַמאַריען, אונד
צערשטערטע דיא שטאַדט ביז אויף דען גרונד. *]

פירצעהנטעס קאַפיטעל.

דיא מאַכט דעס הירקאַנוס אונד זיינע וויזע
רעגירונג

---

*] יאָזעפוס יודישע אַלטערטהיאמער, בוך 13. קאַפיטעל 10.

דער נאך איהם דיא קראָנע זיר יענס ערהילט, ריסטעטע זיך, יהודה אַנציפאַללען. אַבער זיין ברודער, אַנטיאָכוס ציציענוס, *] זאַממעלטע בייא דער שטאַרט ציציקוס איין העער, אונד ריקטע געגען איהן אַן· הירקאַנוס זאַה רוהיג דען העפטיגען קאַמפף דערביידען קעניגע, ערקלערטע זיך וועדער פיר דיא איינע, נאָך פיר דיא אַנדרע פאַרטייא; גענאָם זיינע הערשאַפט אין פרידען, אונד זאַממעלטע אונערמעסליכע שעצצע. ענדליך ענטשלאָס ער זיך, דען קריג, וועלכען ער שאָן פאָרהער געגען דיא זיכעמיטען פיהרטע, ווידער צו ערנייערן, אונד דיא זאַמאַריטאַנער אַנצוגרייפען, דיא פיינדזעליגקייטען געגען דיא איינוואָהנער דער שטאַרט מאַרעזאַ, וועלכע דאַמאַלס אין פריינדשאַפט מיט דען יהודים שטאַנדען, אויזאיבטען· ער צאָג מיט זיינען ביידען זעהנען, אַריסטאָבולוס (אריסתובלוס) אונד אַנטיגאָנוס (אנטיגנוס), אַן דער שפיצצע איינעס מעכטיגען העערעס אויז, אונד בעלאַגערטע זאַמאַריאַ (שומרון). ער שלאָס דיא שטאַרט זעהר ענגע איין, אונד בראַכטע דיא איינוואָהנער דערזעלבען באַלד צו איינעם זאָ גראָסען מאַנגעל אַן לעבענסמיטטעלן, דאַס זיא אַללע אַרטען אונריינער טהירע אונד פוילעס אַאַס עססען מוסטען· זיא באַטען אין דער אייסערסטען נאָטה דען קעניג אַנטיאָכוס ציציצענוס, דער צו דיזער צייט אויף דעם זירישען טהראָנע זאַס, אום ביישטאַנד, אונד דיזער מאַנאַרך ריקטע ווירקליך מיט איינעם גראָסען העערע, צום ענטזאַצצע זאַמאַריענס, העראַן· **]

אינדעס נאַהטע דער גראָסע פערזעהנונגסטאַג (יום כפור)

---

*] דיזער קעניג ערהילט דען נאמען „ציציצענוס„ פאָן דער שטאָרט ציציקוס, אין וועלכער ער ערצאָגען ווורדע.

**] יאָזעפוס דאַזעלבסט אונד קאַפיטעל 10. איבערזעצונג

ליבען שאצע, צור בעשטרייטונג דער קאסטען איהרער ריק-
רייזע, אויזצאהלען, אונד ערלויבטע שרייבען אן אללע שטאטט-
האלטער דער פראפינצען, דורך וועלכע יענע איהרען וועג
נאהמען, דאס מאן דענזעלבען מיט אללען איהרער ווירדע
געביהרענדען עהרענבעצייגונגען בעגעגנע· אויך ערקלערטען דיא
רעמער אללעס, וואס דיא קעניגע פאן זיריען געגען דען
לעצטען רעמישען בונדסגענאססען יידישען האהענפריסטער
טהאטען, אדער טהון ווירדע, פיר אונגילטיג אונד ניכטיג,
פעראָרדנעטען, דאס דיא זירער דען יהודים אללע פעראור-
זאכטען שאדען פערגיטען זאללטען, אונד בעשטעללטען אבגע-
אָרדנעטע, אן אָרט אונד שטעללע איבער דיא גענויע פאלל-
ציהונג דיזער פעראָרדנונג: צו וואכען· דיזע ערווינשטע פער-
ריכטונג דער יידישען געזאנדטשאפט עררעגטע אין דען הער-
צען אללער יהודים דיא גרעססטע פריידע· *]

דאן נעכסטע יאהר דארויף זאנדטע הירקאנוס דיא
צווייטע געזאנדטשאפט, מיט נייען געשענקען, נאך ראם, דעם
רעמישען ראטהע פיר זיינע לעצטען גונסטבעצייגונגען צו דאנ-
קען, אונד דיא בעשטעטיגונג אלל זיינער ראטהשליססע, צום
בעסטען דער יהודים, צו ערהאלטען. עז וואורדע, פאן זייטען
דער רעמער, דען יהודים אללעס וויללינ צוגעשטאנדען, אונד
דיא יידישען געזאנדטען קעהרטען מיט דער היראבער אב-
געפאסטען רעמישען אורקונדע נאך ירושלים צוריק.
דורך דיזעס בינדניס זאה הירקאנוס זיינע רעגירונג אימער
מעהר בעפעסטיגט, דא אינדעם זיריען אונד עגיפטען נאך
אימער, דורך פארטוועהרענדע קריגע, בעאונרוהיגט וואורדען·
אלעקסאנדער צעבינא, דער אום דיזע צייט דען זירי-
שען טהראָן בעשטיג, שלאס מיט שירגנינען איינען פריינד-
שאפטסבונד מיט דעם יידישען פירסטען. ער פערלאר אין
איינער שלאכט דאז לעבען, אונד אנטיאָכוס גריפוס,

דער

*] יחוסיפוס ד׳ זועלבסט.

זיכעם (שכם) אונד דען בערג גאריזים (גריזים), צערשטערטע דען פאן זאנבאללאט (סנבלט), דעם הארא, ניטען, אויף דיזעם בערגע ערבויעטען טעמפעל, דער צחייא יאהרהונדערטע שטאנד, אונד ליס מעהרערע זאמארי, טאנישע פריסטער היגריכטען · זא ערהאבערטע ער אויך גאנץ אידומעא (אדום), אונד שריב דען אידומעערן פאר, ענטווערער זיך בעשניידען צו לאססען, אונד נאך דען געזעצען דער יידישען רעליגיאן צו לעבען, אדער דאז לאנד צו רייזמען · זיא פערליסען ליבער איהרע אלטע אבגעטטערייא, אלז איהר פאטערלאנד, נאהמען דיא רעליגיאן דער יהודים אן, אונד ווארדען פאן דיזער צייט אן דער יידישען נאציאן איינ, פערלייבט · *]

אים פאלגענדען יאהרע זאנדטע הירקאנוס שמעון, זאהן דעם דאזיטהעאוס, אפאללאניאוס, זאהן דעם אלעקסאנדער, אונד דיאדארוס, זאהן דעם יאזאן, מיט קאסטבארען געשענקען אן דען רעמישען ראטה, דאז בינדניס צו ערנייערן, וועלכעס דערזעלבע מיט שמעון, זיינעם פאטער, ערריכטעטע · דיא יידישען געזאנדטען פאנדען איינע עהרענפאללע אויפנאהמע אין ראם, אונד איהר געזוך ווארדע פאללקאממען בעווילליגט · דער רעמישע ראטה ערנייערטע ניכט נור דאז בינדניס מיט דען יהודים, זאנדערן ערטהיילטע איהנען אויך דיא הערשאפט איבער יאפפע, גאזארא אונד איניגע אנדרע פלעצע, פיר וועלכע זיא דעם קעניג אנטי, אכוס שטייער ענטריכטען זאללטען · דערזעלבע ליס דען יידישען געזאנדטען איינע זוממע געלדעס אויז דעם עפפענט, ליכען

*] יאזעפוס יידישע אלטערטהיאמער, בוך 13 קאפיטעל 9.
יוסיפון פרק כ"ח, דברי מלכי בית שני להראב"ד, דף ד' עמוד ב', דף ה' עמוד א'.

געשיכטע דער יהודים

ניא געשאה· דער ערלע האסמאָנעער ערפֿיללטע, אין דער
פֿאָלגע, זיינע פֿריינדשאַפֿטליכֿען פֿערהייסונגען געגען אַנטיאָכֿוס
אויף דאַז גענויעסטע, לייסטעטע איהם וויכֿטיגע דינסטע אין
זיינעם קריגע געגען פֿראַהאַטעס, קעניג דער פּאַרטהער,
אונד האַטטע גראָסען אַנטהייל אַן דען זיגען, דיא דער זירישע
קעניג איבער דיא פּאַרטהער ערהילט· *]

אין דיזעם פּאַרטהישען קריגע בעזיגטע הירקאַנוס,
נאַך דער מיינונג איינינער געלעהרטען, דאַז טאַפּפֿרע פֿאָלק
דער הירקאַניער· קעניג אַנטיאָכֿוס צייגטע זאָ גראָסע
אַכֿטונג געגען דיא יהודים אונד איהרע רעליגיאָן, דאַס ער,
אין דיזעם פֿעלדצוגע, צוויא טאַגע אַן דעם פֿלוססע ליקוס
שטעהען בליב, וויל געראַדע דאַז וואָכֿענפֿעסט (שבועות)
איינפֿיל, אונד דאַז יידישע העער פֿאָן דער פֿאָרטזעצונג
זיינעס צוגעס אַבהילט· דער זירישע העררשער ווארדע קורץ
דאַרויף פֿאָן דען פּאַרטהערן געשלאַגען אונד געטערטעט,
אונד הירקאַנוס אונטערוואַרף, בייא זיינער ריקקעהר נאַך
ירושלים, דיא שטאַדט אַלעפּפּאָ דער באָטמעסיגקייט
דער יהודים· ער בעניצטע פֿערנער דיא איננערן אונרוהען, דיא
דאַמאַלס דאַז זירישע רייך צעררימטעטען, אונד נאַהם מעה־
רערע, וועהרלאָזע, איהם וואָהלגעלעגענע שטעדטע דער זירער
וועג. צוערסט נאַהם ער דיא שטאַדט מעדאַבאַ, דיא ער
זעכס מאָנאַטע לאַנג בעלאַגערטע· פֿאָן דאַ גינג ער נאַך
זאַמעגאַ, אונד עראָבערטע דיא שטאַדט נעבסט פֿערשידנען
אַנדערן שטעדטען אין פֿעניציען אונד אַראַביען. ער וואַרף
דאַז זירישע יאָך פֿאָללענדס אַב, אונד דיא יהודים לעבטען,
אונטער זיינער רעגירונג, גאַנץ אונאַבהענגיג פֿאָן דער העררּ־
שאַפֿט פֿרעמדער מאָנאַרכֿען· הירויף וואַנדטע ער זיינע
זיגרייכֿען וואַפֿפֿען געגען דיא זאַמאַריטאַנער, עראָבערטע

*] יאָזעפֿוס דאַזעלבסט·

דיזעס, נאָך זיינער געוועהנליכען מאַנירע. דיזער פֿרידע וואַר דיא לעצטע וואָהלטהאַט פֿיר דיא יודישע נאַציאָן. דיא נאָטה דער אין ירושלים בעלאַגערטען האַטטע דען העכסטען גראַד ערררייכט, דאַ איהר פֿאָרראַטה אַן לעבענסמיטטעלן גאַנץ ערשעפפֿט וואַר. אַבער דער עווינע, דער ישראל ערהאַל־טען וואָללטע, פֿלעכטע דעם הערצען דעס זירישען מאָנאַרכען וואָהלוואָללען אונד גיטע געגען דיא בעדרענגטען איין. איינינע בעזעוויכטע ריטהען דעמזעלבען, זיך דער גינסטיגען געלעגענ־הייט צו בעדינען, אונד דאַז גאַנצע יודישע פֿאָלק צו פֿער־טילגען, וועלכעס זיא איהם אין דען ביטטערסטען אויזדריקקען אַלז געשוואָרנע פֿיינדע דער מענשהייט, דאַרשטעללטען. אַבער דער גוטע קעניג, דער זיך דען העררליכען ביינאַמען „פיאוס „(דער פֿראָממע)“ מיט רעכט ערוואָרב, פֿערוואַרף דיזען אַב־שייליכען אַנשלאַג, אונד גאַב ביא דיזעם פֿרידענסשלוססע אינ־ווידערשפרעכליכע בעווייזע זיינער אויזגעצייכנעטען גאָטטעספֿורכט אונד גראָסמוטה. *]

נון וואַרד דער פֿרידע בייררזייטס אונטערצייכנעט. הירקאַנוס צאַהלטע דעם קעניג אַנטיאָכוס דאַז פֿער־שפראָכענע געלד, שיקטע איהם דיא פֿערלאַנגטען גייזעל, אונד דיא בעלאַגערונג וואורדע אויפֿגעהאָבען. דעם פֿרידען פֿאָלגטע איין בינדניס צווישען אַנטיאָכוס אונד הירקאַנוס. דער זירישע קעניג קאַם מיט זיינען גראָסען נאַך ירושלים, וואורדע דאַזעלבסט פּרעכטיג עמפּפֿאַנגען אונד בעווירטהעט, אונד צאָג דאַן, נאַכדעם ער אונד דער יודישע פֿירסט זיך געגענזייטיג פֿריינדשאַפֿט אונד ביישטאנד צוגעזיכערט האַטטען, נאַך זירִיען צוריק. הירקאַנוס שטעללטע ירושלים ווידער פֿאָן דען פֿערוויסטונגען הער, וועלכע דיא בעלאַגערונג פֿעראורזאַכטע, אונד פֿערמעהרטע זיין העער דורך פֿרעמדע קריגער, דיא ער אין זאָלד נאַהם, וועלכעס פֿאָרהער

גיא

---

*] יאָזעפֿוס דאַזעלבסט.

שיקטע דען יהודים אויך, אויז עהרפורכט פאר דעם גאָטט ישראל'ס, איינע אַנזעהנליכע אַנצאַהל פאָן אָפפערטהירען מיט פערגאָלדעטען הערנערן אונד איינגען קאָסטבארען, זילבער-נען אונד גאָלדנען געפעסען, דיא מיט טרעפפליכעם רויכווערק אנגעפֿיללט וואַרען. דיא געווייהטען קעניגליכען גאַבען וואורדען, אויף בעפעהל דעם הירקאַנוס, פאָן דען יידישען פּריס-טערן, אַן איינעם דער טהאָרע ירושלים'ס, דאַנקבאַר עמ-פּפאַנגען, אונד פאָן דאַ ווייטער אין דען טעמפעל געפיהרט. דיזע אונערוואַרטעטע פּראַכט פאָן דער פרעסמיגקייט אונד גראָסמוטה דעם קעניגס גאַב דעם יידישען פירסטען האָפפנונג. אויף באַל-דיגען פרידען מיט דעם זעלבען, דער אויך ווירקליך צו שטאַנדע קאַם. *]

דיא פרידענסבעדינגונגען, דיא אַנטיאָכוס דען יהודים פאָרשריב, וואַרען, איהרע וואַפּפען אויזצוליפערן, אונד פיר יאָפּפע אונד אַנדרע שטעדטע, דיא זיא אויסערהאַלב יהודה בעזאַסען, איינע געוויססע שטייער צו ענטריכטען. דער קעניג דראַנג אויך האַרט אויף צווייא אַנדרע בעדינגונגען, דאַס נעמ-ליך ירושלים פאָן דען זירערן בעזעצט, אונד דיא פעסטונג אַקראַ ווידער ערבויעט ווערדע. דיא ערסטע פאָדערונג קויפטע הירקאַנוס אום פינף הונדערט טאַלענטע אַב, פאָן וועלכען דרייא הונדערט גלייך אונד דיא איבריגען צווייא הונ-דערט נאַך איינינער צייט בעצאַהלט ווערדען זאָללטען. אויך מאכטע ער זיך אַנהיישיג, דעם קעניג איינע הינלענגליכע אַנ-צאַהל פאָן גייזעלן צו איבערליפערן, אונד איהן דאַדורך דער קינפטיגען טרייע דער יהודים צו פערזיכערן. וואַס דיא צווייטע פאָדערונג בעטראַף, זאָ קאָננטע דער יידישע פירסט, אין בעטראַכטונג דעם גראָסען אונגליקקעס, וועלכעס געדאַכטע פעסטונג דען יהודים בראַכטע, קיינעסוועגעס דיא ערבויאונג איינער נייען בעוויליגען, אונד דער קעניג ערלים איהם אויך

דיזעם

---

*] יאָזעפוס יודישע אַלטערטהימער, בוך 13. קאַפּיטעל 8.

טע, דיא דרייא שטאַקווערק האָך וואַרען, אויפפיהרען, אונד מיט זיינען טרופפען בעזעצצען, דיא יידישען קריגער אַנצו־ גרייפען, וועלכע דיא מויערן פערטהיידיגטען, וועהרענד דיא זירער דיאזעלבען. מאַן אונטען הער צערשמעטטערטען. אינדעם לייסטעטען דיא בעלאַגערטען מוטהיגען ווידערשטאַנד, אונד פיגטען, דורך איהרע הייפיגען אויזפעללע, דעם בעלאַגערונגס־ העערע פילען שאַדען צו. דער מאַנגעל אַן לעבענסמיטטעלן פער־ אַנלאַסטע דען הירקאַנוס, אַללע אונניצצען מענשען אויז דער שטאַדט צו יאַגען; אונד דיזע אונגליקליכען, דיא נון צווישען דער שטאַדטמויער אונד דעם גראַבען דער פיינדע איינגעשפעררט וואַרען, ווערען אָהנע צווייפעל באַלד דהונגערס געשטאָרבען, העטטע מאַן זיא ניכט ווידער איינגעלאַססען. אונטער דיזען אומ־ שטענדען נאַהטע דאַז פעסט דער לויבהיטטען (סוכות), אונד הירקאַנוס זאַנדטע אַן קעניג אַנטיאָכוס, אונד זוכטע אום איינען זיבענטעגיגען וואַפפענשטיללשטאַנד אַן, דאַמיט דיא יהודים דיזעם פעסט אין רוהע פייערן קעננטען. דער זירישע מאָנאַרך געשטאַטטעטע ניכט נור דאַז געזוך דעס הירקאַנוס, זאָנדערן

שיקטע

טהימער בוך 13, קאפיטעל 7. אונד 8.) אונד אנדרע יידישע געשכטשרייבער ערצעהלען דיזע בעגעבענהייט מיט איניגען פערענדערונגען. אים יוסיפון (פרק כ"ז) ווירד געזאגט, דאס שמעון נור צוויא זעהנע, הירקאנוס אונד יוחנן, האטטע, אונד דאס יוחנן דען נאמען דעס הירקאנוס, זיינעס עלטעסטען ברודערס, אלז ביינאמען ערהאלט, נאכדעם לעצטערער פאן דעם פטאלעמעאוס ערמארדעט ווארדע. אנדרע געלעהרטע זינד דער מיינונג, יוחנן האבע דען צונאמען הירקאנוס וועגען איינעס דענקווירדיגען זיגעס ערהאלטען, דען ער איבער דיא הירקאניער ערפאכט.

געשיכטע דער יהודים

בעוואָרגטע אויף אַללע ווייזע דיא זיכערהייט דער שטאָדט אונד דעס לאַנדעס. *]

פטאָלעמעאוס זאַה נון זיין פֿאָרהאַבען, הירקאַנוס צו איבערפֿאַללען, מיסלונגען, אונד זוכטע פֿערגעבענס איינינגע פֿאָנעהמע יהודים, דורך גראָסע פֿערשפרעכונגען, אויף זיינע זייטע צו ציהען. ער שריב דאַהער אַן קעניג אַנטיאָכוס, אונד באַט איהן אום קרעפֿטיגען בייאשטאַנד מיט דעם פֿערשפרעכען, איהם ווידער גאַנץ יהודה צו אונטערווערפֿען, ווען ער איהן צום שטאַטטהאַלטער דיזעס לאַנדעס מאַכען וואָללע. אַנטיאָכוס, דען דיא נידערלאַגע דעס צענדעבעאוס זעהר גענגען דיא יהודים ערביטטערטע, נאַהם דיזעס אַנערביטען אַן. אַבער דאַז זירישע העער צאָג ניכט שנעלל גענוג הערבייא, אונד פטאָלעמעאום וואַר אינגעסען ניכט אים שטאַנדע, דער מאַכט דעס הירקאַנוס צו ווידערשטעהען. ער נאַהם דאַהער צו צענאָ, דעם העררשער דער שטאַדט פֿילאַדעלפֿיאַ, זיינע צופֿלוכט. וויר פֿינדען ניכט, וויא עז דעם בעזוויכט ווייטער ערגינג. **]

קעניג אַנטיאָכוס זידעטעס, דער דורך דיא נאַכריכט פֿאָן דעם טאָדע דעס טאַפּפֿערן שמעון אונד דורך דיא שענען אַנערביטונגען דעס פֿעררעטהערס פטאָלעמעאוס נאָך יהודה געלאָקט ווארדע, ריקטע מיט איינעם מעכטיגען העערע אין דיזעס לאַנד איין. ער דראַנג ביז ירושלים פֿאָר, אונד צוואַנג דען הירקאַנוס, זיך אין דיזער הויפטשטאַדט איינצושליסען. ער בעלאַגערטע נון דיא שטאָדט, אונד פֿערהינדערטע אַללע צופֿוהר נאַך דערזעלבען. ער ליס הונדערט טהירמע

---

*] ·I בוך דער מַקקַבעער קַפּיטעל ,16 ,פערז ·II מו׳ ס׳.

**] זיהע איבערזעצונג דער אַללגעמיינען וועלטהיסטאָריע מו׳ ז׳ וו׳, טהייל ,9 ·73 ·§. יאָזעפוס (יודישע אַלטער טהימר

נון בליב יהודה פֿרייא פֿאָן פֿיינדליכען אַנפֿעללען ביז צור ערמאָרדונג שמעון'ס, וועלכע דורך פֿאָלגענדע פֿעראַנלאַס־ סונג געשאַה: פטאָלעמעאוס, זאָהן דעם אַבאָבי, דער שוויגערזאָהן שמעון'ס, וואַר שטאַטטהאַלטער פֿאָן יעריכאָ (יריחו) אונד דער געגענד, אונד ווארדע אין דיזער שטאַטט־ האַלטערשאַפֿט אויזנעהמענד רייך. ער וואַרד איבערמעסיג שטאָלץ, אונד טראַכטעטע נאַך דער אָבערהערשאַפֿט איבער גאַנץ יהודה. שמעון בערייזטע דאַמאַלס מיט זיינעןביידען זעה־ נען, יהודה אונד מתתיהו (מאַטטאַטהיאַס), דאַז לאַנד׳ דער בעזעווירכט פטאָלעמעאוס ערגריף דיזע גינסטיגע געלע־ גענהייט, אונד לוד זיינען שוויגערפֿאַטער אונד דעססען זעהנע אויף זיין פֿעסטעס שלאָס דאָג איין, וואָ ער איין קאָסטבאַרעס מאַהל פֿיר זיא פֿעראַנשטאַלטעטע. דער אַלטע, גוטע האָהע־ פריסטער, דער ניכטס וועניגער, אַלז דען געגנען איהן געשמידע־ טען, פֿעררוכטען אַנשלאַג אַרגוואָהנטע, נאַהם דיא איינלאַדונג מיט פֿערגניגען אַן. דיא דרייא פֿירסטליכען געסטע אַסען אונד טראַנקען פֿרעהליך, אונד דאַ זיא ביים ויינע וואָהלגעמוטה וואַרען, ווארדען זיא פֿאָן איינינען גערונגנען מערדערן איבערפֿאַללען אונד אומגעבראַכט. פטאָלעמעאוס זאַנדטע נון איינען הויפֿען זיינער לייטע, אויך הירקאַנוס, דער דאַמאַלס אין גאַזאַראַ וואַר, אומצובריננען. אַבער הירקאַנוס ערהילט צייטיג נאַכ־ ריכט הירפֿאָן, אונד ליס דיא רוכלאָזען מערדער הינריכטען. ער הילט זיך ניכט לענגער זיכער אין גאַזאַראַ, אונד איילטע נאַך ירושלים, וואָ ער צוגלייך מיט פטאָלעמעאוס אַנקאַם. ביידע מעלדעטען זיך אַן פֿערשידנען טהאָרען. דער אַבשייליכע מערדער דער ערלען האַסמאָנעער ווארדע זאַמט זיינען שפיס־ געזעללען מיט פֿעראַכטונג אַבגעוויזען, אונד הירקאַנוס אין דיא שטאַדט איינגעלאַססען. ער ווארדע אונמיטטעלבאַר דאַרויף, 3642. צום פֿירסטען אונד האָהענפריסטער, אַן דער שטעללע זיינעס פֿאַטערס, ערוועהלט, שטעללטע זיך אַן דיא שפיצע דעס יידישען העערעס, בעפֿעסטיגטע דען טעמפעלבערג, אונד

געשיכטע דער יהודים

בעקאַמען דען פֿיינד איהם געזיכט ·ביידע העערע שטאַנדען איינ-
אַנדער זעהר נאַהע , אונד נור איין שטראָם טרעננטע זיא·
דאַ יודישע העער שין אַנפֿאַנגס איינגענייגט , איבער דען
שטראָם צו זעצען · דאַ שטירצטע זיך דער העלדענמיטהיגע
יוחנן פֿאָראַן אינס וואַססער , שוואַם דעם געגענזייטיגען אופער
צו , אונד דיזעם פֿייערטע זיינע קריגער זאָ זעהר אַן , דאַס זיא
איהם אונפֿערציגליך פֿאָלגטען · זיא שטעללטען זיך יענזייטס דעם
שטראָמעס אין שלאַכטאָרדנונג . נון ערפֿאָלגטע איין העפֿטיגער
אַנגריף , אונד דיא פֿיינדע וואורדען ביי דעם אַללערערסטען היי-
ליגען טראָמפעטען פֿאָן איינער פלעצליכען פֿורכט איבערפֿאַללען ,
אונד ערגריפֿפֿען שנעלל דיא פֿלוכט · פֿילע דערזעלבען וואורדען
פֿערוואונדעט אונד ערשלאַגען , אונד דיא איבריגען פֿלאָהען צום
טהייל אין דיא באָללווערקע , דיא זיא אין דען עבענען פֿאָן
אַצאָטוס האַטטען · יוחנן , דער אויך דען צונאַמען הירקאַ-
נוס (הורקנוס) *] פֿיהרטע , ליס דיזע באָללווערקע אין בראַנד
שטעקקען , אונד צוויא טויזענד זירער פֿאַנדען דאַזעלבסט איה-
רען טאָד אין דען פֿלאַממען , צענדעבעאוס פֿלאָה מיט דעם רעס-
טע זיינעס העערעס נאַך געדאָר , וועלכעס ער קורץ פֿאָרהער
בעפֿעסטיגעט , אונד הירקאַנוס פֿערפֿאָלגטע דיא פֿיינדע דען
גאַנצען וועג דאַהין · היראויף וואַנדטע ער זיך ווידער , אונד שטיס
צו זיינעם ברודער יהודה , דען זיינע אין דער שלאַכט עמ-
פֿפֿאַנגנען וואונדען נעטהיגטען , צוריק צו בלייבען . דיא האַסמאָ-
נעאישען העלדען רייניגטען דורך דיזען זיג יהודה פֿאָן אַל-
לען פֿיינדען , אונד פֿיהרטען איהר זיגרייכעס העער ווידער נאַך
ירושלים צוריק · **]

נון

פ׳ , קאַפיטעל 16 , פערז 1 מו״פ׳ . יאזעפוס דאזעלבסט ·

*] זא ווערדען וויר איהן אין דער פאָלגע מיאמער נעננען ·

**] 1. בוך דער מאַקקאַבעער קאַפיטעל 16 , פערז 4 ,
מו״פ׳ ·

נאַהם, אונד היגריכטען לים. *]

צענדעבעאום איבערנאַהם דיא פערוואַלטונג דער קיסטען פאָן פעניציען אונד פאַלעסטינאַ, שטעללטע זיך אַן דיא שפיצצע איינעס צאַהלרייכען העערעס פאָן רייטעריי־ אונד פוספאָלק, אונד ערעפנעטע דען פעלדצוג דאַמיט, דאַס ער דיא זעהר פאָרטהיילהאַפט געלעגנע שטאַרט גערדאָר (גדור) בעפעסטיגטע, אונד מיט איינער שטאַרקען בעזאַצצונג פערזאַה־ צו גלייכער צייט ריקטע ער געגען יאַמניאַ אונד יאָפפע פאָר, פיל הייפיג אין יהודה איין, פיהרטע איינע גראָסע מענגע געפאַנגנער פאָרט, אונד פערוויסטעטע דיא גאַנצע געגענד. דיס ערפוהר יוחנן, זאָהן שמעון'ס, דער, וויא וויר בערייטס מעלדעטען, אָבערסטער יידישער פעלדהערר וואַר, אונד זיי־ נען זיץ אין גאַזאַראַ האַטטע. ער גינג אונפערציגליך נאַך ירושלים, אונד בעראַטהשלאַגטע זיך היראיבער מיט זיינעם פירכטליכען פאַטער שמעון, דער דאַמאַלס שאָן צו אַלט וואַר, דיא יידישען קריגער אַנצופיהרען, איבערטרוג יוחנן אונד יהודה, זיינען וואַקקערן זעהנען, דיא אַנפיהרונג דער־ זעלבען, גאָב איהנען זיינען פעטערליכען זעגען, אונד פיירטע זיא אַן, רען העלדענמוטה איהרער טאַפפערן אָהיימע נאַכצואַה־ מען, אונד איהר לעבען צור פערטהיידיגונג איהרער הייליגען רעליגיאָן אונד איהרער פרייהייטען צו וואַגען. **]

יוחנן אונד יהודה צאָגען אַן דער שפיצצע פאָן צוואַנציג טויזענד מאַן פוספאָלק אונד איינער אַנזעהנליכען רייטע־ רייא אויז, אונד לאַגערטען זיך דיא ערסטע נאַכט צו מאָדין. אַם פאָלגענדען מאָרגען ריקטען זיא געגען דיא עבענע אַן, אונד בעקאַמען

---

*] 1. בוך דער מאקקאבעער קאפיטעל 15, פערז 10-15. אונד פערז 26 ביז ס'. יאזעפוס אלטערטהום.

**] 1. בוך דער מאקקאבעער קאפיטעל 15, פערז 39. ביז

פ'

געשיכטע דער יהודים

אונטערשטיצטע איהן מיט צווייא טויזענד ערלעזענען קריגערן,
מיט געלד אונד אַללען ערפֿאָרדערליכען וואַפּפען. ער שיקטע
דיא יידישען קריגער צוריק, אונד ליס איבערדיס איינע דראָ-
הענדע באָטשאַפֿט אַן שמעון ערגעהן, דאַס ער יאָפּפּע,
גאַזאַרא אונד דיא בורג אין ירושלים, דיא, וויא ער
זאַגטע, דער קראָנע פֿאָן זיריען געהערטען, ווידער הערויז-
געבען, אָדער איהם פֿינף הונדערט טאַלענטע פֿיר יעדען דיזער
פלעצצע, אונד נאָך פֿינף הונדערט טאַלענטע פֿיר דיא פֿערוויסטונגען
צאַהלען זאָללטע, וועלכע דיא יהודים אין דעם זירישען גע-
ביטע אַנריכטעטען. אַטהענאָביאוס, איין ליבלינג דעם
זירישען מאָנאַרכען, וואורדע מיט דיזעם אויפטראַגע נאַך
ירושלים געזאַנדט, זאַה דאַזעלבסט מיט פֿערוואונדערונג דען
רייכטהום אונד דיא פראַכט דעס האָהענפריסטערליכען האָפֿעס,
אונד ערעפֿפֿנעטע דעם האָהענפריסטער דיא פֿאָרדערונגען זיינעס
העררן. שמעון, דען דיזע באָטשאַפֿט ניכט אים מינדעסטען
שרעקטע, אַנטוואָרטעטע קאַלט: ער בעזיצצע נור דאַז ערבע
זיינער פֿאָרעלטערן, אויזגענאָממען דיא פֿעסטונגען יאָפּפּע אונד
גאַזאַרא, צו דערען עראָבערונג איהן דיא רייבערייען איהרער
איינוואָהנער נעטהיגטען, אונד דיא ער אויך דעם קעניג מיט
הונדערט טאַלענטען צאַהלען וואָללע; וואַס אַבער דיא פֿעסטונג
אַקראַ בעטרעפֿפֿע, זאָ בעגרייפֿע ער קיינעס וועגעס, וויא דער
קעניג דען מינדעסטען אַנשפרוך אויף דיזועלבע מאַכען קעננע.
אַטהענאָביאוס רייזטע הירויף אונפֿערציגליך צום קעניג
צוריק, אונד ערשטאַטטעטע איהם בעריכט פֿאָן דער אַנטוואָרט
שמעון'ס אונד פֿאָן דעם גראָסען גלאַנצע, דער אַם האָפֿע צו
ירושלים העררשטע. דער ערביטטערטע העררשער בעפֿאַהל
צענדעבעאוס, איינעם זיינער פֿאָרנעהמסטען פֿעלדהעררען,
מיט איינעם מעכטיגען העערע אין יהודה איינצוריקקען, אונד
פֿערפֿאָלגטע אינדעססען זעלבסט מיט איינעם אַנדערן העערע
דען פֿעררעטהער טריפֿאָן, דען ער אויך ענדליך געפֿאַנגען
נאַהם

יאזעפוס יידישע אַלטערטהימער בוך 13, קאַפיטעל 7.

רעמישען ראטהעס אן דיא קעניגע פאן זיריען, עגיפטען, פערגאמוס, קאפפאדאציען אונד אנדערן לענדערן, אין וועלכען דיא רעמער איהרען בונדעסגענאססען איהר בינדניס מיט דען יהודים קונד מאכטע, איהנען אונמיטטעלבארען קריג דראהטען, ווען זיא עס וואגטען, דיא מינדעסטע פיינדזעליגקייט געגען דיא יידישע נאציאן אויזצואיבען, אונד זיא פערפפליכטעטען, דיא וועגען איהרער פערברעכען אויז יהודה ענט־פלאהענען דעם יידישען האהענפריסטער, אויף דעססען פער־לאנגען, אויזצוליפערן. *]

דער בריף דער רעמער אן דען זירישען קעניג וואר אן דעמעטריאוס ניקאטאר געריכטעט, דא זיא ווערער טריפאן, נאך אנטיאכוס זידעטעס, אלז קעניג פאן זיריען, אנערקאננטען. דאהער אכטעטע אנטיאכוס ניכט אויף דיא רעמישע ערמאהנונג, פערגאס זאגאר זיין אייגנעס שרייבען אן דען יידישען פירסטען, אונד בעהאנדעלטע דיא יהודים זעהר פיינדליך. ער בעלאגערטע דען טריפאן, דער זיך אין דיא פעסטונג דארא געוואָרפען האטטע, אונד שמעון אונטער־

געפּרעגט, אונד הייסט: דער שקל ישראלים (שקל ישראל), אדער: דאז ערסטע אוי ז' פ' יאהר דער בעפרייאונג ישראלים או' ז' וו', אדער: שמעון, פירסט אין ישראל. אויף דער איינען זייטע האבען זיא איינען קרוג, וועלכען מאן פיר דען קרוג מיט מן (צנצנת המן) העלט, אונד אויף דער אנדערן זייטע איינען צווייג, אדער דען בליהענדען שטאב אהרן'ס (מטה אהרן) או' ז' וו'. זיהע איבערזעצונג דער אלגעמיינען וועלט־היסטאריע או' ז' וו', טהייל 9. § 68. אנמערקונג 2, אונד מאור עינים פרק נ"ו.

*] 1. ביך דער מאקקאבעער קאפיטעל, 14 אונד 15.

געשיכטע דער יהודים

יהודה, אונד וויז איהם ויינען זיץ אין דער גרענצשטאדט
גאזארא אן, וואז זיינע געגענווארט ערפאדערליך וואר. *]

קעניג דעמעטריאוס ניקאטאר, דער, וויא וויר
אים פאריגען קאפיטעל מעלדעטען, פאן דעם טריפאן אויז זיינעם
רייכע פערטריבען ווארד, ווארדע אין איינעם קריגע פאן דען
פארטהערן געפאנגען. אבער דיא זירער פילען פאן דעם
גרויזאמען טריפאן אב, אונד אונטערווארפען זיך קלעא-
פאטרא, דער געמאהלין דעם קעניגס דעמעטריאוס. דיזע
פירסטין גאב אללע האפנונג אויף, איהרען געפאנגענען געמאהל
יע ווידער אין פרייהייט צו זעצען, אונד לוד דעססען ברודער,
אנטיאכוס זידעטעס, איין, דיא זירישע קראנע אין בעזיץ
צו נעהמען. זאבאלד דיזער אין זירען אנגעקאממען וואר,
שריב ער אן דען יידישען האהענפריסטער אין זעהר גנעדיגען
אויזדריקקען, אונד בעשטעטיגטע איהם אלל זיינע ווירדען אונד
איינקינפטע אונד דעם יידישען פאלקע אלל זיינע פרייהייטען
אונד פאררעכטע, דיא איהם זיין ברודער בעווילליגטע, אונד ער-
טהיילטע דען יהודים אויך נאך דאז רעכט, איהרע אייגנע מינצע
אין יהודה צו פרעגען. **] — אבער שמעון בעצווייפעל-
טע מיט רעכט דיא אויפריכטיגקייט דער פערהייסונגען דעם
זירישען הערשערס, אונד שיקטע דאהער איינע נייע גע-
זאנדטשאפט נאך ראם, זיין בינדניס מיט דער מעכטיגען נאצי-
אן דער רעמער צו ערנייערן אונד צו בעפעסטיגען. אונטער
אנדערן קאסטבארען געשענקען, דיא ער דען רעמערן שיקטע,
בעפאנד זיך אויך איין גאלדנער שילד פאן גראסעם ווערטהע.
דיא יידישען געזאנדטען ווארדען מיט דען געוועהנליכען עה-
רענבעצייגונגען אויפגענאממען, אונד בעווירקטען בריפע דעם
רעמי-

*] · 1 בוך דער מאקקאבעער האויבסט, פערז ·15 אונד פ׳.

**] שמעון בעדינטע זיך דיזעס רעכטס, אונד וויר האבען פאן
איהם נאך פערשידנע יידישע מינצען. דיא אויפשריפט
דערזעלבען איזט אין דער זאמאריטאנישען שריפט אב-

האַרטע בעלאַגערונג אויזהילט, געריטה, דורך געגנעליכען מאַנגעל אַן לעבענסמיטטעלן, אין דיא אייסערסטע נאָטה, אונד מוסטע זיך ענדליך ערגעבען. שמעון, דער דען אַבצוג דער זירער וועהנליך ווינשטע, ערלויבטע איהנען, אין פֿרידען אַבצוציהען. היראויף פֿערזאַממעלטע ער דאַז פֿאָלק, שטעללטע דעמזעלבען פֿאָר, וואַס פֿיר אונגליק דיזע פֿעסטונג דען יהודים בראַכטע, אונד וויא פֿילע קינפֿטיגע איבעל איהרע ערהאַלטונג פֿירכטען לאַססע, אונד שלוג פֿאָר, דיא בורג אונד דיא העהע, וואָרויף זיא שטאַנד, צו שלייפֿען. דיזער פֿאָרשלאַג פֿאַנד אַללגעמיינען בייפֿאַלל, אונד דאַז ווערק וואורדע אונזעגליך בעגאָננען, אונד מיט אונערמידעטעם אייפֿער פֿאָרטגעזעצט אונד פֿאָללענדעט. מאַן מאַכטע דיא העהע דעם בערגעס פֿאָן אַקראַ דער העהע דעם טעמפעלבערגעס גלייך, זאָ דאַס פֿאָן דיזער זייטע ניכט דאַז טעמפעל מעהר צו בעזאָרגען וואַר. *]

שמעון זעצטע נון איין יעהרליכעם פֿעסט, צום אַנדענקען דער איבערגאַבע דער געראַפֿטען פֿעסטונג, איין, ליס דען טעמפעל אונד דעססען אייסערע מויער אויזבעססערן אונד בעפֿעסטיגען, אונד איינען פּאַללאַסט צו זיינעם קינפֿטיגען וואָהנזיצע בויען. ער ווידמעטע זיינע גאַנצע צייט דער בעזאָרגונג דער בירגערליכען אונד גאָטטעסדינסטליכען אַנגעלעגענהייטען זיינער נאַציאָן, איבערגאַב יוחנן, זיינעם טאַפּפֿערן אונד קריגסערפֿאַהרנען זאָהנע, דיא שטעללע דעם אָבערסטען פֿעלדהעררן פֿאָן

יהודה

קאַפיטעל. 14, פערז. 4-8. דאַמאַלס לעבטען בוכע גע-נאַננטע גאַזאַ זאַללן, וועלכע פֿילע געלעהרטע מיט גרונד בע-הויפטען, גאַזאַראַ הייסען. זיעהע איבעריגענס דער אַל-געמיינען וועלטהיסטאָריע טהייל 9. 65.§, אַנמערקונג. O.

*] יאָזעפוס דאַזעלבסט אַם ענדע. 1 בוך דער מאַקקאַבעער קאַפיטעל 13, פערז 49. 50.

געשיכטע דער יהודים

צווייטע געזאנדטשאפט נאך רום. ער בעלאגערט זאמאריא (שומרון). ער שלעגט דען קעניג אנטיאכוס ציציצענוס, אונד ערָאבערט זאמאריא.

שמעון טראף דיא צוועקמעסיגסטען אנשטאלטען צום וואהל דער יידישען נאציאן. ער שטעללטע אללע פעסטען פלעצצע אין יהודה ווידער הער, אונד זעצטע בעזאנדערס דיא וויכטיגע גרענצפעסטונג בעטהזורא אין גוטען פערטהיידיגונגסשטאנד. ער ערָאבערטע דיא שטאדט יאפפע (יפו), פערטריב אללע איינוואהנער דערזעלבען, אונד בעזעצטע זיא מיט יהודים. ער בעסערטע דיא פעסטונגסווערקע אונד דען בעקוועמען האפען דערזעלבען אויז, אונד ערהאב זיא צור איינער בליהענדען האנדעלסשטאדט, דיא נאך יעצט בעדייטענדען האנדעל אויף דעם מיטטעללענדישען מעערע טרייבט. דיא אנגענעהמע לאגע דיזעס ארטעס געפיל איהם זא זעהר, דאס ער זיך דאזעלבסט איינען פאללאסט צו זיינעם וואהנזיצ' ערבויען ליס. פערנער בעלאגערטע דער האסמאנעאישע פירסט דיא שטאדט גאזארא, דיא זיך נאך דעם טאדע יונתן'ס געגען דיא יהודים עמפערטע, מיט גראסעם נאכדרוק. ער וואר אים בעגריפפע, דען ארט מיט שטורם צו נעהמען, אלז דיא איינוואהנער, מעננער, וייבער אונד קינדער, מיט צעררִסנען קליידערן אויף דען מויערן ערשינען, אונד זא יעממערליך אום גנאדע באטען, דאס ער איהרעם לעבענס שאנטע, אונד זיך מיט איהרער פערבאננונג בעגניגטע. דאן רייניגטע ער דיא שטאדט פאן אללען אבגעטטעריען, בעזעצטע זיא שטארק מיט יידישען קריגערן, אונד ליס זיך דאזעלבסט גלייכפאלס איינען פאללאסט בויען, אין וועלכעם ער צווילען רעזידירטע. *]

די בעזאצונג פאן אקרא, וועלכע איינע לאנגע הארטע

---

*] יאזעפוס יידישע אלטערטהימער בוך 13, קאפיטעל 6. 1. בוך דער מאקקאבעער קאפיטעל 13, פערז 43-49, קאפיטעל

געשיכטע דער יהודים

דרייצעהנטעס קאַפּיטעל.

שמעון בעפעסטיגט דיא שטעדטע יהודה'ס,
אונד עראָבערט דיא שטעדטע יאָפּפּע אונד גאַזאַ=
ראַ. דיא פעסטונג אַקראַ ווירד דען יהודים איבער=
געבען אונד געשלייפט. שמעון'ס פערנערע אַנ=
שטאַלטען. ער ערנייערט דאַז בינדניס מיט דען רע=
מערן. דאַז פיינדליכע בעטראַגען דעס קעניגס אַנ=
טיאָכוס זידעטעס געגען שמעון. אַנטיאָ=
כוס זענדעט איין העער נאַך יהודה. דיא זירער
ווערדען געשלאַגען. שמעון ווירד פאָן זיינעם שווי=
גערזאָהן ערמאָרדעט, אונד זיין זאָהן הירקאַנוס
(הורקנוס) פאָלגט איהם אין דער רעגירונג. דער
מערדער פּטאָלעמעאוס רופט דען קעניג אַנטיאָ=
כוס צו הילפע, אונד ענטפליהט. אַנטיאָכוס
בעלאַגערט ירושלים. ער שליסט פרידען מיט דען
יהודים. דיא פרידענסבעדינגונגען. הירקאַנוס
שליסט מיט קעניג אַנטיאָכוס איין בינדניס. ער
מאַכט עראָבערונגען, אונד ווירפט דאַז זירישע יאָך
אַב. זיינע געזאַנדטשאַפט נאַך ראָם אונד דיא ער=
ווינשטען פערריכטונגען דערזעלבען. ער שיקט איינע

פרענומעראַטען פערצייכניס

ר׳ ליב ב״ה חיים האַנוי
ר׳ ליב הירש שטערען אין טאַן
ר׳ מאיר ב״ה יוספא טריער
ר׳ מאיר בלאַנק
הערר מאיר שלעסינגער
הערר מאיר שפייער
ר׳ מאיר ב״ה איצק פולרא
הערר מאיר פלערשהיים
הערר מאיר יאָזעף מנאַגלשבורג
הערר מאַריקס גילדרענשטיין
הערר דאָקטאָר .M העם
הערר .M .M זעקלס
ר׳ מיכל ב״ה יוספא מאַאַז
ר׳ מיכל שטערען
ר׳ מיכאל ב״ה משה פלערשהיים
ר׳ מרדכי קעניגסווערטהער
ר׳ מרדכי קולפא
הב״ח ר׳ משה חיים ווילנער
ר׳ משה ראַפפ
הערר משה ב״ה איצק אָקס
הערר נאַפּראַן בינג
ר׳ נתן טריער
הערר .S. H שוואַב
הערר עליאַס נאָמפערטץ
הערר עדואַרד פעסלש
ר׳ עזריאל ליב מאַאַז
ר״ פרץ היכבורג
פתחי׳ בון
הערר קלמן ראַפפ
ר׳ קלמן ב״ה יעקב ביואער
ר׳ ראובן עליסען
ר׳ שלמה בינג סג״ל
ר׳ שמואל ב״ה מאיר שוסטער
ר׳ שמואל ראוינהיים
הערר זאַמועל באַמבערגער מכ״פ
ר׳ שמואל ב״ה משה פלערשהיים
הערר שמעון באַ־יך
ר׳ שמעון ב״ה משה קאַסעל

ציריך

ר׳ אהרן רים

רעגענשבורג

הערר גוגענהיימער

שטוטגאַרט

הערר פפייפער מאַריקס

שטראַסבורג

הערר מאַררעל
הערר גוסטאַף שאַרעלכאָמסעל
הערר יאָעל לעויע אין ראַנדעק

פערשידנע אָרטען

הערר אבראַהם לעויע אין העכסט
ישי איזאַק מעדיקאָפען
ר׳ אלחנן אַפפעל בוינצהיים
ר׳ אברהם בר צדוק בנידשטיין
ר׳ אנשיל ש״ץ בבייארטהאַלן
ר׳ בער פראַנק בוואַלדאָרף
ר׳ גומפר בעסינגען
הערר דוד אולפעלדער
הערר זיסל כץ אין אָבערלא שטאַט
ר׳ ירחמיאל אין שלוכטערם
ר״ יוסף ש״ץ בשווערצינגען
ר׳ ליזר ש״ץ בשפייאר
ה׳ משה פוסוויילער אין ראָרבאַך
ה׳ קאָשמאַן לאַרענבורגער אין ל״ה
הערר הענאַך ב״א רינדסהיים
ה״ נבריל קויפמאַן אין נייאלינגען
ה׳ זאַלמאַן זעקלס וואַלדאָרף
ה׳ וואָלף חותם שטעבר אין עממס
ר׳ וואָלף בלאָך אויז פלאָס
ר׳ רפאל אין ריילינגען
ר׳ שמעון לעפי׳ מעצגער אויז פירד

ריא נאָך הינצוקאָממענדע הערדן פרונומעראַנטען
ווערדען דעם דריטטען טהיילע פאָרגעדרוקט·

פרענומעראנטען פערצייכניס

פראנקפורטה אם מיין

הערר A. M. פאן ראטשילד
ר' אברהם ב"ה זיסקינד שטערן
ר' אברהם גרעדיץ
ר' אברהם אפפענהיים
ר' אברהם זולצבאך
ר' אברהם ליב ווארמס
ר' אברהם וואלף רעדלהיים
ר' אהרן שווארצשילד
ר' אהרן ב"ה משה פולדא
ר' אהרן מייא
ר' אהרן ב"ה משה פולדא
ר' אהרן ב"ה יאקב ר"ק
הערר איזאק וויללער
ר' אייזק פלעש
ר' אייזק שוסטער
הערר אייזק דאקטאר
הערר אייזק מייא
הערר אייזק ב"ה דוד לאדער
ר' איצק ברוק
ר' איצק עמריך
ר' איצק ב"ה גדלי' שטיפעל
ר' איצק דארמשטאט
ר' איצק פולדא במיינץ
הב"ח ר' איצק ב"ה יעקב באם
ר' אנשיל בן ר' משה שנאפפער
ר' בענדיט ב"ה הירץ וועזעל
ר' בענדיט ב"ה זיסקינד ג"ש
ר' בענדיט ווארמס
ר' בער ארלער
ר' בער ב"ה ליב טאן
הערר B. S. פוכס
הערר גבריאל דוד אין לונדען
הערר גדלי' לאהנשטיין
הערר גומפריך וואללע
ר' הירש דרוקקער
ר' הירש שלעסינגער
ר' הירץ ב"ה מרדכי היידעלבערג
ר' הירש ב"ה זלמן נידערהאפפען
מאראם הינלה עלווס
ר' הירש הורוויץ סג"ל
הערר הערמאן זוגענהיימער

ר' וואלף במוה' זכרי' ווערטהיימער
ר' וואלף שלעסינגער
ר' וואלף וועשטהויפפען ראהס
הב"ח ר' וואלף בהר"ב הגאון
מוה' עקיבא איגר מה"ש
הערר דאקטאר וויל
ר' זיסקינד שלאס
הכ"ח ר' זיסקינד מן שפייאר
ר' זנוויל אפפענהיים
ר' זנוויל מיינץ
ר' זנוויל ב"ה מאיר מאאן
ר' זנוויל האס
ר' זנוויל ליב פולדא
ר' זעלקלי ב"ה הירש שטרויס
ר' זעליגמאן העכסט
ר' זעלקלי ב"ה מרדכי היידלבערג
ר' זעלקלי ב"ה איצק שטיפעל
ר' חיים הירש רעדעלהיים
ר' טעבלי כהן
ר' טעבלי באנדי
ר' יאקב בר"נ בינג סג"ל
ר' יאקב שווארצשילד
הערר יאקאב ב"ה מאיר מאאן
הערר יאקאב ב"ה משה קאן
הערר יאעל זאהן
הערר יה' נתן לעהרער
ר' יואל שלעסינגער
ר' יוזל האמבורג
ר' יורא שמואל במוה' מרדכי
אדלער
ר' יוסף מארקס
ר' יוסף הירש שטרויס
ר' יוסף קאססעל
ר' יוסף דיינאך
הערר יעקב ב"ר זלמן קאן
ר' ישראל העכט
ר' ישראל וואללאך
הערר L. לאמבערג
הע"ר לאצערוס פאפערט
הערר ליב שלעסינגער
הערר L. קאהן
ר' ליב ב"ה זעליגמאן באמבערגר
ר' ליב ב"ה הירץ מינץ

פרענומעראנטען פערצייכניס

נערדלינגען

הערר יאזעף קאהן
הערמאן הילפּאטט

עפּפּינגען

הערר מיכאעל שוללעהרער

פאטווים

ר׳ רפאל בויאער

פולדא

הערר בארוך איצק העסדארפער
L. S. ליאן
ר׳ שמעון ב״ה ליור

פייכטוואנגען

הערר יאקאב אזמאן

פפלינאך

ר׳ גבריאל ליבענזאהן
ר׳ דוד פפלוים
ר׳ זלמן דאויד

פריצפעלד

ר׳ וואלף
ר׳ יעקב סג״ל ש״ץ שם

פיורדא

פ״ו ר׳ אברהם בענדיט
גרת״ח ר׳ אברהם לײדרשהײזן
הכ״ח ר׳ אברהם הירש בן וואלף
פ״ו ר׳ איצק במה׳ מענדל
ווערטהײמער
ר׳ איצק דינקלשפּיהל
ר׳ איצק שאפּפליך
הכ״ח החזן ר׳ איצק שוואבאכער
ר׳ אלי׳ שוואלהײמער

פ״ו ר׳ ברוך בערגלצהײמער 2
ר׳ בונים בראנדײס סג״ל
ר׳ גבריאל דוד אין לונדין
ר׳ גד קלינגענפעלד 2
הכ״ח החזן ר׳ דוד ארטענויא
ר׳ הירש דינקעלשפּיהל
גרת״ה מוה׳ וואלף האמבורג
ד״ר ר׳ וואלף דעמלסדארף
נ״ה ר׳ זלמונה וועדעלעס
ר׳ זלמן בער ג״ד 20
פ״ו ר׳ זנוויל הײנשענק
הכ״ח ר׳ תוויל איב
ה׳ זאס. מארקוס אויז גרײפסוואלד
ר׳ חיים ליב אײזענבערג
הדיין מוה׳ יהושע משה פאלק
קנוי נר״ו
פ״ו ר׳ ישעי׳ בראנדײס סגל
ד״ר ר׳ ישראל גוסטאהל
ר׳ יהושע ליור בר״ז
הערר I. נײאמארק אויז כאזען
בוכדרוקקער געהילפע אין פיורד
מאראס לאה׳ ווערטהײמער
ר׳ לאזי. בער העכינגען
ר׳ ליב באמבערגער סגל
ר׳ ליפמן אפּענבאך
ג״ה ר׳ משה שוואבאכער
הערר מאריץ לאצערוס
הערר מאריץ רינדסקאפף
הכ״ח ר׳ מאיר ליב ארעלסדארף
ר׳ מענדל פעסלש
ר׳ מרדכי במוה׳ יוסף בש
ג״ץ ר׳ נטע ג״ד
ר׳ נטע אטטענזאמער
הערר נאטהאן באמבערגער
ר׳ עוזר פאפענהײם
מאראם עטא העכיין
הערר דאקטאר פייסט
ר׳ שלמה ב״ר געץ
פ״ו ר׳ שמעון יעקב פעסלש
ר׳ שמעון קעניגסווארטהער 2
ר׳ שמעון הערסקאפף

פרענומעראַנטען פערצייכניס

מאָזעס בער

זאַממערהויזען

הערר אַבראַהם שטערן
בענדיק ראָזענפעלר
נאַטהאַן בער אַרלער · 3
עליאַס בער שטאַהל

טיטענהיים

ר' אברהם הירש ראָזענפעלד
ר' חיים וואלף ברוינשבאַך

טרייבלינגען

הערר שמאַי בירנער
זאַמועל נייאמאַן
איזאַיאַס פעלדמאַן
הירש קליין

לויבהיים

ר' אברהם ב"ה יעקב פאָטווים

לעהרבורג

הערר זאַלאָמאַן מאַהלער

לענגערשהיים

הערר פיליפ טארמיצער

מאַנהיים

ר' אהרן בי"ץ
ר' אהרן דרייאפוס
ר' איצק נידערויעהרן
הערר עליאַס שטראַסבורג אָ"ל
ר' אַנשיל לאַנגענבאַך
ר' אפרים ש"ץ
ר' בער זולצבערג
ר' בער ווײלמאַן
ר' בער כלאַך
ר' ברוך גאָלדבערגער
הר"ב הגאב"ד מוה' געטשליק כ"ץ
ר' געטש פוסווילך
נ"ה ר' הירץ קאַרלעבאַך
נ"ה ר' וואָלף בן ר' ליב ר"ש
ר' וואלף ראָזענטאַהל
ר' זימלא בר"ם נייאגאָס
ר' זלמן מאָאז
ר' זנוויל דאַרשטעטער
ר' זעליגמן כהן
ר' טעבלי לוי
ר' יאקב פרענקל
ר' ייזל האַכענבערגר
ר' ליב ב"ה הירש פולרא
ר' ליזר ב"ה געץ דינקלשפיהל
ר' מאנים דרייאפוס
מאראָם מינקאָ בינגען
ר' מרדכי עללער
ר' מרדכי פערנהיימער
פ"ו ר' משה געטשליק
ר' משה פוררא
הערר פענסהייטער ה"ל
ר' שלמה זונטהיימער
ר' שמשון אונטערבערג
ר' שמואל קאַרלבאַך

מינכען

ר' אַברהם רעוויצער
הב"ח ר' דוד ליכטענשטיין
הערר זלמן קוילא
מאיר מענדל
נטע וואלף קוילא
קלמן באָנעט
רפאל קוילאָ

מיכלשטאַט

הרבני מוה' זעקל ליב נר"ו

מעץ

הערר בערנהאַרט פריסעק
הייאום פיקאַרט
מאָזעס הייגענשבורגר

פרענומעראַנטען פערצייכניס

הערר מאָזעס בעראלצהיימער
נאַטהאַן שטעטהיים
ענזליין בלומענשטיין
פיליפ הײמאַן ראָזענבאַך

גרינשטאט

ר' ליב עשקלעס
הערר זאָממער

גריגסהאַבער

הכ"ח ר' אהרן פרענקל לעהרער
ר' זלמן קאָהן
ר' שמואל בלאָך
איין אונבענאַנטער

האַנוי

הערר אַבראַהם קליף
גאָטפרידליינס
לעווע יאַקאָבזאָהן
ר' זנוויל נאָנס
ר' מרדכי שאָטטע
הכ"ח ר' משה פרעשבורג

האַמבורג

הערר I. I. הערץ יוניאָר

האַנאָווער

הערר A. I. קאָהן

הומבורג פאָר דער העה

ר' וואלף שטיין
ר' ליב ראָטשילד

הינפעלד

הערר זאַמועל עלמאַן

היידעלבערג

ר' הירש גוטענשטיין
ס"ו ר' משה פלערשהיים

ר' משה ש"ץ
הערר רעהפוס אָבערלעהרער 2.

הייצפעלד

הערר אשער שטעטען
I. A. רעטלינגער
גוטמאַן
מאָזעס כאַכמאַן

הירשייד

הערר דאַויד

וויל

הערר אַבראַהם וואַלערשטיין

וויזענבורג

ר' משה זאָממער
ר' פסח קלאָטץ
ר' רפאַל דרייפוס

ווין

הערר אַבראַהם קאָהן 10.

ווירצבורג

הערר אַבראַהם הײמאַן יוניאָר
אַהראָן רעסויער מק"ש
וואלף אַהראָן קאָהן
ר' זנוויל פרענקל
יאָעל פאָן הירש
יאָזעף הארטצפעלד
יאַקאָב הארטצפעלד
איזאַיאַס פרכהיימער
מארקסבערג גאָל דשטיקער
מיכאַעל ווערנער
פייסט קייסער

זעגניץ

הערר זאַמואַן באַללן
יאַקאָב בער
יוליוס בער

פרענומעראַנטען פּערצייכניס

אָבערן ברייט

ר' משה בענאַרי
הכ"מ ר' בנימין

אַדעלסדאָרף

הערר יאָזעף לעוי
יאָזעף א"ד

אַלטען ברייזאַך

הרבוני מוה' דוד גיטמער 10

אולפּעלד

ה זאַלמאַן עמאַנועל ראָזענטהאַל

איגענהיים

הערר אבראַהם פּייט
ר' בערל וויל
ר' מרדכי הירש מאַרקס
ר' משה אַלטשול
ר' שלמה ראָהם

אינשלעבען

מוה' הירש אָדלער
פ"ו ר' חיים

אַנשבאַך

ר' גדלי' הירש שפּרינגער
ר' יעקב פלעש
ר' פרץ גערשט
ר' שמשון אַבערנדאָרף

אָפּפּענבאַך

הערר ראַטה ברייזענבאַך
ר' ליב עוזר
ר' קלמן בינג

באַזעל

ר' אברהם וואָג

הערר לעפּאָלד שוואַב
זאַמועל דרייפוס
ר' זלמן קאַשעלסבערג

באַמבערג

הערר בונצעל
וואַלטער
זעליגם בערגער
יאָנאַס קאַפּעל קאַלב
עגער זאַהן
עלקאַן אַדלערשטיין

בוטענהיים

ר' אהרן ליב

בירייט

הערר A שמערן
ר' הירש בפ"ו ר' מאיר
ווילהערעסדאָרף
הערר יאָנאַס הירש אילפעלד
ר' ליב האַרבערגער סג"ל

בינג

הערר אַלקסנדער טרייטעלוואַהן

בורגקונשטאַט

הערר פיקטאָר העלמאַן

ברוק

ר' יואל מאַאַז

גונצענהויזען

הערר אַבראַהם ליב אַשער
ראַוויר ליב ראָסענויא
הענליין בעראלצהייסער
יאַקאָב קאַלמאַן
יאַקאָב ראַוי
ר' יודא ראָטה
ר' יוסף וועבערגער

דיא
געשיכטע דער
יהודים.

פאָן

איהרער ריקקעהר אויז דער באַבילאָנישען געפאנגענשאפט אן ביז אויף אונזרע צייטען.

פאָן

דוד אָטטענזאָסער.

מיט קופפערן.

צווייטער טהייל.

פיורדא תקפ"א לפ"ק.

געדרוקט בבית ובדפוס הנעלה והמשובח
התורני כהר"ר איצק ובנו כהר"ר
דוד צירענדארף יצ"ו,

אונד אים פערלאג בייא ר' זלמן שלעסינגער יצ"ו.

פאָמפּעיוס גֶעהט אין דען טעמפּעל אונד אין דאַז אַללערהייליגסטע.

הערָאדעס ערשײנט פאָר דעם גראָסען סנהדרין.